

Fagskoleutdannede – hvem de er og hvor de går

Joakim Caspersen
Liv Anne Støren
Erica Waagene

Rapport 31/2012

NIFU

Fagskoleutdannede – hvem de er og hvor de går

Joakim Caspersen
Liv Anne Støren
Erica Waagene

Rapport 31/2012

Rapport 31/2012

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver Kunnskapsdepartementet
Adresse Postboks 8119, Dep, 0032 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-7218-858-9
ISSN 1892-2597

www.nifu.no

Forord

Fagskolene er et nesten utforsket felt innenfor norsk utdanningsforskning. Denne rapporten er basert på en kandidatundersøkelse blant fagskolekandidater og skal være et bidrag til å tette litt av kunnskapshullet. Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Fagskoleutdanning bygger på videregående opplæring og skal være et alternativ til høyere utdanning. Fagskolene omfatter et vidt spekter av utdanninger. Rapporten ser på situasjonen for fagskoleutdannede ca. tre kvart år etter at utdanningen er fullført. Vi kartlegger også «hvem» de fagskoleutdannede er, og deres synspunkter på og motiver for utdanningen. Fagskoleutdanningen skal være yrkesrettet, og dermed er tilpasning til arbeidsmarkedet også et viktig tema.

Rapporten er skrevet i samarbeid av forskerne Joakim Caspersen, Erica Waagene og Liv Anne Støren (prosjektleder). Alle forfattere har bidratt på alle kapitler. Joakim Caspersen har skrevet kapittel 5, hatt hovedansvar for kapittel 2, og har skrevet store deler av kapittel 6. Erica Waagene har skrevet kapittel 4, hatt hovedansvar for kapittel 3, og bidratt på kapittel 6. Liv Anne Støren har skrevet kapittel 1, hatt hovedansvar for kapittel 6, skrevet deler av kapittel 3, og bidratt på kapittel 2 og kapittel 5.

Vi vil takke fagskolekandidatene for at de tok seg bryet med å svare på undersøkelsen. En stor takk rettes også til DBH Fagskolestatistikk, ved Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste, spesielt Benedicte Løseth og Ole Henning Vårdal, for velvillig bistand i gjennomføringen.

Oslo, 20.08.2012

Sveinung Skule
Direktør

Jannecke Wiers-Jenssen
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	13
1.1 Hva skal belyses? Formål med prosjektet	14
1.1.1 Nærmere om de enkelte spørsmålene som belyses	14
1.2 Tidligere data om fagskoleutdannede	15
1.2.1 Mangfold av tilbydere og tilbud	17
1.2.2 Kunnskapsdepartementet og DBHs fagskolestatistikk	17
2 Data og metode	19
2.1 Opplegg og gjennomføring av undersøkelsen.....	19
2.1.1 Data om fagskolekandidater fra DBH-F.....	19
2.1.2 Gjennomføring av undersøkelsen og svarprosent.....	20
2.1.3 Lærdom til senere undersøkelser.....	21
2.1.4 Vekting av data.....	22
2.2 Analysemetoder og variabler	23
3 Hvem er fagskolekandidatene?	25
3.1 Utdanning fra videregående opplæring	25
3.1.1 Hva slags kompetanse har de fra videregående opplæring?.....	25
3.1.2 Studieretninger i videregående opplæring.....	26
3.1.3 Hva slags utdanninger omfatter de ulike fagfeltene?.....	29
3.2 Kjønn- og aldersfordeling	30
3.3 Kvinnelige og mannlige fagskolekandidater etter fagfelt og alder	32
3.3.1 Ulikheter mellom fag	32
3.3.2 Hvor gamle var kvinnene og mennene som fullførte en fagskoleutdanning?	33
3.3.3 Forholdet mellom fagfelt, alder og kjønn	34
3.4 Tidligere arbeidserfaring og utdanning	36
3.4.1 Tidligere arbeidserfaring – forskjeller etter kjønn?.....	36
3.4.2 Tidligere arbeidserfaring – forskjeller etter fagfelt?	37
3.4.3 Tidligere utdanning	38
3.5 Familiebakgrunn	39
3.6 Egenskaper ved utdanningene	41
3.6.1 Offentlig eller privat skole?.....	41
3.6.2 Hvor var studiestedet lokalisert?.....	41
3.6.3 Stedbasert eller fjern-/nettundervisning?.....	42
3.7 Oppsummering	43
4 Tilfredshet med fagskoleutdanningen og dens relevans for arbeidslivet	45
4.1 Vurdering av fagskoleutdanningens relevans for arbeidslivet	45
4.2 Tilfredshet med utdanningen.....	47
4.2.1 Kvinners og menns vurderinger av fagskoleutdanningen	47
4.2.2 Ulike faggruppers vurderinger av fagskoleutdanningen.....	48
4.2.3 Vurderinger av fagskoleutdanningen etter alder	52
4.3 Oppsummering	55
5 Motivasjon for valg av utdanning	57
5.1.1 Ulike faggruppers motivasjon for valg av fagskoleutdanning	59
5.1.2 Kvinner og menns motivasjon for valg av fagskoleutdanning	62
5.2 Oppsummering	65
6 Arbeidsmarkedssituasjon og videre utdanning	67
6.1 Sysselsetting og arbeidsledighet.....	67
6.2 Offentlig eller privat sektor?	70
6.3 Nye arbeidsoppgaver?.....	71
6.4 Samsvar mellom utdanning og jobb?.....	73
6.5 Irrelevant arbeid og/eller arbeidsledighet?	77
6.5.1 Definisjoner – mistilpasning	78
6.6 Heltid, deltid og undersysselsetting.....	80
6.7 Fast eller midlertidig stilling?.....	83
6.8 Videre utdanning.....	85
6.9 Oppsummering.....	87
Vedlegg	89
Litteratur	91

Sammendrag

Formålet med denne undersøkelsen er å tette noe av kunnskapshullet som finnes om fagskolene i Norge. Fagskoleutdanninger er yrkesrettede utdanninger som bygger på fullført videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse. Fagskole skal være et alternativ til høyere utdanning. Fagskolefeltet er et nesten utforsket felt innenfor norsk utdanningsforskning.

Datagrunnlag og metode

Denne rapporten baserer seg på en kandidatundersøkelse av fagskolekandidater ca. tre kvart år etter eksamen, og gir ny informasjon om de fagskoleutdannede. Undersøkelsen ble gjennomført i slutten av februar 2012, og omfatter fagskolekandidater uteksaminert første halvår 2011. Arbeidet er utført på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

Vi har benyttet en nyetablert database over fagskoleutdannede (DBH-F), i tilknytning til Database over høyere utdannede (DBH) ved Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) ved Universitetet i Bergen, som utgangspunkt for å henvende oss til fagskolekandidatene.

Prosjektet bør ses på som et pilotprosjekt, av mange grunner. Én grunn er at en slik undersøkelse ikke har vært gjennomført før. Siden det har vært utført lite forskning om fagskoleutdannede, er det også små muligheter til sammenlikning med andre studier på samme utdanningsnivå. I mange sammenhenger sammenlikner vi i denne rapporten resultater for fagskoleutdannede med resultater fra kandidatundersøkelser av høyere utdannede.

En annen grunn til at vi anser dette som et pilotprosjekt, er at prosjektet har en sterkt begrenset ramme både tids- og kostnadmessig, noe som innebærer at det er mange spørsmål vi ikke har gått i dybden på. Derimot har vi gått i bredden, slik at mange temaer belyses. Dette er også i tråd med oppdragsbeskrivelsen. En tredje grunn til at vi anser dette som et pilotprosjekt, er at svarprosenten er lavere enn vi kunne ønske (se kapittel 2). Knappt en tredel av dem vi nådde med brev om undersøkelsen, besvarte undersøkelsen. Vi må derfor ta forbehold om dataenes representativitet. Skjevhet mellom utvalg og populasjon med hensyn til fordeling etter fagfelt og kjønn, er imidlertid tatt hensyn til ved vekting av spørreskjemadataene.

Hvem tar fagskoleutdanning?

I følge SSB var det om lag 5000 personer som fullførte en fagskoleutdanning i skoleårene 2009–2010 og 2010–2011. Fagskolekandidatene i undersøkelsen har solid utdanning fra videregående opplæring før de begynte på sin fagskoleutdanning. Bare 6 prosent har begynt i fagskoleutdanning på et annet grunnlag enn fullført videregående opplæring med yrkes- eller studiekompetanse. De fleste, ca. to tredeler, har yrkeskompetanse som grunnlag, hvorav mange også har

dobbeltkompetanse, det vil si studiekompetanse i tillegg til yrkeskompetansen. Her er det store kjønnsforskjeller, siden de fleste av kvinnene hadde studiekompetanse før de begynte på fagskoleutdanningen.

Flere menn enn kvinner fullførte en fagskoleutdanning våren 2011. Av mennene befant 55 prosent seg i aldersgruppen 22–30 år. Blant de kvinnelige kandidatene var en høy andel (36 prosent) eldre enn 40 år. Kvinnene hadde dessuten en større andel enn mennene i den aller yngste aldersgruppen (under 22 år). Fagfeltet som særlig omfatter kvinner, nemlig helse- og sosialfag, hadde den høyeste andelen kandidater som var eldre enn 40 år.

De fleste av fagskolekandidatene hadde arbeidserfaring før de begynte på fagskoleutdanningen. Svært mange, særlig menn, hadde hatt arbeid på heltid eller tilnærmet heltid. Som hovedregel hadde kandidatene også vært i arbeid rett før de begynte på den fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011. Hele 44 prosent av fagskolekandidatene hadde dessuten tidligere utdanning utover videregående opplæring.

Fagskolekandidatene har sjeldnere foreldre med høy utdanning enn hva som er tilfelle for kandidater med høyere utdanning. NIFUs undersøkelse av kandidater som fullførte en høyere utdanning våren 2011, viste at 60 prosent av disse hadde foreldre med høyere utdanning. Tilsvarende andel blant fagskolekandidatene var 23 prosent. En relativt betydelig andel av fagskolekandidatene hadde dessuten en far som hadde fagskoleutdanning som sitt høyeste fullførte utdanningsnivå (11 prosent). Andelen er høy når man tar i betraktning at det generelt er en lav andel av befolkningen for øvrig som har fagskoleutdanning som sitt høyeste utdanningsnivå. Studenter ved fagskolene har dessuten langt sjeldnere enn universitetsstudenter innvandringsbakgrunn.

Ulike fagområder

Fagskolekandidatene ser ut til i stor grad å ha fulgt sine interesser fra videregående opplæring. Det er sterk sammenheng mellom hvilken studieretning eller utdanningsprogram kandidatene fulgte i videregående opplæring og fagskoleutdanningens fagfelt. Fagskoleutdanningene ser dermed ut til å representere en spesialisering og videreutdanning som ofte bygger på kompetansen man oppnådde i videregående opplæring, og oppfyller dermed en intensjon med fagskoletilbudet.

Fagskoleutdanningen er svært kjønnsdelt. Menn velger nesten utelukkende naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, dernest samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag og mediefag. Kvinnene velger helse- og sosialfag, økonomiske og administrative fag og humanistiske og estetiske fag.

Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag var den største faggruppen. Nær 40 prosent av fagskolekandidatene hadde tatt en utdanning innenfor dette fagfeltet. De to kvinnedominerte faggruppene humanistiske og estetiske fag og helse- og sosialfag omfattet henholdsvis 23 prosent og 16 prosent av kandidatene.

Tilfreds med utdanningen?

Tre av fire fagskolekandidater svarer at de er fornøyde eller svært fornøyde med utdanningens relevans for arbeidslivet. Det er ingen forskjeller mellom kvinner og menn, men forskjeller mellom de ulike faggruppene. Kandidater i humanistiske- og estetiske fag og samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag er i noe mindre grad enn gjennomsnittet fornøyd, mens kandidater i helse- og sosialfag i større grad er tilfreds med utdanningens relevans for arbeidslivet. Disse resultatene er i stor grad i tråd med resultater fra undersøkelser av høyere utdannede.

De aller fleste fagskolekandidatene, åtte av ti, rapporterer dessuten at de er tilfredse med utdanningen samlet sett. Når det gjelder de ulike sidene ved utdanningene, finner vi at kandidatene

generelt er noe mer fornøyde med utdanningenes faglige innhold enn med undervisningskvalitet og veiledning. Det er også i tråd med hva vi finner blant kandidater med høyere utdanning.

Det er variasjon mellom de ulike faggruppene i vurderingene av ulike sider ved utdanningen. Kandidater innenfor faggruppen helse- og sosialfag skårer noe høyere enn de andre gruppene både på vurderingen av utdanningen samlet sett, og på hver av de mer spesifikke sidene ved utdanningstilbudet. Kandidater fra naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag skårer derimot noe lavere enn gjennomsnittet på spørsmålet om undervisningskvaliteten, mens kandidater fra faggruppen samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag skårer noe lavere enn gjennomsnittet på spørsmålet om kvaliteten på tilbakemeldinger og veiledning.

Den jevnt over lavere vurderingen av sider ved undervisningskvaliteten i den store gruppen av kandidater innenfor fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, kan være tankevekkende på bakgrunn av en liknende tendens i kandidatundersøkelsen av høyere utdannede. Bachelorer med treårig utdanning i ingeniørfag skårer langt lavere enn andre grupper på spørsmålene. Dette kan tyde på at de teknisk-naturvitenskapelige utdanningene på lavere nivå enn masternivå (sivilingeniører) har visse utfordringer med hensyn til å styrke undervisningskvaliteten.

Motiver for valg av fagskoleutdanning

Arbeidsgivers tilrettelegging (økonomisk eller på annen måte) var en viktig motivasjonsfaktor for 17 prosent av fagskolekandidatene. Det å skaffe seg en sikker og forutsigbar fremtid er viktig for noen fler, én av fem av kandidater peker på dette som en av de tre viktigste grunnene til valg av utdanning.

Det er det *faglige innholdet* i utdanningen som fremstår som den viktigste grunnen for valget av utdanning. Det å velge fagskoleutdanning fordi man ønsker å gå inn i et bestemt yrke er den nest hyppigst oppgitte grunnen for valg av utdanning, og er med på å understreke at det er det faglige eller faginterne som er det viktigste for kandidatene. Det er særlig kandidater i mediefag som peker på disse to grunnene, men kandidater fra alle faggrupper peker ofte på faglige innholdet som en viktig motivasjonsfaktor.

Forskjellige aktører og personer (familie, lærere, venner, arbeidsgivere) tillegges liten vekt med hensyn til betydning for utdanningsvalget. Kandidatene har svart på spørsmålet *etter* at de er ferdige med utdanningen. Det kan ha medført en dreining mot å vektlegge utdanningens faglige innhold og yrkesrelevans som særlig viktig. Betydningen av tidlige års påvirkning kommer likevel til syne ved at én av fire svarer at «jeg har visst i flere år at det var denne utdanningen jeg ville ta».

Arbeidsmarkedstilpasning og videreutdanning

Når det gjelder hva slags hovedaktivitet de var engasjert i ca. åtte måneder etter eksamen, er det store forskjeller avhengig av hvilket fagfelt kandidatene var utdannet innenfor. Kandidater i helse- og sosialfag, naturvitenskapelige og tekniske fag, samferdsels- og sikkerhetsfag og (dernest) økonomiske og administrative fag er i all hovedsak yrkesaktive (fra 67 til 91 prosent). Denne andelen er langt lavere blant kandidater i humanistiske og estetiske fag (29 prosent) og i mediefag (46 prosent), mens disse på sin side oftere har videre utdanning som sin hovedaktivitet (henholdsvis 52 og 38 prosent). De to gruppene som oftest studerer videre, er – i tillegg til kandidater innenfor økonomisk-administrative fag – også de som har høyest andel som anser seg som arbeidsledige (10–14 prosent). Arbeidsledigheten er derimot svært lav blant kandidater utdannet i helse- og sosialfag og i fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag.

Et fåtall av kandidatene har fått lederstillinger, men andelen har likevel økt sammenliknet med andelen som var i lederstilling like før fagskoleutdanningen ble påbegynt. Samtidig oppgir flertallet av fagskolekandidatene at de har fått nye arbeidsoppgaver sammenliknet med den jobben de hadde rett før fagskoleutdanningen ble påbegynt, men dette gjelder først og fremst menn. Nær

halvparten av kandidatene oppgir at arbeidsbetingelsene er blitt bedre enn før, men også dette gjelder først og fremst menn.

Det er store forskjeller avhengig av hvilket fagfelt en er utdannet innenfor, med hensyn til hvorvidt det er godt samsvar mellom de krav jobben stiller og innholdet i og nivået på fagskoleutdanningen. Det er særlig kandidater innenfor mediefag, men også humanistiske og estetiske fag, som rapporterer om dårlig samsvar mellom jobb og utdanning, både når det gjelder innhold og kravene til utdanningsnivå som jobben stiller.

Kandidatene i mediefag og humanistiske og estetiske fag, og dernest kandidater i fagfeltet økonomisk-administrative fag, har dermed en høy andel som er i et arbeid som er *irrelevant* for utdanningen. De fleste av dem som har irrelevant arbeid, svarer at de har slikt arbeid fordi det var vanskelig å få arbeid som var relevant for utdanningen.

Kandidater utdannet i helse- og sosialfag er sjeldent arbeidsledige og har meget sjeldent irrelevant arbeid. De arbeider imidlertid svært ofte deltid (60 prosent). Deltidsandelen er også meget høy innenfor mediefag (62 prosent) og humanistiske og estetiske fag (56 prosent). Gjennomsnittlig arbeidet nær 30 prosent av de sysselsatte deltid, men bare 5 prosent innenfor naturvitenskapelige og tekniske fag jobbet deltid.

Hele 42 prosent av dem som jobber deltid, oppgir at de gjør det fordi det ikke har vært mulig å få full stilling. Denne andelen er særlig høy innenfor helse- og sosialfag (58 prosent), men også mange av de deltidsarbeidende som var utdannet innenfor mediefag og økonomisk-administrative fag oppga dette som grunn (43–44 prosent).

Flertallet av de sysselsatte fagskolekandidatene har fast stilling (82 prosent), og andelen er høyere enn blant nyutdannede med høyere utdanning. Også andelen i fast stilling varierer mye etter fagfelt, med lavest andel for mediefag (37 prosent) og humanistiske og estetiske fag (57 prosent). Kandidater i mediefag er ofte vikarer eller frilansmedarbeidere, og også kandidater i humanistiske og estetiske fag har ofte vikariat eller annen type midlertidig stilling.

Samlet, når vi ser alle indikatorer under ett, ser det ut til at den lille gruppen som har fagskoleutdanning innenfor *mediefag*, har en svært vanskelig arbeidsmarkedssituasjon. For denne gruppen (mediefag) må vi imidlertid ta forbehold om at tallgrunnlaget er lavt.

Kandidater innenfor humanistiske og estetiske fag har en relativt høy andel som studerer videre og som kombinerer arbeid og videre utdanning. Men også om vi tar hensyn til dette, tyder resultatene på at det er mange kandidater innenfor dette fagfeltet som har hatt store problemer med å få relevant heltidsstilling. Fagskolekandidater i helsefag har derimot en god tilpasning til arbeidsmarkedet, med ett unntak; relativt mange av dem jobber ufrivillig deltid.

Fagskolekandidater innenfor fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, framstår samlet som den gruppen som har best arbeidsmarkedstilpasning. Dette er også den gruppen som representerer de tradisjonsrike tekniske fagskolene.

Ca. én av fire fagskolekandidater studerer videre åtte måneder etter eksamen, de fleste av dem på heltid. Årsaken til at de studerer videre, er sjelden at det var vanskelig å få relevant jobb. Hovedårsaken er økt interesse for faget (særlig blant kvinner), og det å få flere valgmuligheter på arbeidsmarkedet (særlig blant menn). Ytterligere flere har planer om å ta en høyere utdanning, hele 45 prosent av kandidatene planlegger å skaffe seg utdanning på et høyere nivå enn fagskoleutdanningen. Også dette oppgis noe oftere av kvinner (51 prosent) enn av menn (41 prosent).

Videre arbeid og oppfølging

På bakgrunn av arbeidet med kvalitetssikring av data til denne rapporten ble flere uoverensstemmelser med offisielle datakilder (Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste sin fagskolestatistikk – DBH-F) oppdaget. På bakgrunn av dette bør det fremover arbeides med kvaliteten på datamaterialet og rapporteringen. I og med at fagskolene og -kandidatene er et såpass utforsket felt anbefaler vi også at det jevnlig, kanskje med noen års mellomrom, gjennomføres kandidatundersøkelser av denne gruppen, på samme måte som man gjør med høyere utdannede. Til en viss grad bør man da samkjøre spørsmål og undersøkelsesdesign på tvers av de ulike kandidatundersøkelsene for å sikre et godt sammenligningsgrunnlag.

1 Innledning

Fagskoleutdanninger er yrkesrettede utdanninger som bygger på fullført videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse (Kunnskapsdepartementet 2011). Fagskolene er regulert av en egen lov, lov om fagskoler av 2003. I følge denne loven skal studentene gis kvalitetssikrede, fleksible og arbeidsmarkedsrettede utdanningstilbud. Tilbudene skal være korte og yrkesrettede.

De som tilbyr fagskoleutdanning, må få utdanningen godkjent av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), og en forutsetning er at utdanningen tilfredsstillende nasjonale kvalitetsstandarder.

Fagskolefeltet er et så å si utforsket felt innenfor norsk utdanningsforskning. Både grunnskolen, videregående opplæring og høyere utdanning har vært forsket på i en årrekke, særlig de siste to tiårene. Det har skjedd både gjennom brede forskningsprogrammer i regi av Forskningsrådet, og gjennom en rekke ulike evaluerings- og andre oppdragsprosjekter fra Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet. Fagskolene, som skal bygge på videregående opplæring og være et alternativ til høyere utdanning¹, og som for øvrig gir et svært mangfoldig tilbud av utdanninger, er imidlertid ikke blitt studert innenfor disse programmene og prosjektene.

Denne rapporten skal være et bidrag til å tette litt av det store kunnskapshullet som finnes om fagskolene. Hovedformålet med prosjektet som rapporten bygger på, var å gjennomføre en *kandidatundersøkelse* av fagskoleutdannede. Tilpasning på arbeidsmarkedet er sentralt å få belyst ut fra det klart yrkesrettede formålet med utdanningen. Rapporten har samtidig et begrenset formål. Den ser på situasjonen for fagskoleutdannede *etter* at fagskoleutdanningen er fullført; vi går altså ikke inn og ser på innholdet i fagskoleutdanningene. Vi kartlegger også studentenes bakgrunn i form av hvem de fagskoleutdannede er, men vi undersøker ikke gjennomføring av fagskoleutdanningen.

Prosjektet er gjennomført innenfor en sterk begrenset ramme, både tids- og kostnadmessig. NIFU inngikk avtale med oppdragsgiver – Kunnskapsdepartementet – rett før jul 2011. Den konkrete planleggingen og gjennomføringen av prosjektet startet på nyåret 2012. En survey ble gjennomført i tidsrommet slutten av februar – mai 2012. Parallelt og i ettertid pågikk koding av data. Analyse og rapportering har vært gjennomført sommeren 2012.

Vi ser på prosjektet som et pilotprosjekt, av mange grunner. Én grunn er at en slik undersøkelse ikke har vært gjennomført før. Det finnes svært lite forskning om fagskoleutdannede og fagskoleutdanning, og det er derfor små muligheter til sammenlikning med andre studier av personer med samme

¹ Dette skoleslaget ble tidligere omtalt som å tilhøre et *mellomnivå* mellom videregående og høyere utdanning, før endring av fagskoleloven i 2007, se for eksempel NOU 2000:5 «Mellom barken og veden – om fagskoleutdanninger».

utdanningsnivå. I mange sammenhenger sammenlikner vi i denne rapporten resultater for fagskoleutdannede med resultater fra kandidatundersøkelser av høyere utdannede.

En annen grunn til at vi anser dette som et pilotprosjekt, er prosjektets begrensede ramme. Dette innebærer at det er mange spørsmål vi ikke har gått i dybden på. Derimot har vi gått i bredden, slik at mange tema belyses. Dette er også i tråd med oppdragsbeskrivelsen; oppdragsgiver ønsket svar på svært mange spørsmål. Disse omtales nærmere nedenfor (avsnitt 1.1.1). En tredje grunn til at vi anser dette som et pilotprosjekt, er at svarprosenten er lavere enn vi kunne ønske (se kapittel 2).

1.1 Hva skal belyses? Formål med prosjektet.

Det ble tidlig klart at de spørsmål oppdragsgiver ønsket belyst, krevde en spørreskjemaundersøkelse, siden det ikke finnes registerdata som kan gi svar på spørsmålene. For å få et representativt bilde, vurderte vi det slik at det var nødvendig å ha med alle typer fagskoleutdannede. For å få sammenliknbare opplysninger, vurderte vi det slik at det beste var at de alle var uteksaminert på samme tidspunkt, altså tilhørte *samme kull*.

Siden det i 2011 ble etablert en database over fagskoleutdannede (DBH-F), i tilknytning til Database over høyere utdannede (DBH) ved Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) ved Universitetet i Bergen, fant vi det formålstjenlig å ta utgangspunkt i DBH-F. Startår for denne databasen var 2011, det vil si at det ble innsamlet opplysninger om fagskolestudenter og fagskolekandidater i 2011. Det å ta utgangspunkt i kandidater som databasen hadde personopplysninger om som fullførte en fagskoleutdanning vårsemesteret 2011, ga den beste muligheten for å få gjennomført prosjektet gitt dets begrensede tids- og kostnadsramme. Det ga oss mulighet til å belyse deres arbeidsmarkedssituasjon ca. tre kvart år etter eksamen. NIFUs ordinære kandidatundersøkelser av høyere utdannede gjennomføres et halvt år etter eksamen.

1.1.1 Nærmere om de enkelte spørsmålene som belyses

De viktigste spørsmålene som oppdragsgiver ønsket belyst, omhandlet arbeidsmarkedssituasjon og eventuell videre utdanning, og formål med utdanningen, det vil si fagskolestudentenes motiver.

Det skulle avdekkes hvorvidt kandidatene var sysselsatt, og om fagskoleutdanningen var relevant for arbeidet de hadde på undersøkelsestidspunktet. Også andre former for aktiviteter enn arbeid og utdanning, herunder arbeidsledighet, skulle avdekkes.

Videre skulle det undersøkes om de arbeidet heltid eller deltid, og i hvilken grad deltidsarbeidet var ufrivillig. Andre spørsmål gjaldt om stillingen er fast eller midlertidig, samt hvorvidt de jobbet som selvstendig næringsdrivende. Det var også ønsket å få belyst om kandidatene hadde gått inn i lederposisjoner.

Det var også viktig å undersøke om arbeidssituasjonen var endret fra *før* de tok fagskoleutdanning til etter fagskoleutdanningen var til etter fagskoleutdanningen var fullført. Videre skulle det undersøkes om fagskolekandidatene var i gang med en ny utdanning, og hva slags utdanningsplaner de hadde.

Alle disse spørsmålene tas opp i rapportens kapittel 6.

Motiver og bakgrunnen for at de skulle ta fagskoleutdanning, for eksempel om kandidatene var blitt oppmuntret til å ta fagskoleutdanning av arbeidsgiveren, eventuelt om de mottok støtte fra arbeidsgiver for å ta utdanningen, var også viktig å få belyst. Dette belyses i rapportens kapittel 5.

For ytterligere å belyse utdanningens relevans for arbeidsgiver og andre kvaliteter ved utdanningen, har vi med et spørsmålsbatteri om *kandidatenes tilfredshet med utdanningen de har tatt*. Det gjelder tilfredshet med hensyn til innholdet i utdanningen, undervisningskvaliteten, veiledning/tilbakemelding og utdanningens relevans for arbeidslivet. Disse spørsmålene gir mulighet til å sammenlikne med svar

på tilsvarende spørsmål i NIFUs kandidatundersøkelser av høyere utdannede, noe som bidrar til å dekke kunnskapshullet om fagskolefeltet. Disse spørsmålene er belyst i rapportens kapittel 4.

Det er også viktig å vite hvem de fagskoleutdannede er; kjønns- og aldersfordeling, fordeling på fagfelt, hva slags tidligere utdanning de har, tidligere arbeidsmarkedserfaring, kjennetegn ved fagskolen som hvorvidt den var stedsbasert eller ikke eller offentlig/privat, samt sosiale bakgrunnsforhold som foreldres utdanningsnivå sammenliknet med andre utdanningsøkende. Dette omtales i rapportens kapittel 3. Kapittel 2 omhandler den tekniske gjennomføringen av undersøkelsen.

Temaene nevnt over er undersøkt i lys av forskjeller etter kjønn og mellom fagområder (fagfelt), i noen tilfeller også etter alder. Det legges særlig vekt på forskjeller etter fagfelt, fordi det er store forskjeller mellom kandidater uteksaminert fra ulike typer fagfelt. Mer utdypende analyser er ikke utført, av mange grunner. Det gjelder først at det er en stor mengde temaer som belyses innenfor en begrenset tids- og kostnadsramme, men også fordi tallmaterialets begrensninger gjør at slike analyser i mange sammenhenger er lite tilrådelig.

1.2 Tidligere data om fagskoleutdannede

Som nevnt over, er fagskoleutdanning et nokså utforsket felt i Norge, og også statistikkgrunlaget er relativt sparsomt. I følge SSB var det vel 5000 personer som fullførte en slik utdanning i skoleåret 2009–2010, og nær 4600 i skoleåret 2010–2011 (tabell 1.1).² SSB oppgir at tall for siste år ikke omfatter nettundervisning, mens tallene for skoleåret foran omfattet dette. Det gis her ikke informasjon om fordeling på type fagskole eller studieretning. Andelen menn var 57 prosent, kvinner 43 prosent.

Tabell 1.1 Fullført fagskoleutdanning skoleårene 2009–2010 og 2010–2011.

	I alt	Fullført	Andel fullført	I alt menn	Andel fullført menn	I alt kvinner	Andel fullført kvinner
2009-2010, medregnet nettundervisning	6 804	5 120	75	3 854	75	2 950	76
2010-2011, ikke medregnet nettundervisning	6 288	4 562	73	3 564	71	2 724	75

Naturlig nok utgjør antallet som fullfører, et lavere antall enn tallet på studenter som til en hver tid går i en fagskole, siden et stort antall av tilbudene går over to år, samt at fagskoler – som andre skoleslag – opplever frafall. Statistikkbanken i SSB viste høsten 2011³ at det var 13 634 studenter i fagskolene i 2010. Av disse studentene utgjorde mennene hele 63 prosent. Overvekten av menn var imidlertid langt større tidligere år, se tabell 3.3..

Kandidat- og studenttall for fagskolene tyder på et omvendt mønster med hensyn til kjønnsfordelingen av hva vi finner i høyere utdanning, der rundt 60 prosent er kvinner, mens det altså er rundt 60 prosent menn blant de fagskoleutdannede. Dette henger naturlig sammen med at det er flere menn enn kvinner i de yrkesfaglige løpene i videregående opplæring og at mange av fagskoletilbudene er en videreutdanning av personer med yrkesutdanning fra videregående opplæring. Formålet med fagskoleutdanningen er nettopp å være yrkesrettet.

² Kilde, SSB. For 2010-tallene var URL:<http://www.ssb.no/emner/04/02/30/vgu/tab-2011-05-05-09.html>, [som ikke lenger finnes, for 2011-tallene er URL](http://www.ssb.no/emner/04/02/30/vgu/tab-2011-05-05-09.html) <http://www.ssb.no/vgu/tab-2012-05-09-10.html>.

³ Det tas forbehold om tallet, siden det ikke lenger forefinnes på SSBs hjemmesider, men tallet ligger nær opp til Kunnskapsdepartementets (2011) nyere tall gjennom DBH, som viste 14 815 fagskolestudenter i 2011.

Det er få tall å finne om fagskolestudenter på i Statistisk sentralbyrås (SSB) offentliggjorte statistikk. Noen serier som ga slike tall er avsluttet. Nyeste tall fra en slik avsluttet serie som viser fordeling på type *fagskole og studieretning*, er fra 2005 (se tabell 1.2).⁴

Ingen av SSBs tabeller indikerer hvorvidt bare godkjente fagskoletilbud er med i tallgrunnlaget. På den annen side var svært få av fagskolene i 2005 godkjent etter lov om fagskoleutdanning som kom i 2003⁵, siden de aller fleste vedtak om godkjenning av fagskoler etter denne loven er av gjort i de seneste årene, i følge NOKUTs database⁶.

Sannsynligvis er fagskolene – eller langt de fleste av dem som SSBs 2005-tall tabell 1.2) omfatter – nå blant de godkjente fagskolene.

Tabell 1.2 Studenter i fagskole 2005, etter linje og skoleslag

	Tekniske fagskoler	Andre fagskoler	Sum
Religionsutdanninger	0	67	67
Kunstutdanning	0	10	10
Kjemi og prosess	76	0	76
Elektro	935	0	935
Driftsteknikk	72	0	72
Maskinfag	450	0	450
Bygg og anlegg	632	0	632
Næringsmiddelteknikk	78	0	78
Petroleumsteknologi	190	0	190
Uspesifisert linje	25	0	25
Helseutdanning	0	23	23
Naturbruk	6	0	6
Samferdselsutdanning	0	16	16
Maritime fag og fiskerifag	835	0	835
Sum	3299	116	3415

Disse tallene viser at tidligere år var det de *tekniske fagskolene* som totalt dominerte bildet. Tabell 1.2 viser som nevnt til en avsluttet serie i SSB, og gir ikke tall fordelt på kjønn. Gitt fordelingen etter studieretning, utgjorde *kvinneandelen trolig knapt 10 prosent* av studentene på dette tidspunktet (2005).

Tallene vi her har referert, tyder på at det har vært en meget stor vekst i antallet fagskolestudenter de siste fem–seks årene, ikke minst en vekst i tallet på *kvinnelige* fagskolestudenter. Dette har trolig sammenheng med fagskoleloven av 2003 og godkjenningsordningene, samt en utbygging av fagskoletilbud innenfor *helseutdanning*. Nye fagskoletilbud innenfor helseutdanning må ses i lys av at dette var et av målene med Kompetanseløftet 2015 (som er en del av Omsorgsplan 2015 i Stortingsmelding nr. 25, 2005–2006).

⁴ Kilde SSB, URL:

http://statbank.ssb.no/statistikbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/MenuSelS.asp&SubjectCode=04.

⁵ Før 2003 var det egen lov som omfattet tekniske og maritime fagskoler (*lov 28. januar 2000 nr. 9 om teknisk fagskole*).

⁶ Jf. <http://www.nokut.no/no/Norsk-utdanning/Fagskole/Godkjente-fagskoletilbud/>

1.2.1 *Mangfold av tilbydere og tilbud*

Økningen i tallet på fagskoleutdannede, en økning som særlig er å finne innenfor helse- og sosialfag, kunstutdanninger, estetiske fag og mediefag, gjenspeiles i det store mangfoldet vi finner når det gjelder tilbydere av fagskoleutdanning.

En systematisering av godkjente fagskoletilbud fra NOKUTs database over godkjente fagskoler, gir følgende fordeling:

Tabell 1.3 Ulike typer fagskoletilbud, 2011*

Fagområde	Tilbud i alt	Ulike typer tilbud	Antall tilbydere
Service, samferdsel, inkl. IKT	495	112	89
Bygg- og anleggsteknikk	393	27	47
Helse og sosialfag	168	40	65
Medier og kommunikasjon	134	43	32
Teknikk og industriell produksjon	65	31	38
Naturbruk	38	10	32
Elektrofag	36	9	17
Design og håndverk	24	16	20
Musikk, dans og drama	10	6	10
Restaurant- og matfag	6	6	6
Sum	1369	300	203

*Kilde NOKUTs database, her sortert og systematisert av NIFU (Nils Vibe).

Vi kjenner ikke til hvor mange studenter som går på hvert av tilbudene, men fordeler vi 13 634 studenter som var registrert i 2010 på de 1369 tilbudene, finner vi at det i snitt bare er 10 studenter per tilbud. De 1369 tilbudene som vi har kategorisert i tabell 1.2, kan dessuten fordeles på 203 ulike tilbydere.

Det er i alt 300 ulike *typer* tilbud. NOKUTs database viser for øvrig at hvert av disse har mellom 1 og 34 tilbydere. Hver av disse tilbyr mellom 1 og 40 tilbud. 93 av tilbyderne har bare ett eller to tilbud.

DBH Fagskolestatistikk (DBH-F) har overtatt ansvaret fra NOKUT for å ajourføre databasen over godkjente fagskoler. I følge Kunnskapsdepartementet (2011) var det i 2011 *121 godkjente fagskoler*, skoler som vi her vil kalle «hovedtilbydere». DBHs oversikt er bygd opp hierarkisk der en skoletilbyder kan ha en eller flere fagskoler under seg, og en fagskole kan ha ett eller flere studiesteder under seg. Derfor kan en komme opp i en summer som er nevnt i tabell 1.3 (1369 ulike tilbud, 203 ulike tilbydere).

Dette *mangfoldet av tilbud og tilbydere* var bakgrunnen for at NIFU i dette prosjektet valgte å tilnærme seg *alle* fagskolekandidater fra et kull i oppdraget om å gjennomføre en kandidatundersøkelse. Å velge ut *noen* av tilbyderne, så vi ikke som aktuelt, siden vi da ville dekke bare en liten del av de fagskoleutdannede og vi vil ikke ha noe grunnlag for å vite hvor mange kandidater vi ville få informasjon om, langt mindre hvor representative disse er. Siden vi ikke kjente studenttallet per tilbyder, og det ikke forelå opplysninger som ville gjøre det mulig å gjøre et stratifisert utvalg, anså vi det sikrest å innhente opplysninger om kandidater fra alle tilbydere. For statistisk analyse er det dessuten viktig å ha så mange respondenter som mulig.

1.2.2 *Kunnskapsdepartementet og DBHs fagskolestatistikk*

I 2011 ble det etablert en egen database for fagskolestatistikk ved NSD (DBH-F). Sentrale i dette arbeidet var foruten fagskolene, som leverte rapportering til DBH, og et forum for fagskolestatistikk bestående av SSB, Lånkassen, NOKUT, Nasjonalt fagskoleråd, NSD (v/DBH-F) og

Kunnskapsdepartementet, som er sekretariat for statistikkforumet. På basis av dette arbeidet publiserte Kunnskapsdepartementet like før jul 2011 den første tilstandsrapporten om fagskolene, basert på DBHs data.

Tilstandsrapporten viser at hele 62 prosent av fagskolene er private, og 56 prosent av fagskolestudentene går ved private fagskoler. Knappt halvparten av studentene går ved fagskoler som ikke mottar tilskudd fra det offentlige.

Videre går det fram i tilstandsrapporten at det ble uteksaminert 5799 fagskolestudenter i 2011, hvorav 51 prosent var menn. Det er her fratrukket andelen som strøk, som var 12 prosent.

Vi er usikre på hvorvidt disse tallene over antall som fullførte en fagskoleutdanning er helt korrekte, ut fra opplysninger innhentet gjennom dette prosjektet. Antallet er antakelig for høyt, og andelen kvinner er trolig for høy. Dette kommer vi inn på i kapittel 2.

Tilstandsrapporten fra Kunnskapsdepartementet gir for øvrig oversikt over de da 14812 fagskolestudentenes fordeling på fagfelt og alder. Det er viktig å være oppmerksom på at fagfeltet «samfunnsfag og juridiske fag», som er en samlebetegnelse for et fagfelt som også omfatter mediefag, trolig først og fremst omfatter studenter i mediefag. (Se kapittel 3 i vår rapport). Fordelinger av studenter og kandidater kan for øvrig avvike på flere områder, men i grove trekk er den den samme når det gjelder for eksempel fagfelt.

Tilstandsrapporten gir også en oversikt over fagskoletilbud i ulike fylker, fagskoler fordelt på fagfelt og offentlig/sector. I denne rapporten er det fagskolekandidaten som er i fokus, og ikke *fagskolen*. Vi henviser til Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport når det gjelder informasjon om fagskolen som enhet.

2 Data og metode

2.1 Opplegg og gjennomføring av undersøkelsen

NIFU fikk i 2011 i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å gjennomføre den første kandidatundersøkelsen av fagskoleutdannede. Som omtalt i kapittel 1, tok vi utgangspunkt i den nyetablerte databasen ved Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) over fagskolestatistikk (DBH-F). Denne databasen inneholder oversikt over enkeltpersoner som fullførte en fagskoleutdanning i 2011.

Undersøkelsen retter seg mot personer som har gått ut fra en fagskole, altså etter at kontakten er brutt mellom utdanningssted og student. Dette gjør at man må finne andre måter å kontakte respondentene enn å nærme seg dem gjennom utdanningsstedene. Opplysninger om hvem personene var, fikk vi altså fra DBH-F. Dernest fikk vi etter søknad til Folkeregisteret koplet på adresser til disse personene.

Siden opplysningene om fagskolekandidatene var tilsendt DBH-F fra den enkelte fagskole, ble også fagskolene gitt anledning til å reservere seg mot at opplysningene ble brukt til det aktuelle prosjektet. Brev med informasjon om dette og om prosjektet Kandidatundersøkelse av fagskoleutdannede ble sendt til alle fagskoler fra Kunnskapsdepartementet. Kun én fagskole, med rundt ti kandidater, reserverte seg.

Antallet kandidater som fikk tilsendt invitasjon til å delta i kandidatundersøkelsen, ble redusert gjennom flere ledd, se neste avsnitt.

2.1.1 Data om fagskolekandidater fra DBH-F

Av de opprinnelige 5799 kandidatene som var registrert som med fullført og bestått fagskoleutdanning i 2011 (jf. Kunnskapsdepartementet 2011), ba vi om at de som var uteksaminert etter 30. juni ble trukket ut. Det reduserte utvalget med nær en tidel (vel 500 personer). Medregnet én skole (med en håndfull kandidater) som var trukket ut fordi de reserverte seg, var utvalget nå redusert til 5258 personer. Dernest trakk DBH-F *ut personer som det ikke var gyldige fødselsnumre til*. Datafilen fra DBH-F var etter det redusert til 4634 kandidater.

Folkeregisterets kopling av navn og personnummer til adresser, viste imidlertid at det var feil med navn og/eller personnummer på enkelte kandidater (personnummer passet for eksempel ikke til navn), og at en del hadde utvandret (i alt 59 personer) og ikke hadde norsk adresse, pluss at det var enkelte dubletter. Dermed endte vi opp med at 4550 kandidater fikk tilsendt brev om undersøkelsen. Blant

disse fikk vi imidlertid en god del brev i retur fordi kandidatens adresse var feil, det omfattet i alt 172 personer.⁷ Det var derfor bare 4378 personer som faktisk fikk anledning til å svare på undersøkelsen.

Et ytterligere problem med utvalget dukket opp i gjennomføringen av undersøkelsen. I begynnelsen av skjemaet er kandidatene stilt et kontrollspørsmål om de *fullførte en fagskoleutdanning første halvår 2011*, for deretter å gi informasjon om hva slags fagskoleutdanning de fullførte. Hele 7,5 prosent svarer nei på dette (104 personer); de fullførte ingen fagskoleutdanning første halvår 2011. Disse skulle ikke besvare resten av skjemaet, men fullføre besvarelsen med dette ene svaret og sende inn skjemaet. Denne høye andelen holdt seg ganske konstant ettersom svarene kom inn. Dette innebærer mest sannsynlig at det er feil i opplysningene DBH-F har fått fra fagskolene.

Vi har ingen grunn til å tro at andelen (7,5 prosent) som svarer at de *ikke* fullførte en fagskoleutdanning er lavere enn 7,5 prosent blant dem som overhodet ikke besvarte undersøkelsen. Snarere kan andelen være høyere. Det innebærer at vi kan anta at tallet på fagskolekandidater faktisk er (minimum) 7,5 prosent lavere enn det som er publisert i Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport for fagskolene.⁸ Hvorvidt en også bør trekke fra en del av personene vi ikke nådde fordi fødselsnummer manglet eller fordi det var feil i navn eller fødselsnummer (spesielt: kombinasjonen av disse), vet vi ikke. Uansett tyder det vi her har beskrevet på at det kan være behov for ytterligere kvalitetssjekk av opplysningene i DBH-F databasen.

Mens innsamlingen foregikk, fikk vi også henvendelser fra folk som har byttet om på modulene i utdanningen (tok tredje av tre moduler våren 2011), og som fortsatt holder på med utdanningen (tar første modul til slutt), og dermed ikke hadde fullført utdanningen, men fullført siste del av utdanningen og blitt registrert som fullført. Hvor utbredt dette er, vet vi ikke, men også dette viser at det kan være en del mangler i fagskolenes rapportering til DBH-F. Disse erfaringene, sammen med forholdene nevnt over, er med på å gjøre at denne kandidatundersøkelsen må ses som en pilotundersøkelse der vi (og oppdragsgiver) høster erfaringer.

2.1.2 Gjennomføring av undersøkelsen og svarprosent

To purringer har vært gjennomført i undersøkelsen, det har altså vært i alt tre utsendelser. Undersøkelsen er gjennomført elektronisk (respondentene fyller ut et webskjema), men med utsending av innloggingsinformasjon postalt. Grunnene til at vi ikke valgte å sende med et trykket spørreskjema som kunne returneres til NIFU per post i frankert svarkonvolutt, var rent praktiske. Trykking av spørreskjema, scanning av disse samt postal utsending av disse skjemaene, fordyrer og forsinker datainnsamlingen; særlig betyr portoutgiftene mye. Innenfor prosjektets tids- og kostnadsramme, så vi det derfor ikke mulig å gjøre dette. I tillegg er det slik at vi hadde erfart (fram til 2011) fra NIFUs ordinære kandidatundersøkelser at en synkende andel svarer postalt, og en økende andel svarer elektronisk. Vi antok at denne trenden ville fortsette, og at den også ville gjelde fagskolekandidatene. Imidlertid kan NIFUs ordinære kandidatundersøkelse 2011 tyde på at trenden kan ha snudd, andelen som besvarte undersøkelsen ved bruk av papirskjema var nå økt (etter en stadig nedgang i foregående undersøkelser) fra 35 prosent i 2009 til 37 prosent i 2011. Vi kan derfor ha overvurdert kandidatenes ønske om å besvare undersøkelsen elektronisk; å bare gi mulighet til å besvare via et web-skjema, har trolig redusert svarprosenten mer enn vi forutså.

⁷ Innenfor prosjektets rammer har det ikke vært mulig å sjekke opp eventuell ny adresse til disse. Erfaringsmessig er det også en relativt lav andel en oppnår å finne ny adresse på, uten bruk av uforholdsmessige mye tid og ressurser.

⁸ Dette sannsynliggjøres også av SSBs tall vist i tabell 1.1 (kapittel 1). For *høle* skoleåret 2010–2011 (altså ikke bare første halvår 2011) oppgir SSB 4562 fagskolekandidater. Dette er riktignok uten kandidater fra nettundervisning, men legger vi til anslagsvis 11–12 prosent med nettundervisning, er tallet ca. 5100 kandidater. Derfra må det igjen trekkes fra ca. 10 prosent som vi kan anta fullførte høsten 2010, og vi er da nede på i underkant av 4600 kandidater som fullførte *våren 2011*. Vi nevner dette for å understreke at det faktiske kandidatallet er noe usikkert, og at mange av dem vi har «mistet» til vår undersøkelse, kanskje ikke var fagskolekandidater våren 2011.

Svarprosenten endte på 30,5 %, (1386 personer av 4550) noe som må karakteriseres som lavt. Dersom man tar ut skjemaer som kom i retur på grunn av gal adresse/flytting eller andre årsaker, ender svarprosenten noe høyere, nærmere 32 %, men dette er ingen stor forbedring.

Det er sannsynligvis flere årsaker til den lave svarprosenten, og vi har over nevnt poenget med bare å kunne benytte web-skjema. Dette er et kompliserende mellomledd, der kandidaten selv må oppsøke en datamaskin med internettilkobling for å svare på undersøkelsen.

I analysene som er presentert i rapporten vil antall observasjoner være lavere enn 1386, hovedsakelig fordi personer som ikke hadde fullført en fagskoleutdanning, ikke skulle svare på de resterende spørsmålene. Det er maksimalt 1283⁹ respondenter på de enkelte spørsmålene.

I tillegg varierer tallet på observasjoner avhengig av hvor mange respondenter som *skal* svare på de enkelte spørsmål (for eksempel om de er sysselsatt eller ikke), samt at enkelte lar være å svare på noen av spørsmålene. På NIFUs ordinære kandidatundersøkelser har vi uansett også erfart en generell nedgang i svarprosenten, selv om det her benyttes både papir- og web-skjema. (På NIFUs siste ordinære kandidatundersøkelse var svarprosenten 50.) Det er mye som konkurrerer om kandidatenes oppmerksomhet, og det er nok hovedforklaringen på den lave svarprosenten.

Når det gjelder fagskolekandidatene, er det et tilleggsmoment at dette er første gang en slik undersøkelse gjennomføres. Blant høyere utdannede er det antakelig nokså velkjent at det utføres kandidatundersøkelser; disse er relativt innarbeidet. Situasjonen er helt annerledes når det gjelder de fagskoleutdannede. Det var heller ikke praktisk mulig for oss å benytte fagskolene til å informere om undersøkelsen, siden kandidatene hadde forlatt lærestedet lenge før undersøkelsen ble foretatt. (Dertil ville det uansett ikke vært mulig å gjøre dette av hensyn prosjektets framdrift og tidsramme). Fagskolekandidatene er som nevnt i kapittel 1 en svært heterogen gruppe, noe som gjør det vanskelig å kontakte organisasjoner som de eventuelt kunne tilhøre for å bruke disse som mulige motivatorer til å svare på undersøkelsen.

Den lave svarprosenten, enkelte kvalitetsproblemer ved dataene samt noe usikker informasjonen om hvem som tilhører populasjonen av kandidater, medfører at dataenes gyldighet er mer usikker enn hva vi kunne ønske. Spesielt er det vanskelig å si noe om hvilken type seleksjon som har foregått blant den (nær) tredelen som har valgt å delta i undersøkelsen, utover å sammenligne med sammensetningen til populasjonen ut fra de data som er tilgjengelige i DBH-F sitt register. Dette presenteres i neste avsnitt.

2.1.3 Lærdom til senere undersøkelser

En viktig lærdom til eventuelle senere kandidatundersøkelser av fagskoleutdannede er derfor at det gis informasjon om undersøkelsen til fagskolestudenter mens de er på skolene. Vi vil anbefale at det med noen års mellomrom gjennomføres kandidatundersøkelser av denne gruppen, slik det gjøres for kandidater i høyere utdanning, ikke minst siden fagskolefeltet er et nokså utforsket felt. Det er å håpe at svarprosenten i senere undersøkelser kan bli høyere, om informasjon om undersøkelsen gis til studentene før de forlater lærestedet.

Det framstår også som viktig at datamaterialet til DBH-F gjennomgår ytterligere kvalitetssikring slik at usikkerhetsmomenter som de vi har omtalt over, unngås.

Vi vil også anbefale at undersøkelsen gis tilstrekkelige rammer til at det kan gis mulighet til å besvare undersøkelsen både via papirskjema og web-skjema.

⁹ Det blir feil å regne svarprosenten ut fra disse 1283 personene, som altså er tallet på observasjoner etter at de som ikke hadde fullført en fagskoleutdanning er trukket fra. En må anta at også i populasjonen som fikk tilsendt brev om undersøkelsen, finnes en tilsvarende andel (eller kanskje en større andel) som ikke har fullført en fagskoleutdanning.

2.1.4 Vekting av data

I og med at det i DBH-F sitt register finnes tilgjengelige data om respondentenes kjønn, alder og hvilket fagskolestudium de har gått på, er det mulig å vurdere skjevheter i utvalget basert på disse variablene. I Tabell 2.1 er dette presentert for fagfelt og kjønn.

I og med at det i DBH-F sitt register finnes tilgjengelige data om respondentenes kjønn, alder og hvilket fagskolestudium de har gått på, er det mulig å vurdere skjevheter i utvalget basert på disse variablene. I Tabell 2.1 er dette presentert for fagfelt og kjønn.

Tabell 2.1 Surveyutvalg og populasjonsstørrelse, etter fagfelt og kjønn.

Fagfelt	Survey	Populasjon	Avvik
Humanistiske og estetiske fag	14,4	23,7	-9,3
Samfunnsfag og juridiske fag, (det vil her si mediefag)	2,3	3,4	-1,1
Økonomiske og administrative fag	6,4	8,1	-1,7
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	47,7	38,8	8,9
Helse-, sosial- og idrettsfag	20,4	14,9	5,5
Primærnæringsfag	0,3	0,4	-0,1
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	7,5	8,8	-1,3
Uoppgitt fagfelt	1,1	1,8	-0,7
Total	100	100	
Mann	61,1	57,4	3,7
Kvinne	38,9	42,6	-3,7
Total	100	57,4	

Det er noen forskjeller mellom de ulike fagfeltene i utvalget og i populasjonen: Gruppen som har tatt en fagskoleutdanning innen humanistiske og estetiske fag er klart underrepresentert, mens gruppen som har tatt fagskoleutdanningen innen naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag er overrepresentert. Også helse-, sosial- og idrettsfag er noe overrepresentert. For de andre fagfeltene er det kun mindre avvik. Sammenligningen av utvalget med populasjonen viser også at menn er noe overrepresentert, og dermed er kvinner noe underrepresentert. Dette er interessant fordi kvinner vanligvis er overrepresentert i slike surveyer; det vil si at kvinner har høyest svarprosent. Her er det altså annerledes, og det er fordi det særlig er blant personer utdannet innenfor det store fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, som har en klar mannsdominans, at svarprosenten er høyest. Det betyr også at det er kandidater fra den fagskoleutdanningen som har lengst tradisjoner, nemlig de tekniske fagskolene, som har vært mest interessert i undersøkelsen og har vært mest tilbøyelige til å svare.

For å korrigere for skjevhetene i utvalget har vi beregnet samlede vekter for fagfelt og kjønn som vi har benyttet i analysene. Disse er presentert i vedlegg v.1.

Vi ser også at kvinneandelen i populasjonen av kandidater (43 prosent) er lavere enn det som framgår av kandidattallene i Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport (Kunnskapsdepartementet 2011), der kvinneandelen er hele 49 prosent. Vi kjenner ikke grunnen til dette avviket. Kvinneandelen i SSBs tall over fagskolekandidater som vi presenterte i kapittel 1, var for øvrig 43 prosent, som i vår populasjon.

Sammenligningen av aldersfordelingen mellom utvalg og populasjon viste kun mindre forskjeller, men det var en viss tendens til at de yngste gruppene (19–28 år) var underrepresentert, mens de eldre respondentene var overrepresentert. Avvikene var likevel små, og i og med at alder ikke anses som en like sentral variabel som fagfelt, og ikke gir like store utslag som kjønn, er ikke dette korrigeret i analysene. En mulig årsak til aldersskjevheten kan være at undersøkelsen er sendt til den folkeregistrerte adressen. Mange unge kan ha bosted andre steder enn den folkeregistrerte adressen, for eksempel at de studerer et annet sted enn der de er registrert (hos foreldre). Dette medfører i mange tilfeller at de ikke får invitasjonen til spørreundersøkelsen tilsendt der de bor.

2.2 Analysemetoder og variabler

Som tidligere nevnt er undersøkelsen vektet etter kjønn og fagfelt basert på sammensetningen i populasjonen. *Analysene er da gjennomført på dette vektete materialet.* Tallet på observasjoner (N) som oppgis i tabellene, er imidlertid uveide tall.

Analysene som er gjort i rapporten er kun basert på univariate fordelinger og gjennomsnitt, og bivariate krysstabeller, og har dermed en deskriptiv form. Forskjeller mellom grupper som kommenteres er i all hovedsak signifikantstestet med t-test av gjennomsnitt, eller kji-kvadrattester i krysstabeller. I noen tilfeller er gruppestørrelsene små, dette gjelder særlig for kandidater fra primærnæringsfag (totalt fire stykker har besvart surveyen) og kandidatene med uoppgitt fagfelt (10 stykker har besvart surveyen). Disse er stort sett ekskludert fra analysene.

Som det vil fremgå i kapittel 3 er også fagfeltene svært kjønnsdelte, og består i mange tilfeller nesten utelukkende av kvinner eller utelukkende av menn. Dette medfører at undersøkelser av kjønn og fagfelt sammen innebærer at noen grupper kan bli svært små. Dette er kommentert i analysene der det er aktuelt, slik at man kan være ekstra oppmerksom på hvordan gruppestørrelse har innflytelse på resultatet i analysene.

Flere av de bakgrunnsvariablene som vi redegjør for i kapittel 3 (som foreldres utdanningsnivå, om skolen var privat eller offentlig, varighet på utdanning, stedsbasert undervisning eller fjernundervisning, geografisk fordeling) inngår ikke i analysene i analysekapitlene 4, 5 og 6. Hovedgrunnen til dette er at når vi legger hovedvekten på kjønn og fagfelt, vil en finere inndeling av materialet gi for lave grunnlagstall til at det gir meningsfulle analyser. En annen grunn er at videre analyser faller utenfor prosjektets ramme. Vi synes likevel det er interessant å beskrive slike bakgrunnskjennetegn ved kandidatene, og det er tema for neste kapittel.

En del av spørsmålene som er stilt i undersøkelsen, er hentet fra NIFUs ordinære kandidatundersøkelse blant høyere utdannede, for å sikre et sammenligningsgrunnlag. På grunn av forskjellene i utdanningsnivå og innretning på utdanningene mellom høyskole- og universitetsutdanningene som undersøkes i den ordinære kandidatundersøkelsen, og fagskoleutdanningene som undersøkes her, er det likevel mangel temaer som er tatt inn i denne undersøkelsen som ikke er undersøkt i tidligere undersøkelser. Det betyr at spørsmålene er utviklet av NIFU, i dialog med oppdragsgiver. I en del tilfeller er spørsmålene hentet fra andre undersøkelser, for

eksempel er motivasjonsspørsmålene som undersøkes i kapittel fem delvis hentet fra StudData-undersøkelsen ved Høgskolen i Oslo og Akershus¹⁰.

¹⁰ Se www.hioa.no/studdata for mer informasjon (lest 15.08.2012).

3 Hvem er fagskolekandidatene?

I dette kapitlet ønsker vi å gi en kort oversikt over kandidatenes bakgrunn, blant annet hvordan fagskolekandidatene fordeler seg på studieretning i videregående opplæring, om de hadde fullført videregående opplæring og hva slags videregående opplæring de eventuelt hadde fullført, kjønn, alder og innenfor hvilket fagfelt de tok sin fagskoleutdanning. Andelene (prosent) det refereres til i tabellene, tilsvarer andeler etter at datamaterialet er vektet, mens antall (N) refererer til faktisk (uveid) antall responser.

3.1 Utdanning fra videregående opplæring

3.1.1 Hva slags kompetanse har de fra videregående opplæring?

Tabell 3.1 Type kompetanse fra videregående opplæring

	Andel (%)	N
Ikke fullført med yrkes- eller studiekompetanse	6	74
Bare studiekompetanse	27	252
Yrkeskompetanse med fag/svennebrev (ikke studiekompetanse)	39	553
Yrkeskompetanse fra skole (ikke studiekompetanse)	6	82
Dobbeltkompetanse, studiekompetanse og fag/svennebrev	16	218
Dobbeltkompetanse, studiekompetanse og skolebasert yrkeskompetanse	5	58
Fullført, ukjent type kompetanse	1	15
Totalt	100	1252

Bare et lite mindretall (6 prosent) hadde begynt på fagskoleutdanningen uten å ha fullført videregående opplæring i følge de opplysningene respondentene har gitt. De aller fleste (i alt 66 prosent) hadde fullført videregående opplæring med yrkeskompetanse. I dette tallet inngår 21 prosent som hadde både studiekompetanse og yrkeskompetanse gjennom fag/svennebrev eller fra skole (dobbeltkompetanse).

Nær halvparten hadde studiekompetanse fra videregående; 27 prosent «bare» studiekompetanse og 21 prosent både yrkeskompetanse og studiekompetanse.

Tilleggsanalyser viser at det var mye vanligere blant kvinnene enn mennene å ha studiekompetanse som basis for fagskoleutdanningen. I alt hadde 66 prosent av kvinnene studiekompetanse. Av disse hadde 44 prosent bare studiekompetanse og 22 prosent dobbeltkompetanse. Tilsvarende tall blant mennene var 35 prosent i alt med studiekompetanse, hvorav 15 prosent hadde bare studiekompetanse og ca.19 prosent hadde dobbeltkompetanse.

3.1.2 Studieretninger i videregående opplæring

Fagskolekandidatene ble også stilt spørsmål om hvilket utdanningsprogram/hvilken studieretning de hadde gått på i videregående opplæring. Hvis de hadde gått på flere, ba vi dem oppgi det de har *brukt mest tid* på. Personer som har dobbeltkompetanse (se tabell 3.1) vil da ofte svare et yrkesfaglig utdanningsprogram. I tabell 3.2 nedenfor, kommer det derfor fram en lavere andel som har fulgt utdanningsprogram som gir studiekompetanse (bare 26 prosent) enn andelen med studiekompetanse i alt (medregnet dobbeltkompetanse) som framkommer i tabell 3.1 (48 %). I tillegg er det personer med studiekompetanse blant dem som har fulgt de tidligere R 94¹¹- studieretningene i formgivningsfag og naturbruk.

Spørsmålet om utdanningsprogram/studieretning var et åpent spørsmål i spørreskjemaet, der svarene er blitt kodet av oss i ettertid. De fleste fagskolekandidatene hadde tatt videregående opplæring før Kunnskapsløftet ble innført i 2006. Med innføringen av Kunnskapsløftet ble betegnelsen *studieretning* erstattet med *utdanningsprogram*, og utdanningsprogrammene fikk til dels nye navn og ble redusert fra 15 til 12. I tabell 3.2 har vi tilpasset gamle studieretninger til de nye utdanningsprogrammene som ble innført med Kunnskapsløftet.

I tabell 3.2 ser vi på hvordan elever fra ulike utdanningsprogram i videregående fordeler seg på ulike fagfelt innenfor fagskoleutdanningen. Vi skal imidlertid først konsentrere oss om *kolonnen lengst til høyre i tabellen*. Der ser vi at alle utdanningsprogrammer i videregående opplæring er representert blant fagskolekandidatene, men vi ser samtidig et tyngdepunkt rundt fem typer utdanningsprogram:

- i) studiespesialisering (som her er slått sammen med de to utdanningsprogrammene musikk, dans og drama og idrettsfag, som også gir studiekompetanse) med 26 prosent
- ii) elektrofag (17 prosent)
- iii) helse – og sosialfag (13 prosent)
- iv) teknikk og industriell produksjon (som først og fremst omfatter ulike fag på R 94- studieretningen mekaniske fag), med 12 prosent
- v) bygg- og anleggsteknikk (med 11 prosent).

¹¹ Henspiller på Reform 94, som ble innført i 1994, som ga unge en rett til treårig videregående opplæring og som skapte en ny struktur i videregående opplæring.

Tabell 3.2 Utdanningsprogram (studieretning) i videregående og fagfelt i fagskoleutdanning. Prosent. (Fagfelt er horisontalt prosentuert etter utdanningsprogram i videregående).

	Fagfelt i fagskoleutdanning								N (uveid) for hvert utd.program (=100%)	Fordeling av utd.program(veid)
	Humanistiske og estetiske fag	Mediefag	Økonomiske og administrative fag	Naturvitensk. fag, håndv. og tekniske fag	Helse- og sosialfag	Primærnæringsfag	Samferdsel- og sikkerhetsfag og andre servicefag	Uoppgitt fagfelt		
Studie-spesialisering, musikk, dans, drama og idrett	45,1	6,4	12,9	15,3	8,8	1,0	9,2	1,4	238	26,4
Helse- og sosial-fag	1,3	0,7	5,3	2,0	88,7	0	1,3	0,7	188	13,0
Design og håndverksfag	76,3	5,2	6,2	4,1	5,2	0	2,1	1,0	69	8,8
Elektrofag	2,5		1,0	81,1	0,5	0	14,9	0	234	17,5
Medier og kommunikasjon	74,4	25,6	0	0	0	0	0	0	27	4,0
Naturbruk	0	0	0	25,0	4,2	4,2	66,7	0	25	2,2
Restaurant- og matfag	0	0	53,3	46,7	0	0	0	0	15	1,3
Bygg- og anleggsteknikk	3,9	2,4	1,6	84,3	0	0	0	7,9	144	11,2
Teknikk og industriell produksjon	1,5	0	2,3	76,2	0	0	13,8	6,2	146	11,6
Service og samferdsel	18,2	0	40,9	22,7	15,9	0	2,3	0	41	4,1
I alt	23,2	3,5	7,5	39,4	15,4	0,4	8,5	2,1	1127	100

Videre viser tabell 3.2 en klar sammenheng mellom utdanningsprogram i videregående og fagfelt for fagskoleutdanningen.

Når det gjelder fagfelt for fagskoleutdanningen (som vi for øvrig skal komme nærmere tilbake senere), er kodeverket i SSBs utdanningsstandard benyttet, med visse tillempinger når det gjelder betegnelsene. For eksempel er fagfeltet «mediefag» en undergruppe under det brede fagfeltet «samfunnsfag og juridiske fag». Imidlertid har ingen av fagskolekandidatene i vår undersøkelse tatt juridiske fag eller fag som vanligvis oppfattes som samfunnsfag, alle hadde tatt en utdanning innenfor mediefag (herunder filmproduksjon). Fagfeltet «helse- og sosialfag» heter i SSBs standard «helse-, og sosial- og idrettsfag», men siden ingen av fagskolekandidatene har tatt idrettsfag, har vi forkortet dette til «helse- og sosialfag». For øvrig er betegnelsene for fagfeltene de samme i SSBs utdanningsstandard.

Elever som har tatt studiespesialisering i videregående, er overrepresentert på humanistiske og estetiske fag (med 45 prosent), og dette gjelder i enda større grad de som kommer fra design- og håndverksfag (dette omfatter i meget stor grad elever fra R 94-studieretningen formgivingsfag) med 76 prosent, og de som har fulgt utdanningsprogram for mediefag (74 prosent).

Elever som har tatt bygg- og anleggsteknikk i videregående, har i all hovedsak begynt i naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag innenfor fagskoleutdanning (84 prosent) og det samme gjelder elektrofag (81 prosent). Elever som hadde tatt sosialfag i videregående, har i all hovedsak tatt det samme fagfeltet innenfor fagskoleutdanningen (89 prosent).

Presentuerer vi motsatt vei (ikke vist her), får vi samme bilde: Fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag er dominert av elever fra elektrofag, bygg- og anleggsteknikk og teknikk industriell produksjon (i alt 83 prosent av fagskolestudentene innenfor dette fagfeltet har fulgt disse tre utdanningsprogrammene i videregående). Fagfeltet humanistiske og estetiske fag er dominert av tidligere elever fra studiespesialisering (51 prosent av «humanistene» har denne bakgrunnen), dernest og design/formgivning) (28 prosent av humanistene har denne bakgrunnen); og helse- og sosialfag er dominert av elever fra helse- og sosialfag i videregående opplæring (77 prosent).

Det er dermed liten tvil om at fagskolestudenter har fulgt faglige interesser fra videregående opplæring, og at fagskoleutdanningene representerer en spesialisering og videreutdanning som i stor grad bygger på utdanning fra videregående, slik også formålet med dette utdanningsfeltet er.

3.1.3 Hva slags utdanninger omfatter de ulike fagfeltene?

Før vi går videre, kan vi først også gi en kort oversikt over hvilke fagskolefag som ligger innunder de ulike fagfeltene. Fagfeltet humanistiske og estetiske fag består blant annet av artistiske fag som skuespill, teater og dans; mote og design, animasjon, fotografi, grafisk design, interiør og illustrasjon, samt menighets- og misjonsarbeid og tverrkulturell forståelse og internasjonalt arbeid.

Kandidater i mediefag (under samfunnsfag og juridiske fag) har alle tatt fagskoleutdanningen i enten film- og TV-produksjon eller i media og kommunikasjon.

Innenfor fagfeltet økonomiske og administrative fag finner vi fagskoleutdanninger som regnskap og økonomi, markedsføring, reiseliv, sekretærutdanning og kontorlag.

De naturvitenskapelige fagene, håndverksfag og tekniske fag består blant annet av de fleste fag man forbinder med typiske ingeniørfag; IT- og IKT-fag, elektronikk og el-fag, mekaniske fag, bygg- og anleggsgfag, energi-, klima- og miljøfag, olje- og energifag. I tillegg består denne gruppen av fag som fagskoleutdanning i dykking, vaktmesterfag, næringsmiddel- og møbelproduksjon.

Helse- og sosialfagene inkluderer blant annet helsefag som barsel- og barnepleie, kreftomsorg og lindrende pleie, rehabilitering, eldreomsorg og psykisk helsearbeid, sosialfag som rusomsorg,

miljøarbeid rettet mot personer med nedsatt funksjonsevne og helse- og sosialveiledning, samt helseadministrasjon.

Kandidater i primærnæringsfag består av én gruppe; park- og hagedrift. Denne faggruppen inkluderer så få personer, at den for det meste er utelatt fra analysene av fagfelt. Gruppen samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag inneholder utdanninger som lokomotivfører og trafikkflyger, utdanninger innen nautikk – som omfatter flesteparten av kandidatene innenfor dette fagfeltet, fulgt av lokomotivfører – samt logistikk og transport. Sminkørutdanning (make-up artist) faller også inn under dette fagfeltet.

3.2 Kjønn- og aldersfordeling

Det var flere menn enn kvinner som fullførte en fagskoleutdanning våren 2011. Blant fagskolekandidatene var 58 prosent menn og 42 prosent kvinner. Mens kvinner totalt sett er i flertall i forhold til menn innenfor høyere utdanning (ca. 60:40), er det altså motsatt når det gjelder fagskoleutdanningene.

Tabell 3.3 Fagskolekandidater våren 2011 etter kjønn. Prosent.

	Andel	N
Menn	58	781
Kvinner	42	498

De fleste som fullførte en fagskoleutdanning, var 22 år eller eldre (tabell 3.4). Vi finner svært få kandidater i den aller yngste aldersgruppen; 21 år eller yngre (8 prosent). De fleste var mellom 22 og 30 år, men en stor del av fagskolekandidatene var også eldre enn dette. Som tabellen blant annet viser, var 27 prosent eldre enn 40 år da de fullførte fagskoleutdanningen sin. Legger man sammen de to eldste aldersgruppene, ser vi at 45 prosent av fagskolekandidatene kan sies å være nokså voksne studenter. Dette kan vi anta skyldes at en del av kandidatene hadde tatt en fagskoleutdanning som et supplement eller en spesialisering som de trengte i jobben de allerede hadde. Fagskolene tiltrekker seg antakelig også en god del godt voksne studenter som ønsker en kort og spesialisert utdanning.

Tabell 3.4 Andelene som fullførte en fagskoleutdanning våren 2011, etter aldersgruppe. Prosent.

	Andel	N
21 år eller yngre	8	72
22 til 30 år	47	528
31 til 40 år	18	267
Eldre enn 40 år	27	416

Ser vi på hvordan fagskolekandidatene fordeler seg på faggrupper (tabell 3.5), finner vi at 39 prosent har fullført en fagskoleutdanning innenfor fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag eller tekniske fag. Dette er den største faggruppen. 23 prosent har fullført en utdanning innen humanistiske og estetiske fag, som er den nest største faggruppen. 16 prosent av kandidatene har fullført innenfor fagfeltet helse-, og sosialfag, mens de resterende faggruppene er relativt små med henholdsvis

andeler fra under en halv prosent (primærnæringsfag) til 9 prosent (samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag).

Tabell 3.5 Andelene som fullførte en fagskoleutdanning våren 2011, etter faggruppe. Prosent.

	Andel	N
Humanistiske og estetiske fag	23	185
Samfunnsfag og juridiske fag (mediefag) ¹²	3	29
Økonomiske og administrative fag	8	83
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	39	614
Helse- og sosialfag	16	262
Primærnæringsfag	0	4
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	9	96
Uoppgitt fagfelt	2	10
Totalt	100	1283

De fleste har svart at fagskoleutdanningen de hadde gjennomført, hadde en normal varighet på ca. to år (74 prosent) (tabell 3.6). Dette viser altså til studiets lengde, ikke hvor lang tid studentene har brukt. 19 prosent oppgir at utdanningen varte ca. ett år, mens nesten ingen har tatt en fagskoleutdanning som har vart i ca. et halvt år eller ca. ett og et halvt år. Det ser altså ut til at de fleste utdanningstilbudene er på minimum ett år, og at det er vanlig for lærestedene å tilby fagskoleutdanninger som går over hele år og ikke på halvårsbasis.

Tabell 3.6 Andelene som fullførte en fagskoleutdanning våren 2011, etter normal varighet på utdanningen. Prosent.

	Andel	N
Ca. et halvt år	2	24
Ca. ett år	19	204
Ca. ett og et halvt år	5	72
Ca. to år	74	952
Totalt	100	1252

De aller fleste, 74 prosent, har hatt inntektsgivende arbeid på heltid eller tilnærmet heltid¹³ etter fylte 18 år, men før de begynte på sin fagskoleutdanning (tabell 3.7). Dette er ikke overraskende med tanke på at svært få som har fullført en fagskoleutdanning, var i den aller yngste aldersgruppen. Mange av kandidatene var dessuten det man kan kalle «godt voksne» studenter. Nesten ingen har oppgitt at de ikke har hatt inntektsgivende arbeid før fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011 (3 prosent).

¹² Vi benytter her det offisielle navnet på fagfeltene, men når det gjelder fagfeltet «Samfunnsfag og juridiske fag», er det bare mediefag som faktisk er representert blant kandidatene. I fortsettelsen forkortes derfor dette fagfeltet til «mediefag».

¹³ Det må tas høyde for at vi ikke kan si helt sikkert at de som har krysset av for deltid *bare* har jobbet deltid. På grunn av en teknisk feil i surveyen fikk kandidatene kun sette ett kryss på dette spørsmål, og det kan tenkes at noen som har jobbet heltid og deltid i ulike perioder, bare har fått krysset av på deltid.

Tabell 3.7 Andelene som fullførte en fagskoleutdanning våren 2011, etter om de hadde hatt inntektsgivende arbeid etter fylte 18 år. Prosent.

	Andel	N
Ja, på heltid eller tilnærmet heltid	74	909
Ja, på deltid	24	251
Nei	3	23
Totalt	100	1183

Kandidatene ble også spurt om de hadde hatt inntektsgivende arbeid rett før fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011 (tabell 3.8). Svært mange, 85 prosent, av fagskolekandidatene har svart at de hadde inntektsgivende arbeid rett før de begynte fagskoleutdanningen.

Tabell 3.8 Andelene som fullførte en fagskoleutdanning våren 2011, etter om de hadde hatt inntektsgivende arbeid rett før utdanningen. Prosent.

	Andel	N
Nei	15	152
Ja	85	1023
Totalt	100	1175

3.3 Kvinnelige og mannlige fagskolekandidater etter fagfelt og alder

3.3.1 Ulikheter mellom fag

Generelt finner vi at fagskoleutdanningen i Norge er ekstremt kjønnsdelt. Som tabell 3.9 viser, fordeler menn og kvinner seg svært ulikt innenfor samtlige fagfelt. Menn er overrepresentert på samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag (96 prosent), naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag (94 prosent) og mediefag (79 prosent). Kvinner er overrepresentert i helse- og sosialfag (93 prosent), økonomiske og administrative fag (80 prosent) og humanistiske og estetiske fag (72 prosent).

En så ekstrem kjønnsdeling som vi ser for fagskoleutdanningene, er nokså spesiell, men den gjenspeiler kjønnsforskjeller i valg av yrkesfaglige studieretninger i videregående opplæring (Vibe mfl. 2011, Støren mfl. 2007). Kjønnssegregeringen er mindre innenfor høyere utdanning. Selv om man også der finner enkelte fagområder med svært skjev kjønnsfordeling (for eksempel helse- og omsorgsfag og ingeniørfag), er det i dag en nokså jevn fordeling av kvinnelige og mannlige studenter på de aller fleste øvrige fagfelt i høyere utdanning. Med tanke på kjønnsbalanse, og et eventuelt ønske om å få flere til å velge utradisjonelt, ser det altså ut som det er et langt lerret å bleke innenfor norsk fagskoleutdanning.

Tabell 3.9 Andelen kvinner og menn, etter fagfelt. Prosent.

	Menn	Kvinner	N
Humanistiske og estetiske fag	28	72	183
Mediefag	79	21	29
Økonomiske og administrative fag	20	80	79
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	94	6	602
Helse- og sosialfag	8	93	247
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	78	22	93
Uoppgitt fagfelt	96	5	13
Totalt	57	43	1246

Tabell 3.5 viser andelen kvinner og menn innenfor hvert av fagfeltene. Om prosentueringsretningen «snus», finner vi at flertallet av mennene (63 prosent) er å finne innenfor fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. De to nest største gruppene blant mennene er samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag og humanistiske og estetiske fag, som hver favner 12 prosent av mennene. Kvinnene er mer spredt på ulike fagfelt, der de tre største gruppene er humanistiske og estetiske fag (40 prosent av kvinnene har valgt dette), helse- og sosialfag (32 prosent) og økonomiske og administrative fag (15 prosent).

3.3.2 Hvor gamle var kvinnene og mennene som fullførte en fagskoleutdanning?

Kvinner og menn fordeler seg nokså ujevnt i de forskjellige aldersgruppene (tabell 3.10). En større andel av kvinnene enn av mennene befinner seg i den aller yngste og den aller eldste aldersgruppen. For kvinnene sin del er 36 prosent i gruppen «eldre enn 40 år», og dette er den største aldersgruppen blant kvinnene. Tilsvarende andel for mennene er 20 prosent.

55 prosent av mennene befinner seg i aldersgruppen 22–30 år. Tilsvarende andel blant kvinnene er 35 prosent. Svært få menn befinner seg i den aller yngste aldersgruppen, bare 5 prosent, sammenliknet med 13 prosent av kvinnene. Muligens er verneplikten for menn noe av forklaringen på kjønnsforskjellen i andelen som tilhører den aller yngste aldersgruppen.

Det er interessant at det er langt flere av kvinnene enn mennene som befinner seg i den eldste aldersgruppen. Selv om utdanningstilbøyeligheten i våre dager er større blant kvinner enn menn, også i yngre aldersgrupper, kan kjønnskjevheten med hensyn til andelen som tilhører den eldste aldersgruppen, ha å gjøre med at flere kvinner enn menn har utsatt formalisert utdanning på grunn av omsorgsforpliktelser. I så måte kan tendensen likne på en tendens vi har sett de siste 10–20 årene når det gjelder rekruttering til høyere utdanning, nemlig en tendens til at voksne kvinner tar høgskoleutdanning. I følge Næss og Støren (2006) kunne den typiske representanten for den «nye» studentgruppen, det vil si gruppen som i særlig grad stod for nyrekrutteringen til høyere utdanning i årene 1995–2003, beskrives slik: Kvinne, høgskolestudent, 25 år eller mer, med foreldre som *ikke* har høyere utdanning.

At det er forholdsvis færre menn enn kvinner i den eldste aldersgruppen blant fagskolekandidatene, har således sammenheng med kjønnsforskjeller i yrkeskarrierer. Det henger imidlertid også sammen med valg av fagfelt, noe vi skal komme tilbake til nedenfor.

Tabell 3.10 Kvinner og menn etter aldersgruppe. Prosent.

	Menn (N=781)	Kvinner (N=498)
21 år eller yngre	5	13
22 til 30 år	55	35
31 til 40 år	20	17
Eldre enn 40 år	20	36
Totalt	100	100

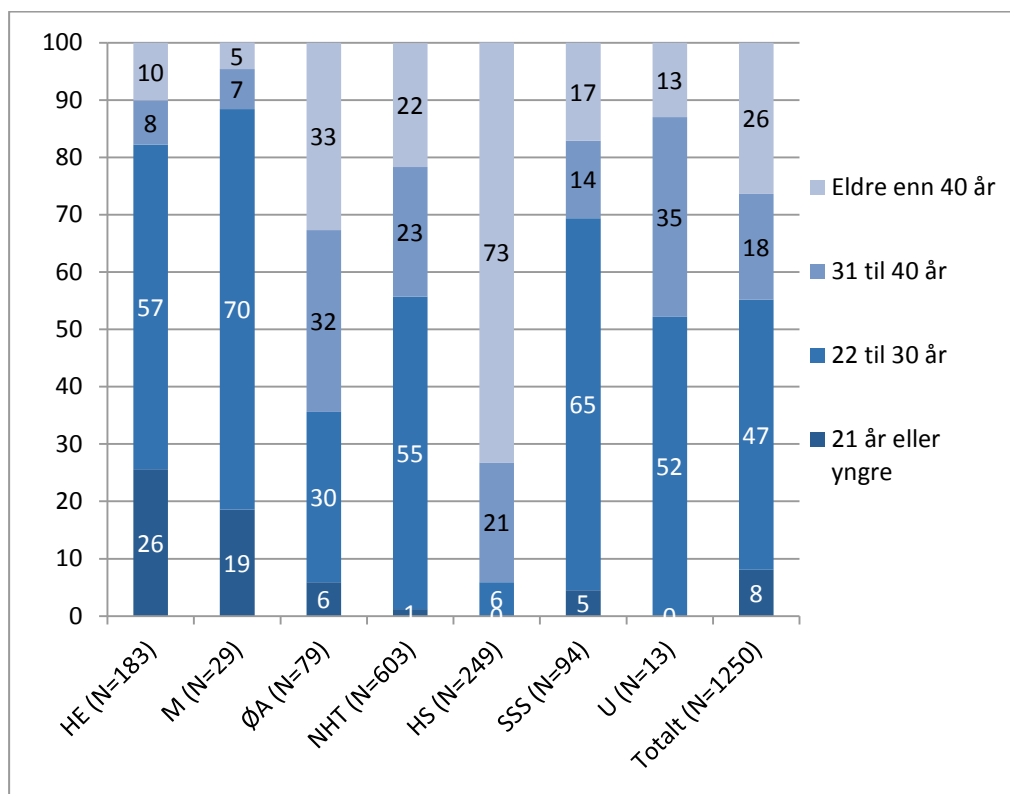
3.3.3 Forholdet mellom fagfelt, alder og kjønn

Vi har over sett hvordan kvinner og menn fordelte ulikt seg på med hensyn til faggrupper, og at aldersfordelingen er forskjellig blant kvinner og menn. Nå vil vi undersøke hvordan aldersfordelingen er innenfor ulike faggruppene, og knytte dette til forskjeller i aldersfordelingen mellom kvinner og menn.

Én av faggruppene skiller seg ved at den har en svært høy andel av de aller eldste fagskolekandidatene; Helse- og sosialfag (figur 3.1). 73 prosent i denne faggruppen er eldre enn 40 år, samtidig som svært få av kandidatene befinner seg i de yngste aldersgruppene.

Humanistiske og estetiske fag og mediefag har det største innslaget av *unge* fagskolestudenter. Henholdsvis 83 prosent og 89 prosent av dem som fullførte en fagskoleutdanning innenfor disse faggruppene var 30 år eller yngre.

De mannsdominerte faggruppene domineres alle av kandidater i aldersgruppen 22–30 år; det gjelder mediefag (med 70 prosent), samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag (65 prosent) og naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag (55 prosent). Også den kvinnedominerte faggruppen humanistiske og estetiske fag domineres av denne aldersgruppen.

Figur 3.1 Aldersfordeling innenfor hvert fagfelt¹⁴. Prosent.

Når vi i tabell 3.10 ser at det er flere kvinner enn menn over 40 år blant kandidatene, kommer dette altså i all hovedsak av at kvinnene dominerer på helse- og sosialfag, og at på dette fagfeltet er det svært mange i denne aldersgruppen. Tilleggsanalyser viser at av de kvinnelige kandidatene innenfor helse- og sosialfag er hele 76 prosent over 40 år.

Bildet er imidlertid annerledes for den relativt store gruppen av kvinner som har tatt sin fagskoleutdanning innenfor humanistiske og estetiske fag. Av dem tilhører 73 prosent aldersgruppen 21–30 år. En (eventuell) myte om at det er selvrealiserende «eldre» kvinner som velger de estetiske/kunstneriske fagene, blir altså ikke bekreftet.

Innenfor øvrige fagfelt enn helse- og sosialfag og tekniske/naturvitenskapelige fag, er det små kjønnsforskjeller i aldersfordelingen.

Kjønnsforskjeller i aldersfordeling har i all hovedsak sin bakgrunn i at svært mange av den store gruppen kvinner som velger helse- og sosialfag, er over 40 år, og at de fleste av mennene har tatt tekniske og naturvitenskapelige fag; et fagfelt der de aller fleste under 40 år, og med et tyngdepunkt i aldersgruppen 21–30 år. De teknisk-naturvitenskapelige fagskoleutdanningene tilhører de tekniske fagskolene, som har lange tradisjoner innenfor vårt utdanningssystem. Utbyggingen av fagskoleutdanninger innenfor helse- og sosialfag har på sin side skutt fart først i de senere årene.

Det har vært en stor vekst i antallet fagskolestudenter de siste fem–seks årene (se kapittel 1), ikke minst en vekst i tallet på kvinnelige fagskolestudenter. Dette har trolig sammenheng med fagskoleloven av 2003 og godkjenningsordningene, samt – spesielt - en utbygging av fagskoletilbud innenfor helseutdanning. Som omtalt over, er flertallet av fagskolestudentene menn, men mandsandelen var langt høyere tidligere da de tekniske fagskolene dominerte bildet (se kapittel 1).

¹⁴ HE = Humanistiske og estetiske fag, M = Mediefag, ØA = Økonomiske og administrative fag, NHT = Naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag, HS = Helse-, og sosialfag, SSS = Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, U = Uoppgift fagfelt.

Nye fagskoletilbud innenfor helseutdanning må ses i lys av at dette var et av målene med Kompetanseløftet 2015 (som er en del av Omsorgsplan 2015 i Stortingsmelding nr. 25, 2005–2006). Videreutdanning gjennom den nye fagskoleordningen ble ansett som viktig for å redusere avgangen fra helse- og sosialsektoren, og for å bidra til økt rekruttering til helse- og sosialfag i videregående opplæring (Høst mfl. 2010). En beregning tilsier at i alt 2858 personer skal ha gjennomført fagskoleutdanning med midler fra Kompetanseløftet (Høst mfl. 2010).

Det er sannsynlig at vi finner mange kvinner med lang yrkeskarriere innenfor helse- og sosialsektoren, eventuelt også med erfaring som hjemmearbeidende, innenfor fagfeltet helse- og sosialfag blant fagskolekandidatene, og at det er disse som gjenfinnes i den store gruppen kvinnelige kandidater som er over 40 år.

3.4 Tidligere arbeidserfaring og utdanning

3.4.1 Tidligere arbeidserfaring – forskjeller etter kjønn?

Generelt hadde svært mange, både av kvinnene og mennene, hatt inntektsgivende arbeid etter fylte 18 år (tabell 3.11). Kvinnene hadde en betydelig større andel som hadde hatt inntektsgivende arbeid på *deltid* (36 prosent) enn mennene. Man kan si at dette til en viss grad gjenspeiler befolkningen generelt; flere kvinner enn menn jobber deltid. Om lag 60 prosent av kvinnene hadde arbeidet heltid eller tilnærmet heltid etter fylte 18 år, før de begynte på sin fagskoleutdanning. Dette er særlig påfallende med tanke på at en stor andel av de kvinnelige fagskolekandidatene befant seg i den aller eldste aldersgruppen. Det er altså ikke bare unge jenter som har hatt ekstrajobb ved siden av skole og studier, disse tallene refererer til. På den annen side er det velkjent at deltidsarbeid er utbredt innenfor helse- og omsorgssektoren, og vi har sett at svært mange av de «eldre» kvinnene har tatt nettopp helse- og sosialfag.

Tabell 3.11 Andelene av kvinner og menn som hadde hatt inntektsgivende arbeid etter fylte 18 år. Prosent.

	Menn (N=717)	Kvinner (N=452)
Ja, på heltid eller tilnærmet heltid	84	60
Ja, på deltid	15	36
Nei	2	4
Totalt	100	100

Ser vi på andelene av kvinnene og mennene som hadde inntektsgivende arbeid *rett før de* begynte på den utdanningen de fullførte våren 2011 (tabell 3.12), hadde en noe større andel av mennene (88 prosent) enn av kvinnene (82 prosent) inntektsgivende arbeid rett før fagskoleutdanningen. Igjen ser vi at en betydelig andel (ca. en tredel) av kvinnene hadde arbeidet deltid i denne jobben.

Når det gjelder de resterende 18 prosent av kvinnene som ikke hadde hatt inntektsgivende arbeid rett før fagskoleutdanningen, kunne det tenkes at det er kvinner i den aller yngste aldersgruppen, altså at de har på begynt en fagskoleutdanning rett etter videregående skole, som i all hovedsak er representert der. Vi husker at andelen i den yngste aldersgruppen (22 år eller yngre) var større blant kvinnelige kandidatene enn blant mannlige. En nærmere analyse av data viser imidlertid at så ikke er tilfelle. *Alle* kvinnene i den yngste aldersgruppen hadde hatt inntektsgivende arbeid rett før de begynte på fagskoleutdanningen, mens rundt 19–20 prosent av kvinnene i aldersgruppene 21–40 år *ikke* hadde hatt det. Grunnen er trolig omsorg for barn.

Tabell 3.12 Andel av kvinner og menn som hadde inntektsgivende arbeid rett før utdanningen. Prosent.

	Menn (N=717)	Kvinner (N=445)
Nei	12	18
Ja, på heltid eller tilnærmet heltid	82	51
Ja, på deltid	5	32
Totalt	100	100

3.4.2 Tidligere arbeidserfaring – forskjeller etter fagfelt?

Uansett fagfelt har de fleste kandidatene hatt inntektsgivende arbeid, enten på heltid eller deltid etter fylte 18 år (tabell 3.13). Andelen som har arbeidet på heltid (eller tilnærmet heltid) er særlig høy innenfor de mannsdominerte fagfeltene samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag (91 prosent) og naturvitenskapelige fag og håndverksfag og tekniske fag (90 prosent). Flertallet hadde arbeidet heltid også innenfor to av de kvinnedominerte fagfeltene, som økonomiske og administrative fag (80 prosent) og helse- og sosialfag (63 prosent). Like fullt er andelen som hadde arbeidet deltid, høy innenfor sistnevnte fagfelt, med 37 prosent. Andelen som hadde arbeidet deltid, var spesielt høy innenfor fagfeltene mediefag (55 prosent) og humanistiske- og estetiske fag (46 prosent). Med tanke på den store andelen unge kandidater (under 30 år) i de sistnevnte faggruppene (se figur 3.1), er det grunn til å anta at denne yrkesaktiviteten i stor grad refererer til deltidsjobber og ekstrajobber som kandidatene har hatt ved siden av skolegang og studier.

Tabell 3.13 Inntektsgivende arbeid etter fylte 18 år, etter fagfelt. Prosent.

	Ja, på heltid eller tilnærmet heltid	Ja, på deltid	Nei	N (=100 %)
Humanistiske og estetiske fag	46	46	8	160
Mediefag	40	55	5	27
Økonomiske og administrative fag	80	19	1	73
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	90	9	1	564
Helse- og sosialfag	63	37	0	230
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	91	9	0	82
Uoppgitt fagfelt	100	0	0	13
Totalt	74	24	3	1149

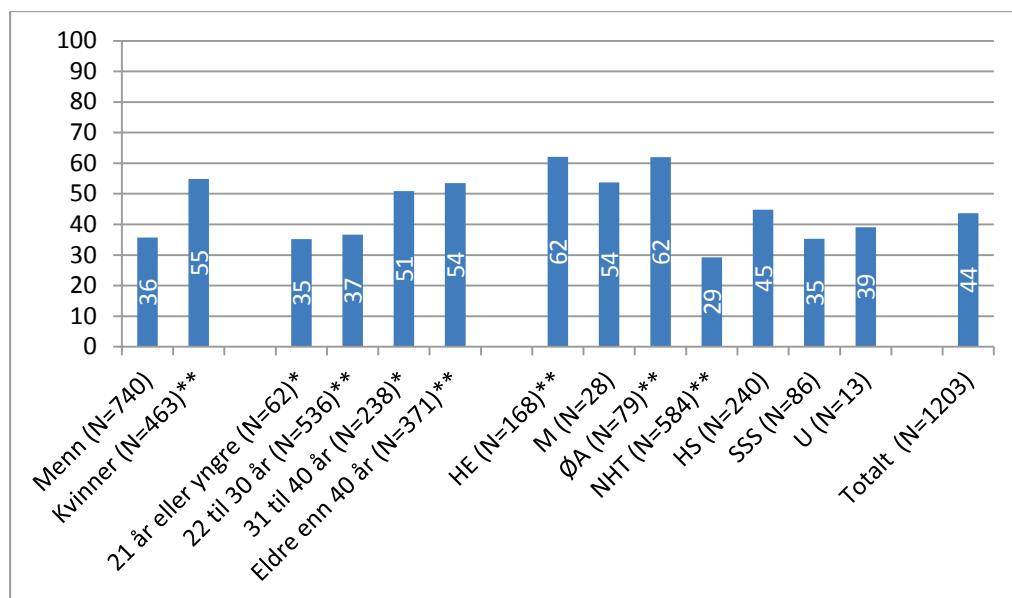
Innenfor alle faggruppene har de aller fleste dessuten hatt inntektsgivende arbeid *rett før* de begynte sin fagskoleutdanning (tabell 3.14). Blant dem som har fullført en utdanning innen helse- og sosialfag, hadde bare 5 prosent *ikke* hatt inntektsgivende arbeid i tiden rett før de begynte. Av dem som har tatt en fagskoleutdanning innen mediefag og humanistiske og estetiske fag, hadde en noe større andel *ikke* hatt inntektsgivende arbeid rett før de begynte på utdanningen sammenliknet med de andre faggruppene, henholdsvis 30 prosent og 25 prosent. Vi husker fra avsnittene ovenfor at disse to faggruppene i stor grad besto av kandidater under 30 år, og vi kan anta at mange av disse blant annet har vært i annen utdanning før de begynte på fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011. Med andre ord er det sannsynlig at mange av kandidatene i disse to faggruppene mer eller mindre frivillig har stått utenfor arbeidsmarkedet.

Tabell 3.14 Inntektsgivende arbeid rett før utdanningen, etter fagfelt. Prosent.

	Nei	Ja	N (=100%)
Humanistiske og estetiske fag	25	75	149
Mediefag	30	70	26
Økonomiske og administrative fag	21	79	74
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	12	89	560
Helse- og sosialfag	5	95	235
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	12	88	84
Uoppgitt fagfelt	0	100	13
Totalt	15	85	1141

3.4.3 Tidligere utdanning

Fagskolekandidatene ble også spurt om de hadde tatt noen annen utdanning enn fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011 og videregående utdanning. Totalt svarte 44 prosent av kandidatene at de hadde tatt annen utdanning. Kvinnene (55 prosent) oppga dette i noe større grad enn mennene (36 prosent). Det var også ulikheter mellom aldersgruppene. Andelene som hadde tatt utdanning tidligere (utover videregående opplæring), ser ut til å stige med alderen, fra 35 prosent for de aller yngste til 54 prosent for de aller eldste. Som vi husker, var det en større andel av kvinner blant de eldste kandidatene.

Figur 3.2 Annen utdanning enn fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011 og videregående utdanning, etter kjønn, alder og faggruppe. Prosent.

*=Signifikant større andel enn gjennomsnittet/enn menn som har svart at de er fornøyde eller svært fornøyde på 5 %-nivå

**=Signifikant større andel enn gjennomsnittet/enn menn som har svart at de er fornøyde eller svært fornøyde på 1 %-nivå.

Enkelte faggrupper skiller seg også signifikant ut. Faggruppene humanistiske og estetiske fag og økonomiske og administrative fag, som begge hadde en sterk overvekt av kvinner, har en signifikant større andel enn gjennomsnittet som har oppgitt å ha tatt tidligere utdanning (som nevnt, utover videregående opplæring). Gruppen naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, som nesten utelukkende består av menn, har en signifikant mindre andel som har svart at de hadde tatt annen utdanning enn den de fullførte våren 2011 og videregående. Alt dette tatt i betraktning, ser det

derfor kanskje ikke nødvendigvis ut til at alderen veier tyngst i forhold til om man har tidligere utdanning. Mye ser ut til å ha med kjønn å gjøre. Flere kvinner enn menn har tatt annen utdanning enn fagskoleutdanningen de fullførte våre 2011 og videregående skole.

3.5 Familiebakgrunn

Fagskolekandidater har i langt større grad studenter med foreldre med lavere utdanningsbakgrunn sammenlignet med kandidater med høyere utdanning. Det ser vi om vi sammenlikner svar om foreldres utdanningsnivå i NIFUs kandidatundersøkelse 2011¹⁵ med svar på tilsvarende spørsmål i kandidatundersøkelsen av fagskoleutdannede (se tabell 3.15).

Tabell 3.15 Foreldrenes utdanningsnivå. Fagskolekandidater 2011 og høyere grads kandidater i NIFUs kandidatundersøkelse 2011. Prosent.

	Mors høyeste fullførte utdanning		Fars høyeste fullførte utdanning	
	Fagskole- kandidater våren 2011	Høyere grads kandidater (mastere) våren 2011	Fagskole-kandidater våren 2011	Høyere grads kandidater (mastere) våren 2011
Høgskole eller universitet (4 år eller mer)	9,7	29,5	13,5	38,3
Høgskole eller universitet (under 4 år)	13,2	27,7	10,0	22,7
Fagskoleutdanning	6,3	(Ikke med som kategori i under-søkelsen)	11,3	(Ikke med som kategori i under-søkelsen)
Allmennfaglig ved videregående skole/gymnas	16,1	12,5	7,4	7,1
Fag-/yrkesutdanning på videregående skoles nivå	18,8	14,8	27,9	19,3
Grunnskole/real-skole	29,4	13,7	21,7	10,7
Ingen fullført skolegang	1,2	1,2	1,1	1,1
Vet ikke	5,3	0,6	7,0	0,8
I alt (=100 %)	1148	2156	1155	2151

I undersøkelsen av fagskolekandidatene tok vi med en egen svarkategori for fagskoleutdanning med tanke på foreldres utdanning. Denne kategorien har ikke har pleid å være med i NIFUs tradisjonelle kandidatundersøkelser av høyere utdannede (kategorien er heller ikke skilt ut i SSBs statistikk, se nedenfor). I den grad kandidatene med høyere utdanning (her: alle uteksaminert på masternivå) har foreldre med fagskoleutdanning, antar vi at de har krysset av for videregående skoles nivå.

Mens rundt 60 prosent av de høyere utdannede hadde far og/eller mor med høyere utdanning, er tilsvarende andel rundt 23 prosent blant fagskolekandidatene. Vi ser også at en betydelig andel av fagskolekandidatene (om lag 13 prosent) har far med fagskoleutdanning. Andelen er høy tatt i

¹⁵ Kilde: NIFU, upubliserte resultater fra Kandidatundersøkelsen 2011.

betraktning av at det generelt i befolkningen er en lav andel som har fagskoleutdanning som sitt høyeste utdanningsnivå.

Sammenliknbare tall for hvor mange i den voksne befolkningen som har fagskoleutdanning som sin høyeste fullførte utdanning, er imidlertid vanskelig å finne. Statistisk sentralbyrå (SSB) inkluderer i alle sine oversikter gruppen med nivå 5 i SSBs utdanningsstandard, der fagskoleutdanning hører inn, i kategorien videregående opplæring (som er nivå 4). SSB slår altså nivå 4 og 5 sammen i sine publiserte tall, også de som finnes i Statistikkbanken. Nivå 5 kalles ofte mellomnivået, eller «påbygging til videregående utdanning», som «omfatter utdanninger som bygger på videregående skole, men som ikke er godkjent som høyere utdanning».¹⁶

NIFU besitter datamateriale over tidligere elever i videregående opplæring med opplysninger om deres foreldres utdanningsnivå, som kan gi en viss indikasjon på hvor mange i en befolkning som har om lag samme alder som foreldrene til fagskolekandidatene, som har utdanning på «mellomnivå»/fagskolenivå. Disse dataene viser at *2,5 prosent av mødrene og 4,4 prosent av fedrene har utdanning på «mellomnivå»* som sitt høyeste utdanningsnivå. På den annen side; mellomnivået omfatter mye mer enn godkjente fagskoleutdanninger, så hvor mange av dem som har fagskoleutdanning, kan være vanskelig å si sikkert. Vi kan anslå at rundt 3 prosent av fedrene og knappe 2 prosent av mødrene (i en normalbefolkning) har fagskoleutdanningsnivå. Uansett synes det klart ut fra tabell 3.15 at det er vanligere blant fagskolestudenter å ha fagskoleutdannede foreldre enn det er blant andre ungdommer/unge voksne.

Vi ser også at betydelige andeler av fagskolekandidatene har foreldre med yrkesutdanning fra videregående skole (spesielt mange fedre har det), og høye andeler som har foreldre med kun grunnskole (spesielt gjelder dette mødrene). Fagskolekandidatene følger dermed gjerne i foreldrenes fotspor, men med en tendens til å skaffe seg mer utdanning enn sine foreldre.

I tillegg til at fagskolekandidater skiller seg fra kandidater med høyere utdanning, er de to kandidatgruppene også ulike med hensyn til i hvilken grad de har *innvandringsbakgrunn*. Studenter ved fagskolene har langt sjeldnere enn universitetsstudenter innvandringsbakgrunn. Som et enkelt og grovt mål på innvandringsbakgrunn ser vi her bare på andelen som er født i et annet land enn Norge (tabell 3.16).

Tabell 3.16 Andel av kandidatene som er født utenfor Norge. Prosent.

	Fagskolekandidater våren 2011	Høyere grads kandidater (mastere) våren 2011 ¹⁷
Andel som er født i et annet land enn Norge	5,2	12,2
N (=100 %)	1176	2161

Temaet bør være gjenstand for nærmere studier og faller utenfor rammen for dette prosjektet. Det er imidlertid mye som tyder på at fagskoleutdanningene er relativt ukjente for ungdom som har innvandret til Norge. Samtidig kan den lave andelen som er født i utlandet blant fagskolekandidatene, henge sammen med at ungdom med innvandringsbakgrunn i stor grad aspirerer mot høyere utdanning (Støren 2011).

¹⁶ Kilde: SSB, URL <http://www.ssb.no/emner/04/01/utniv/tab-2012-06-19-03.html>.

¹⁷ Kilde: NIFU, upubliserte resultater fra Kandidatundersøkelsen 2011.

3.6 Egenskaper ved utdanningene

3.6.1 Offentlig eller privat skole?

58 prosent av fagskolekandidatene som fullførte en utdanning våren 2011, var uteksaminert fra en offentlig skole, mens 42 prosent var uteksaminert fra en privat skole. I følge Kunnskapsdepartementet (2011) er 38 prosent av fagskolene offentlige, mens 62 prosent er private, men det er vanligere blant de offentlige enn de private å tilby utdanninger innenfor flere fagfelt. I gjennomsnitt tilbyr de offentlige fagskolene utdanninger innenfor 1,7 fagfelt, mens de private tilbyr utdanninger innenfor 1,3 fagfelt (Kunnskapsdepartementet 2011:11). Det er derfor ikke overraskende at de offentlige fagskolene står for flere uteksaminasjoner enn de private.

Tabell 3.17 Andeler som har fullført en fagskoleutdanning ved offentlige og private skoler. Prosent.

	Andel	N
Offentlig	58	852
Privat	42	400

3.6.2 Hvor var studiestedet lokalisert?

De fleste som fullførte fagskoleutdanning våren 2011, fullførte ved en fagskole på Østlandet (50 prosent). 27 prosent fullførte ved en skole på Vestlandet, 10 prosent ved en skole i Midt-Norge, 8 prosent på Sørlandet og 5 prosent ved en skole i Nord-Norge. Andelen samsvarer med størrelsen på befolkningen innenfor hver landsdel. Tidligere studier av søkning til høyere utdanning, ved bruk av data fra Samordna opptak, viser at de fleste søker seg til et lærested i nærheten av der de bor (Frølich, Waagene & Aamodt 2011) og tar arbeid i regionen de har studert i etterpå (Gythfeldt og Heggen 2012). Det er grunn til å anta at det samme gjelder for søkning til fagskoler og det videre arbeidsmarkedet.

Fylkene med de største byene i landet har flest uteksaminerte kandidatene innenfor hver landsdel; Oslo 22 prosent, Hordaland 13 prosent, Sør-Trøndelag 8 prosent, Troms (og Nordland) 2 prosent (tabell 3.18). Disse andelen samsvarer godt med tilbudet, det vil si antall fagskoler, innenfor de ulike fylkene (Kunnskapsdepartementet 2011).

Tabell 3.18 Andel som har fullført fagskoleutdanning, etter skolens fylke og landsdel. Prosent.

	Andel	N
Oslo	22	222
Oppland	7	104
Vestfold	7	77
Østfold	4	58
Buskerud	4	53
Akershus	3	35
Telemark	3	38
Hedmark	1	18
Totalt Østlandet	50	605
Hordaland	13	164
Rogaland	7	94
Møre og Romsdal	4	50
Sogn og Fjordane	3	44
Totalt Vestlandet	27	352
Sør-Trøndelag	8	92
Nord-Trøndelag	2	30
Totalt Midt-Norge	10	122
Vest-Agder	6	70
Aust-Agder	2	26
Totalt Sørlandet	8	96
Nordland	2	36
Troms	2	34
Finnmark	0,2	2
Totalt Nord-Norge	5	72

3.6.3 Stedbasert eller fjern-/nettundervisning?

Fagskolekandidatene ble også spurt om de hadde fulgt en utdanning som var lokalisert ett sted, eller om de deltok i fjernundervisning og nettundervisning. De fleste, 81 prosent, av fagskolekandidatene hadde fulgt et utdanningsløp som var stedbasert, mens 18 prosent hadde deltatt i fjernundervisning og nettundervisning (tabell 3.19). Dette samsvarer godt med at ca. 86 prosent av fagskoleutdanningene tilbys som stedbasert undervisning (Kunnskapsdepartementet 2011).

Tabell 3.19 Andel med stedbasert og fjern-/nettbasert undervisning, etter kjønn. Prosent.

	Menn (N=739)	Kvinner (N=467)	Totalt (N=1206)
Stedbasert	81	82	81
Fjern-/nettundervisning	19	18	19

3.7 Oppsummering

Fagskolekandidatene i denne undersøkelsen har solid utdanning fra videregående opplæring før de begynte på sin fagskoleutdanning. Bare 6 prosent har begynt i fagskoleutdanning på et annet grunnlag enn fullført videregående opplæring med yrkes- eller studiekompetanse. De fleste, ca. to tredeler, har yrkeskompetanse som grunnlag, hvor av mange også har dobbeltkompetanse, det vil si studiekompetanse i tillegg til yrkeskompetansen. Her er det store kjønnsforskjeller, siden de fleste av kvinnene hadde studiekompetanse før de begynte på fagskoleutdanningen.

Fagskolekandidatene ser ut til i stor grad å ha fulgt sine interesser fra videregående opplæring. Det er sterk sammenheng mellom hvilken studieretning eller utdanningsprogram kandidatene fulgte i videregående skole og fagskoleutdanningens fagfelt. Fagskoleutdanningene ser dermed ut til å representere en spesialisering og videreutdanning som i stor grad bygger på kompetansen man oppnådde i videregående skole, og oppfyller dermed intensjonen med fagskoletilbudet.

Flere menn enn kvinner fullførte en fagskoleutdanning våren 2011. Av mennene som fullførte denne typen utdanning, var de fleste mellom 22 og 30 år. 55 prosent av mennene befant seg i denne gruppen. Svært få av mennene var under 22 år. Blant de kvinnelige kandidatene var en høy andel (36 prosent) eldre enn 40 år. Kvinnene hadde dessuten en større andel enn mennene i den aller yngste aldersgruppen. 35 prosent av de kvinnelige kandidatene befant seg i gruppen 22–30 år.

Fagskoleutdanningen i Norge er svært kjønnsdelt med hensyn til fagfelt. Mens menn nesten utelukkende velger naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, dernest samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag og mediefag, velger kvinner helse- og sosialfag, økonomiske og administrative fag og humanistiske og estetiske fag.

Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag var den største faggruppen. 39 prosent av fagskolekandidatene hadde tatt en utdanning innenfor et av disse fagområdene. De to kvinnedominerte faggruppene humanistiske og estetiske fag og helse- og sosialfag sto for henholdsvis 23 prosent og 16 prosent av kandidatene.

Fagfeltet som særlig omfatter kvinner, nemlig helse- og sosialfag, hadde den definitivt høyeste andelen kandidater eldre enn 40 år, mens mediefag og humanistiske og estetiske fag hadde de største andelene yngre kandidater 30 år eller yngre.

De fleste av fagskolekandidatene hadde arbeidserfaring før de begynte på fagskoleutdanningen. Svært mange, særlig menn, hadde hatt arbeid på heltid eller tilnærmet heltid. Som hovedregel hadde kandidatene også vært i arbeid rett før de begynte på den fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011.

Flere kvinner enn menn hadde arbeidet deltid før de begynte på fagskoleutdanningen. Vi finner også at sammenliknet med de andre faggruppene hadde mediefag og humanistiske og estetiske fag en større andel kandidater som ikke hadde hatt arbeid på heltid eller tilnærmet heltid, og en større andel som ikke hadde hatt inntektsgivende arbeid i det hele tatt rett før de begynte på fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011. Dette var også de gruppene som hadde høyest andel yngre kandidater (30 år eller yngre), og det er grunn til å anta at mange av disse kandidatene hadde en løsere tilknytning til arbeidsmarkedet på grunn av annen utdanningsaktivitet.

44 prosent av fagskolekandidatene hadde dessuten tidligere utdanning (utover videregående opplæring). En noe større andel av kvinnene (55 prosent) enn av mennene (36 prosent) oppga dette. Andelene med annen utdanning enn fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011 og videregående utdanning så også ut til å stige med alderen. Faggruppene humanistiske og estetiske fag og økonomiske og administrative fag hadde en større andel enn gjennomsnittet som har oppgitt å ha tatt tidligere utdanning, mens gruppen naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag hadde en

signifikant mindre andel som har svart at de hadde tatt annen utdanning enn den de fullførte våren 2011 og videregående.

Fagskolekandidatene har i mindre grad foreldre med høyere utdanning enn kandidatene som fullfører en høyere utdanning har. Mens NIFUs undersøkelse av kandidater som fullførte en høyere utdanning våren 2011 viste at 60 prosent av disse hadde foreldre med høyere utdanning, var tilsvarende andel for fagskolekandidatene 23 prosent. En betydelig andel av fagskolekandidatene hadde dessuten en far som hadde fagskoleutdanning som sitt høyeste fullførte utdanningsnivå (ca. 13 prosent). Andelen er høy når man tar i betraktning at det generelt er en lav andel av resten av befolkningen som har fagskoleutdanning som sitt høyeste utdanningsnivå. Studenter ved fagskolene har dessuten langt sjeldnere enn universitetsstudenter innvandringsbakgrunn.

Av dem som hadde fullført en fagskoleutdanning våren 2011, hadde 58 prosent gjort dette ved en offentlig skole, mens 42 prosent var uteksaminert fra en privat skole. Skolene på Østlandet hadde uteksaminert flest kandidater (50 prosent), mens skolene i Nord-Norge hadde uteksaminert færrest (5 prosent). Innenfor hver landsdel hadde fylkene med de største byene også de største andelen uteksaminerte fagskolekandidater.

De fleste (81 prosent) som hadde tatt en fagskoleutdanning våren 2011 hadde fulgt undervisning som var lokalisert ett sted. Vi fant ingen forskjeller mellom kvinner og menn på dette området. Like store andeler av både kvinner og menn hadde fulgt henholdsvis stedbaset undervisning og fjern- og nettbaset undervisning.

4 Tilfredshet med fagskoleutdanningen og dens relevans for arbeidslivet

4.1 Vurdering av fagskoleutdanningens relevans for arbeidslivet

Fagskolekandidatene ble bedt om å gi en vurdering av hvor fornøyde de var med utdanningens relevans for arbeidslivet. Tre av fire svarer at de er litt fornøyde eller svært fornøyde med studiets relevans for arbeidslivet. Dette samsvarer med resultater for kandidater med høyere utdanning. Tall fra NIFUs Kandidatundersøkelse¹⁸ fra 2011 viser at også blant dem som var med i denne undersøkelsen, svarer tre av fire at de var fornøyde med utdanningens relevans for arbeidslivet (Wiers-Jenssen 2012). Imidlertid er fagskolekandidatene *mer* fornøyd med utdanningens relevans for arbeidslivet enn for eksempel ingeniører (treårig bachelorutdanning), der bare 64 prosent var fornøyde (Wiers-Jenssen 2012).

Vi finner ingen forskjeller etter kjønn blant fagskolekandidatene i svaret på dette spørsmålet. Kvinner (77 prosent) og menn (74 prosent) vurderer i tilnærmet like stor grad sin fagskoleutdanning som relevant for arbeidslivet. 13 prosent i begge grupper har svart at de er litt misfornøyde eller svært misfornøyde med utdanningens relevans for arbeidslivet.

Tabell 4.1 Vurdering av utdanningens relevans for arbeidslivet, etter kjønn. Prosent.

	Misfornøyd	Verken eller	Fornøyd	N
Menn	13	13	74	737
Kvinner	13	9	77	464
Totalt	13	11	76	1201

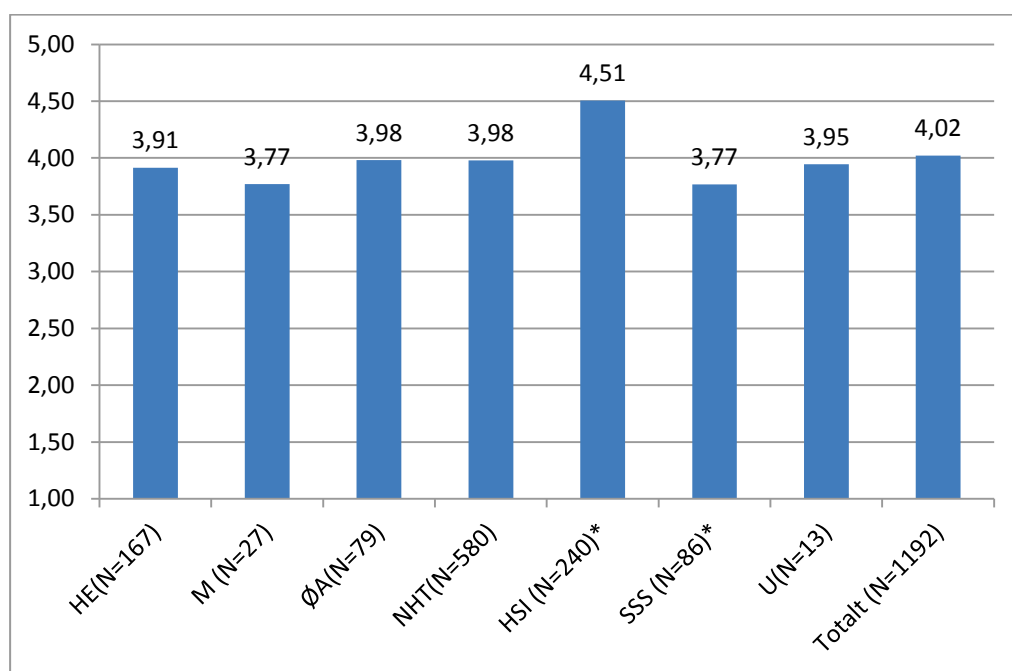
Når vi ser på forskjeller etter fagfelt, finner vi enkelte forskjeller mellom gruppene i vurderingen av utdanningens relevans for arbeidslivet. Innenfor faggruppen humanistiske og estetiske fag (69 prosent) finner vi en signifikant lavere andel enn gjennomsnittet for alle faggruppene (75 prosent) som har svart at de er litt eller svært fornøyde med utdanningen de tok. Dette er i tråd med svar fra kandidater med mastergrad i humanistiske og estetiske fag i Kandidatundersøkelsen 2011 (Wiers-Jenssen 2012), der også humanister var den faggruppen som hadde lavest andel kandidater som var tilfredse med utdanningens relevans for arbeidslivet. Av dem var bare 55 prosent fornøyd med

¹⁸ Undersøkelse et halvt år etter eksamen av kandidater uteksaminert våren 2011. De som var med i undersøkelsen hadde høyere utdanning på masternivå. I tillegg var to grupper av bacheloror med i undersøkelsen, det vil si personer med treårig bachelorutdanning i ingeniørfag, og i økonomisk-administrative fag.

studiets relevans for arbeidslivet. Humanistene blant fagskolekandidatene (der andelen fornøyde var 69 prosent) er dermed *mer* fornøyd med utdanningens relevans for arbeidslivet enn humanister med masterutdanning.

I faggruppen helse- og sosialfag finner vi en signifikant høyere andel (90 prosent) enn gjennomsnittet (76 prosent) som har svart at de er tilfredse med fagskoleutdanningens relevans for arbeidslivet. Dette gjenspeiles når vi ser på gjennomsnittsskårer, som er 4,51 for helse- og sosialfag (på en skala fra 1 – 5). Høyere grads kandidater i helse- og sosialfag hadde også en relativt høy gjennomsnittsskåre på dette spørsmålet (Wiers-Jenssen, 2012).

Når vi ser på gjennomsnittsskårer for de forskjellige faggruppene, finner vi også at gruppen samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag (3,77) har en signifikant lavere skåre enn gjennomsnittet for alle faggruppene (4,02).

Figur 4.1 Gjennomsnittlig vurdering av fagskoleutdanningens relevans på arbeidsmarkedet på en skala fra 1 til 5 (1=Svært misfornøyd og 5=Svært fornøyd), etter fagfelt¹⁹

*=signifikant forskjellig fra gjennomsnittlig skåre for alle faggruppene

Til tross for at de fleste ser ut til å være nokså tilfredse med utdanningens relevans for arbeidslivet, finner vi enkelte forskjeller mellom ulike aldersgrupper i grad av tilfredshet. Aldersgruppen 22 til 30 år (70 prosent) svarte litt sjeldnere enn gjennomsnittet (76 prosent) at de var fornøyde eller svært fornøyde med utdanningens relevans for arbeidslivet. Innenfor den aller eldste aldersgruppen, derimot, har en noe større andel (84 prosent) svart det samme. Én mulig forklaring på dette kan være at en større andel blant de aller eldste enn blant de yngre allerede var i arbeid da de tok fagskoleutdanningen, og at utdanningen var et supplement eller en spesialisering innenfor arbeidet de allerede hadde. Som vi har sett i kapittel 3, finner vi den eldre aldersgruppen først og fremst innenfor helse- og sosialfag. Det er også den faggruppen som er mest fornøyd med utdanningens relevans for arbeidslivet, slik at vi her finner en samvariasjon mellom (høy) alder, fagfelt og tilfredshet med studiets relevans for arbeidslivet.

¹⁹ HE = Humanistiske og estetiske fag, M = Mediefag, ØA = Økonomiske og administrative fag, NHT = Naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag, HSI = Helse-, sosial- og idrettsfag, SSS = Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, U = Uoppgift fagfelt.

4.2 Tilfredshet med utdanningen

Kandidatene ble stilt flere spørsmål om tilfredshet med utdanningen. Ett av spørsmålene gjaldt «samlet vurdering av utdanningen». Svarene på dette spørsmålet viste at alt i alt er fagskolekandidatene i stor grad fornøyde med utdanningen de fullførte våren 2011. 81 prosent av kandidatene har oppgitt at de er litt fornøyde eller svært fornøyde med utdanningen samlet sett. At mange er fornøyde er positivt, men det er verdt å merke seg at dette kun gjelder de som har fullført en utdanning; det er dem vi har svar fra, slik det også er når vi stiller tilsvarende spørsmål til kandidater fra høyere utdanning. Det kan være grunn til å tro at en del som ikke har vært fornøyde, kan ha falt fra underveis. Gjennomføring versus frafall fra fagskoleutdanning er etter vårt kjennskap aldri studert, og faller utenfor rammen for dette prosjektet.

Sammenliknet med kandidater som har fullført en høyere utdanning, er fagskolekandidatene noe mindre fornøyde («etter en samlet vurdering»), men forskjellene er små. Blant dem som hadde fullført en høyere utdanning våren 2011 hadde 90 prosent oppgitt å være fornøyde eller svært fornøyde med utdanningen samlet sett (Wiers-Jenssen 2012). Det var imidlertid visse variasjoner blant de høyere utdannede. Bachelorer i ingeniørfag var mindre fornøyde enn masterne.

Ser vi på hva fagskolekandidatene har svart på spørsmålene knyttet til de ulike sidene ved utdanningene, finner vi at de generelt er noe mer fornøyde med utdanningenes faglige innhold (gjennomsnittsskåre 4,09) enn med undervisningskvalitet (3,65) og veiledning (3,62). Vi husker også at de generelt i stor grad var fornøyde med utdanningens relevans for arbeidslivet (4,02). De sidene av utdanningstilbudet som har å gjøre med undervisning og kontakt med undervisningspersonalet, ser altså ut til å være det som fagskolekandidatene er minst fornøyde med, mens de altså er noe mer fornøyde med det faglige innholdet og utdanningens relevans for arbeidslivet.

I resten av dette kapitlet skal vi se nærmere på vurderingen av ulike sider ved fagskoleutdanningene, og sammenlikne på tvers av kjønn, fagfelt og alder.

4.2.1 *Kvinner og menns vurderinger av fagskoleutdanningen*

Samlet sett er kvinner og menn i like stor grad fornøyde med fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011. Ca. 80 prosent av begge kjønn har svart at de er litt fornøyde eller svært fornøyde med utdanningen samlet sett.

Tabell 4.2 Samlet vurdering av utdanningen, etter kjønn. Prosent.

	Misfornøyd	Verken eller	Fornøyd	N
Menn	10	8	81	731
Kvinner	15	6	80	458
Totalt	12	7	81	1189

Ser vi nærmere på de ulike sidene ved utdanningstilbudene, finner vi derimot enkelte kjønnsforskjeller. Alt i alt ser kvinner ut til å være noe mer tilfredse enn menn på de fleste områder.

Selv om de fleste er fornøyde med utdanningens faglige innhold (tabell 4.3), er en noe større andel av kvinnene enn av mennene litt fornøyde eller svært fornøyde på dette området. Mens 79 prosent av mennene er fornøyde med det faglige innholdet i utdanningen de fullførte våren 2011, var 85 prosent av kvinnene det samme. En større andel av mennene enn kvinnene har oppgitt at de verken er fornøyde eller misfornøyde på dette området.

Tabell 4.3 Vurdering av utdanningens faglige innhold, etter kjønn. Prosent.

	Misfornøyd	Verken eller	Fornøyd	N
Menn	13	9	79	739
Kvinner	12	3	85	463
Totalt	12	6	82	1202

Som tabell 4.4 viser, er også flere kvinner enn menn positive til undervisningskvaliteten på fagskoleutdanningen de tok. 69 prosent av kvinnene og 62 prosent av mennene har svart at de er litt fornøyde eller svært fornøyde med undervisningskvaliteten. 22 prosent i begge grupper er misfornøyde med undervisningskvaliteten på studiet. Kjønnforskjellen ligger her i at flere menn enn kvinner er likegyldige, de er verken fornøyde eller misfornøyde.

Tabell 4.4 Vurdering av undervisningskvaliteten, etter kjønn. Prosent.

	Misfornøyd	Verken eller	Fornøyd	N
Menn	22	17	62	736
Kvinner	22	9	69	462
Totalt	22	13	65	1198

Disse kjønnforskjellene henger trolig sammen med at menn og kvinner er utdannet innenfor ulike fagfelt. Forskjeller etter fagfelt skal vi komme tilbake til.

Også når det gjelder kvaliteten på tilbakemeldinger og veiledning (tabell 4.5) finner vi at flere kvinner enn menn er fornøyde. 67 prosent av kvinnene og 59 prosent av mennene er fornøyde med utdanningens opplegg for tilbakemeldinger og veiledninger. I likhet med vurderingene av utdanningens faglige innhold og undervisningskvaliteten, har menn i større grad enn kvinner oppgitt at de verken er fornøyde eller misfornøyde.

Tabell 4.5 Vurdering av kvaliteten på tilbakemelding/ veiledning, etter kjønn. Prosent.

	Misfornøyd	Verken eller	Fornøyd	N
Menn	21	20	59	737
Kvinner	25	9	67	463
Totalt	23	15	62	1200

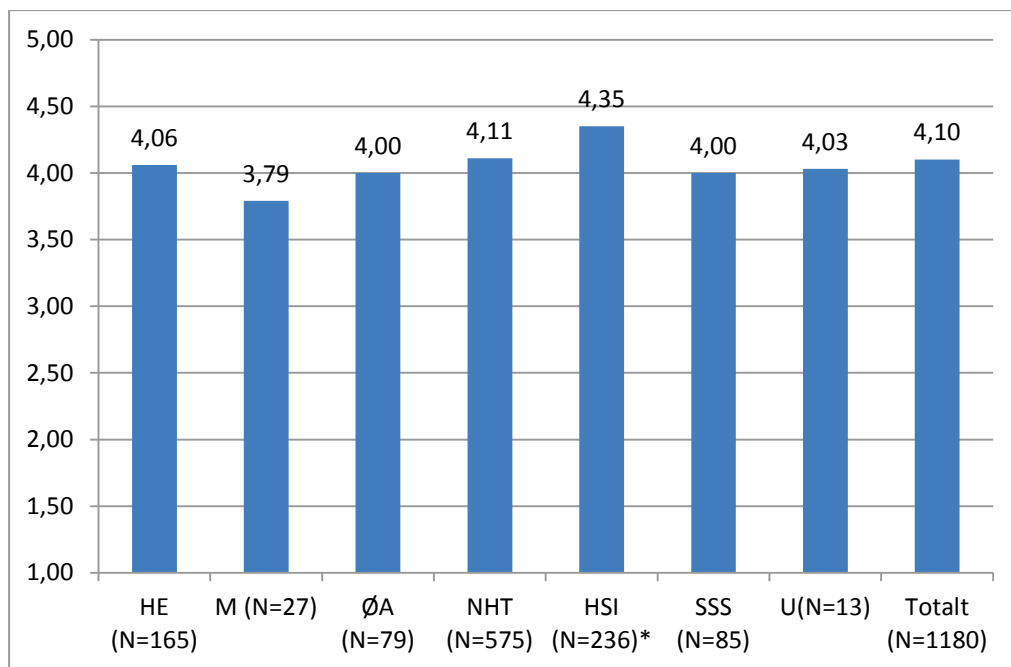
4.2.2 Ulike faggruppers vurderinger av fagskoleutdanningen

Til tross for at de fleste er fornøyde med fagskoleutdanningen de har fullført våren 2011, finner vi noe variasjon i tilfredshet mellom de ulike faggruppene.

På spørsmål om å gi en *samlet vurdering av utdanningen* de hadde tatt, ser vi at de fleste, uavhengig av fagfelt, er positive til utdanningen samlet sett. Én av faggruppene skiller seg imidlertid ut ved å være noe mer positive enn de andre; helse- og sosialfag. Ellers skiller ingen av de andre faggruppene seg signifikant fra gjennomsnittet når det gjelder samlet vurdering av utdanningen.

I kandidatundersøkelsen 2011 (Wiers-Jenssen, 2012) ble også vurdering av utdanningen undersøkt. Gjennomsnittlig, for alle faggruppene uavhengig av nivå, skårer de med høyere utdanning noe høyere (med skåre 4,40) på dette spørsmålet om en samlet vurdering av utdanningen enn fagskolekandidatene (med 4,10). Samlet sett er altså de som har fullført en høyere utdanning noe mer

fornøyde med utdanningen enn de som har fullført en fagskoleutdanning. Blant de høyere utdannede i Kandidatundersøkelsen 2011 var det imidlertid variasjoner. Bachelorer i ingeniørfag skåret lavere (med 4,17) enn mastere fra ulike fagfelt og bachelorer i økonomisk-administrative fag.

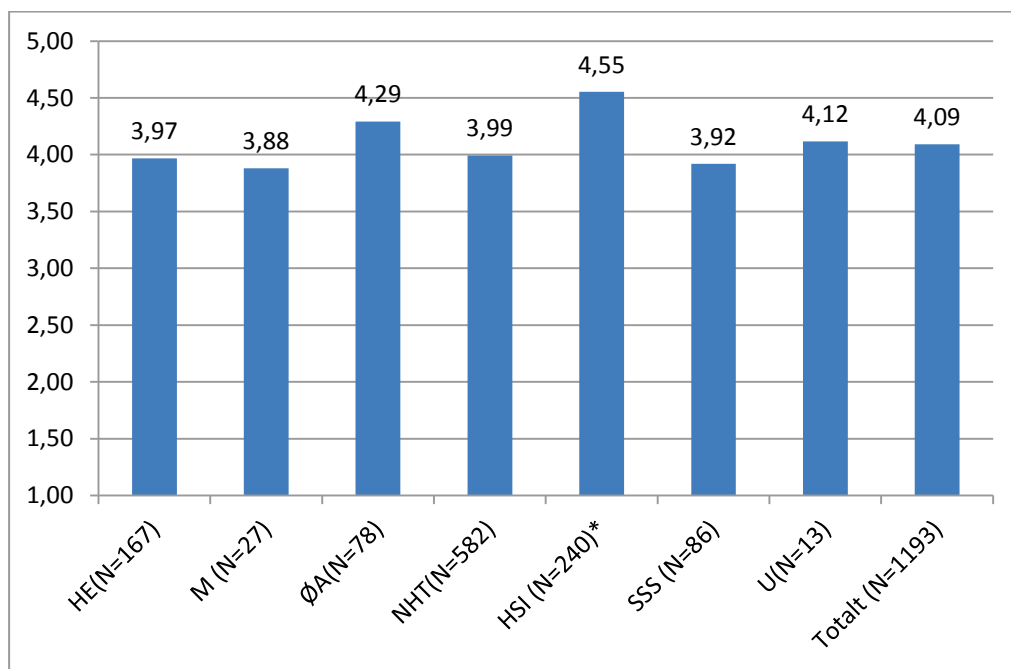

Figur 4.2 Gjennomsnittlig samlet vurdering av utdanningen på en skala fra 1 til 5 (1=Svært misfornøyd og 5=Svært fornøyd), etter fagfelt²⁰

*=signifikant forskjellig fra gjennomsnittlig skåre for alle faggruppene

Ser vi nærmere på de ulike sidene av utdanningene, finner vi at faggruppen helse- og sosialfag skiller seg positivt ut fra de andre på alle områder. Det vil si at de er mer positive til utdanningens faglige innhold, undervisningskvaliteten, og opplegget for tilbakemeldinger og veiledning. Vi husker også at denne gruppen skilte seg positivt ut da vi så på vurderingen av utdanningens relevans for arbeidslivet.

²⁰ HE = Humanistiske og estetiske fag, M = Mediefag, ØA = Økonomiske og administrative fag, NHT = Naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag, HSI = Helse-, sosial- og idrettsfag, SSS = Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, U = Uoppsett fagfelt.

Figur 4.3 Gjennomsnittlig vurdering av utdanningens faglige innhold på en skala fra 1 til 5 (1=Svært misfornøyd og 5=Svært fornøyd), etter fagfelt²¹

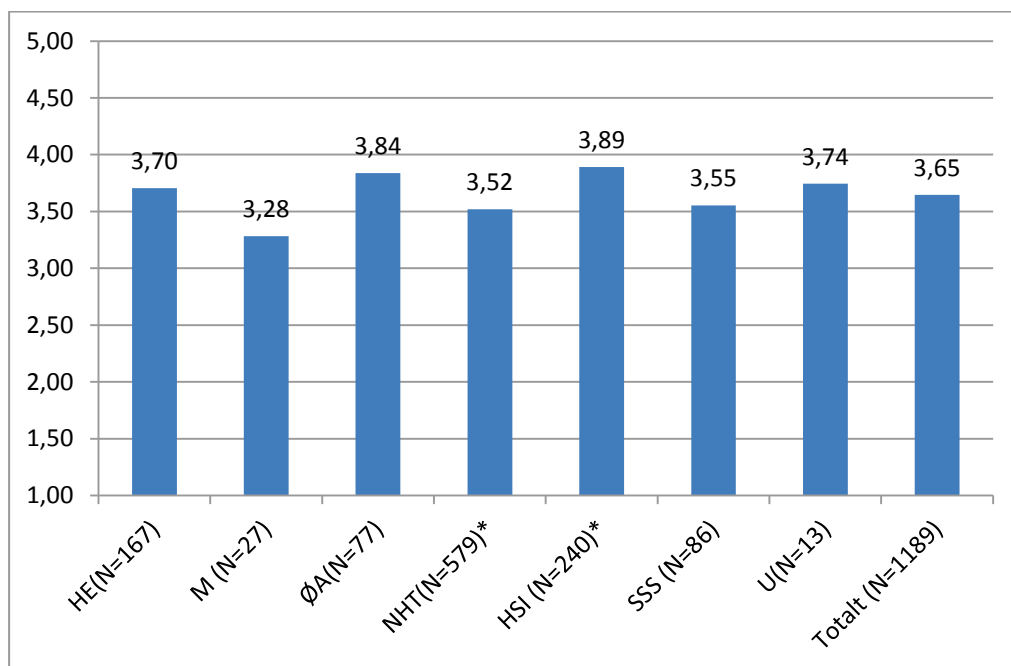
*=signifikant forskjellig fra gjennomsnittlig skåre for alle faggruppene.

Når det gjelder vurdering av undervisningskvaliteten, viser figur 4.4 ikke bare at de som har fullført en utdanning innen helse- og sosialfag (skåre 3,89) i større grad enn de andre faggruppene (3,65) er tilfredse. Figuren viser også at faggruppen naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag (skåre 3,52) skiller seg signifikant negativt ut fra gjennomsnittet for alle faggruppene. De som har fullført en utdanning innenfor sistnevnte fagfelt, er altså gjennomsnittlig noe mindre tilfredse med undervisningskvaliteten.

Dette er interessant på bakgrunn av at også blant kandidater med høyere utdanning finner vi samme tendens. I Kandidatundersøkelsen 2011 er det nyutdannede med bachelorgrad i ingeniørfag som er klart minst fornøyd med undervisningskvaliteten, men en skåre på bare 3,26²².

²¹ HE = Humanistiske og estetiske fag, M = Mediefag, ØA = Økonomiske og administrative fag, NHT = Naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag, HSI = Helse-, sosial- og idrettsfag, SSS = Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, U = Uoppgitt fagfelt.

²² Kilde: NIFU, upubliserte resultater fra Kandidatundersøkelsen 2011.

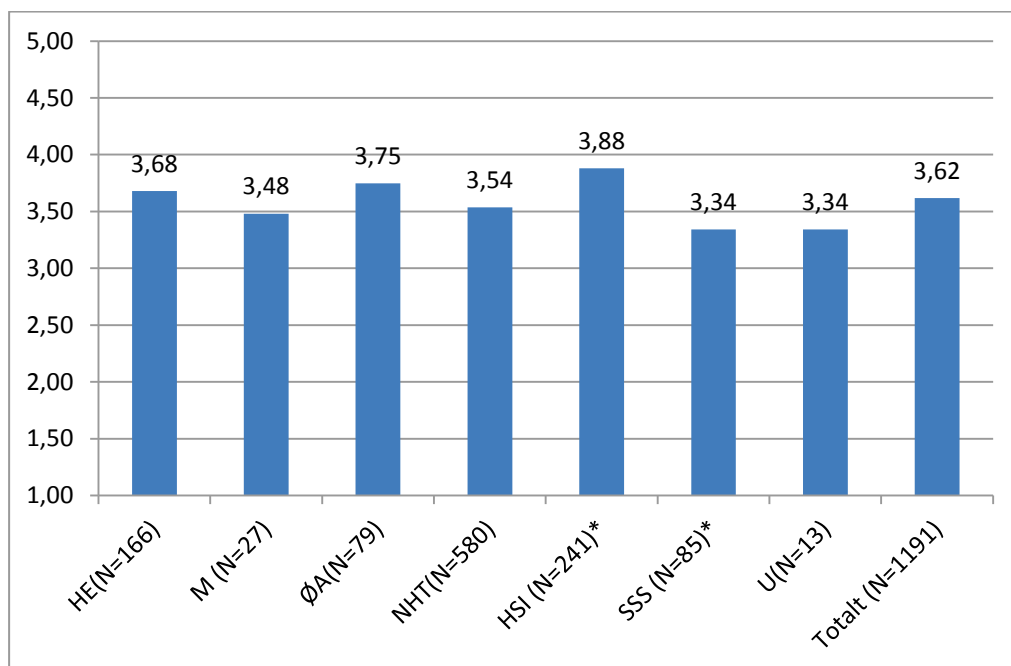

Figur 4.4 Gjennomsnittlig vurdering av undervisningskvaliteten på en skala fra 1 til 5 (1=Svært misfornøyd og 5=Svært fornøyd), etter fagfelt²³

*=signifikant forskjellig fra gjennomsnittlig skåre for alle faggruppene

Ser vi på fagskolekandidatenes vurdering av kvaliteten på tilbakemeldinger og veiledninger (figur 4.5), er igjen de som er utdannet innenfor helse- og sosialfag (skåre 3,88) noe mer fornøyd enn gjennomsnittet (3,62). Faggruppen samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag (3,34), derimot, er signifikant noe mindre fornøyd med kvaliteten på veiledning og tilbakemeldinger enn gjennomsnittet.

²³ HE = Humanistiske og estetiske fag, M = Mediefag, ØA = Økonomiske og administrative fag, NHT = Naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag, HSI = Helse-, sosial- og idrettsfag, SSS = Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, U = Uoppdatt fagfelt.

Figur 4.5 Gjennomsnittlig vurdering av kvaliteten på tilbakemelding/veiledning på en skala fra 1 til 5 (1=Svært misfornøyd og 5=Svært fornøyd), etter fagfelt²⁴

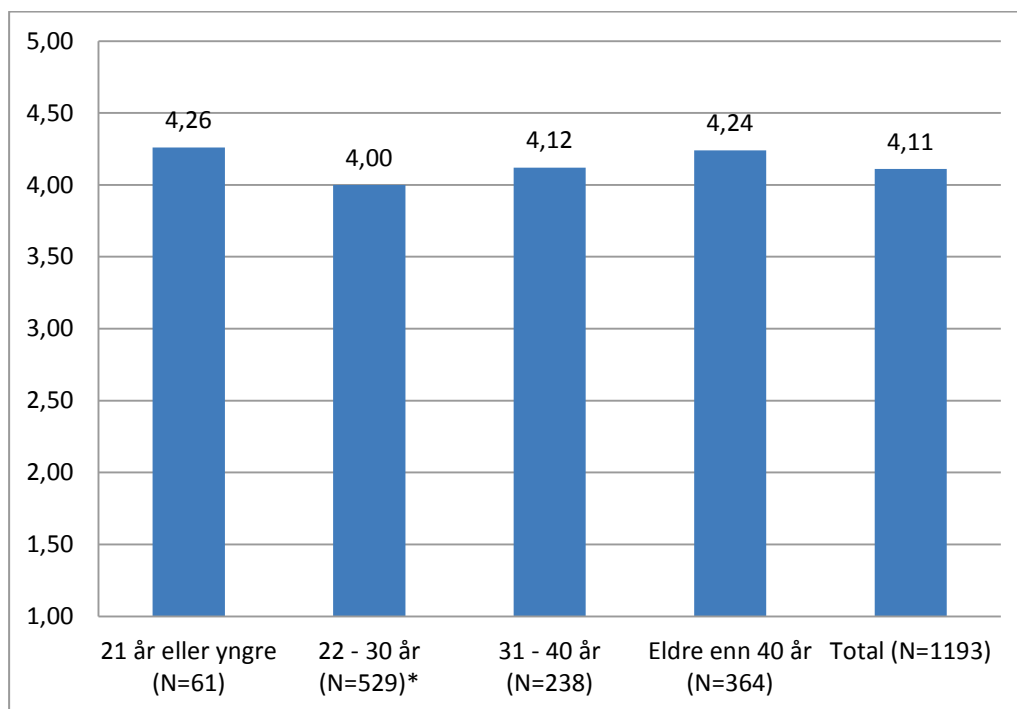
*=signifikant forskjellig fra gjennomsnittlig skåre for alle faggruppene

4.2.3 Vurderinger av fagskoleutdanningen etter alder

I likhet med at enkelte faggrupper skiller seg ut ved å være mer eller mindre fornøyd med de ulike sidene ved fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011, finner vi også enkelte forskjeller mellom de ulike aldersgruppene.

Aldersgruppen 22–30 år skiller seg ut fra gjennomsnittet for alle aldersgruppene ved å ha en noe lavere gjennomsnittsskåre for samlet tilfredshet med utdanningen de fullførte våren 2011. Figur 4.6 viser at denne aldersgruppen skårer lavere enn de eldre kandidatene på dette området.

²⁴ HE = Humanistiske og estetiske fag, M = Mediefag, ØA = Økonomiske og administrative fag, NHT = Naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag, HSI = Helse-, sosial- og idrettsfag, SSS = Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, U = Uoppgitt fagfelt.

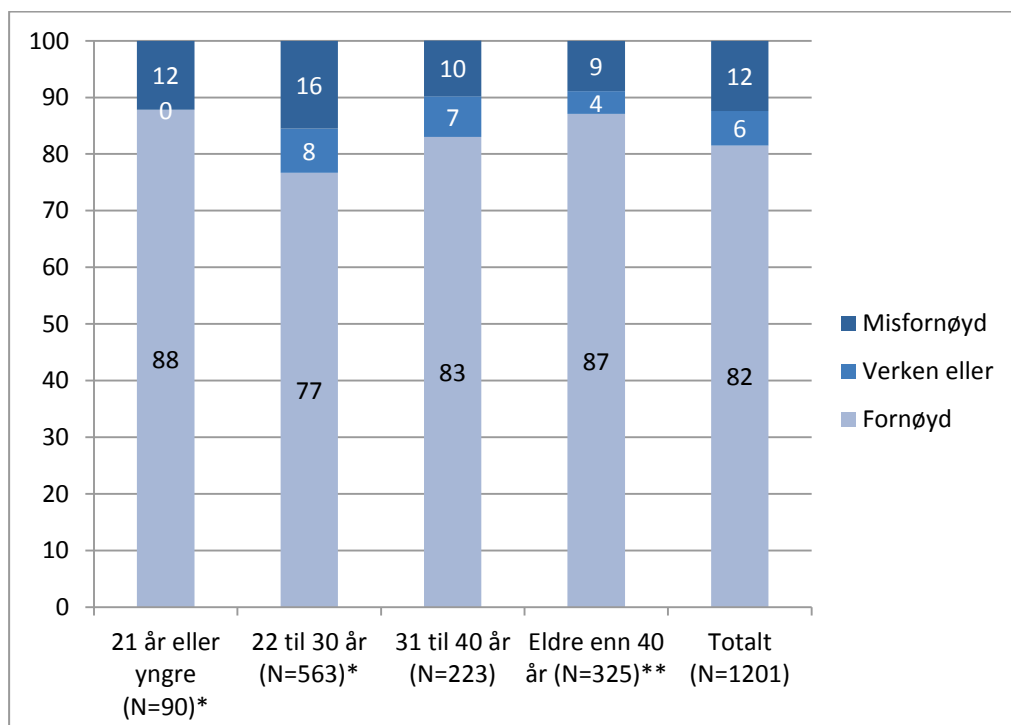

Figur 4.6 Gjennomsnittlig samlet vurdering av utdanningen på en skala fra 1 til 5 (1=Svært misfornøyd og 5=Svært fornøyd), etter aldersgruppe

*=signifikant forskjellig fra gjennomsnittlig skåre for alle faggruppene

Går vi mer spesifikt inn på ulike sider ved utdanningene, finner vi også enkelte forskjeller mellom de ulike aldersgruppene.

Når det gjelder vurdering av utdanningens faglige innhold (figur 4.7), finner vi at de aller yngste (88 prosent) og de aller eldste (87 prosent) i størst grad har svart at de er fornøyd eller svært fornøyd med utdanningens faglige innhold. Gruppen 22–30 år skiller seg imidlertid signifikant negativt ut ved å ha en lavere andel (77 prosent) enn gjennomsnittet (82 prosent) som er fornøyd eller svært fornøyd med dette.

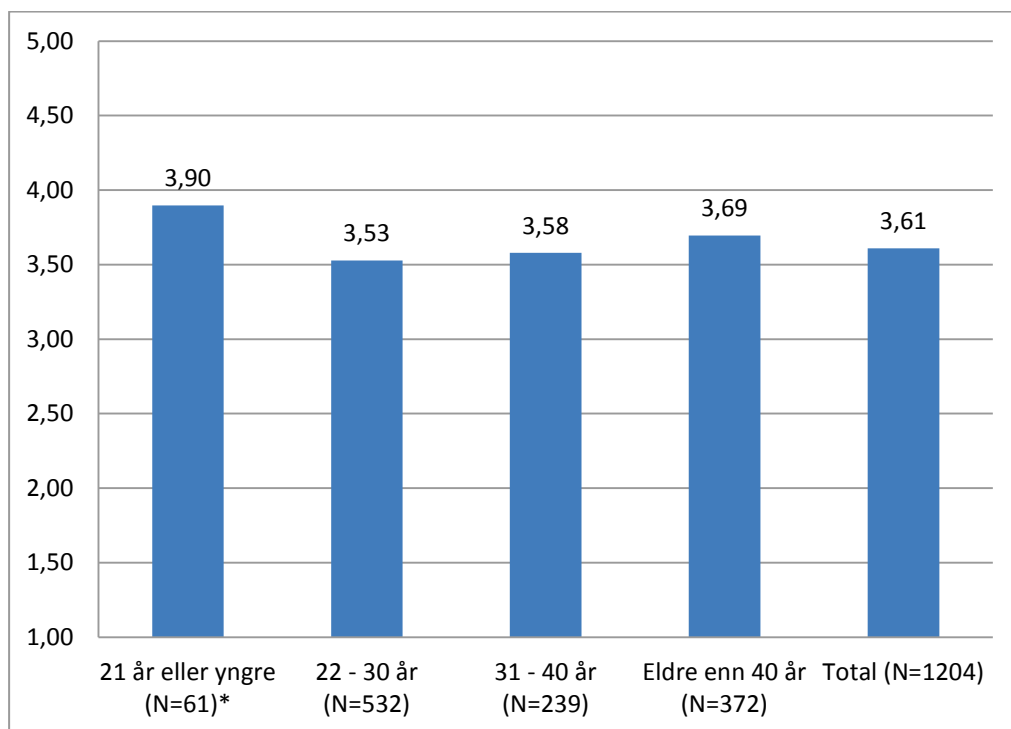

Figur 4.7 Vurdering av utdanningens faglige innhold, etter aldersgruppe. Prosent.

*=Signifikant større andel enn gjennomsnittet som har svart at de er fornøyde eller svært fornøyde på 5 %-nivå

**=Signifikant større andel enn gjennomsnittet som har svart at de er fornøyde eller svært fornøyde på 1 %-nivå.

Ser vi på sidene av utdanningene som har med undervisning og veiledning å gjøre finner vi at de aller yngste kandidatene (75 prosent) er noe mer fornøyde med undervisningskvaliteten enn de eldre (65 prosent). Figur 4.8 viser dessuten at de aller yngste kandidatene (med skåre 3,9) er noe mer fornøyde med veiledning og tilbakemeldinger fra undervisningspersonalet enn de resterende aldersgruppene (3,61) ved at de har en signifikant høyere gjennomsnittsskåre på dette spørsmålet sammenliknet med hele gruppen totalt.

Figur 4.8 Gjennomsnittlig vurdering av tilbakemelding/veiledning på en skala fra 1 til 5 (1=Svært misfornøyd og 5=Svært fornøyd), etter aldersgruppe

*=signifikant forskjellig fra gjennomsnittlig skåre for alle faggruppene

4.3 Oppsummering

På tvers av kjønn, alder og faggruppe, svarer tre av fire fagskolekandidater at de er fornøyd eller svært fornøyd med utdanningens relevans for arbeidslivet. Sammenlikner vi kvinner og menn, finner vi ingen signifikante forskjeller på dette spørsmålet. Mellom de ulike faggruppene, derimot, finner vi enkelte forskjeller. Mens kandidater som har fullført en fagskoleutdanning innen humanistiske- og estetiske fag og samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag i noen mindre grad enn gjennomsnittet er fornøyd på dette området, er kandidatene innenfor faggruppen helse- og sosialfag i større grad tilfredse med utdanningens relevans for arbeidslivet. Resultatene er i stor grad i tråd med resultater fra undersøkelser av høyere utdannede. Blant annet finner vi der at helse- og sosialfagskandidater er meget fornøyd med studiets relevans for arbeidslivet, mens kandidater i humanistiske og estetiske fag langt sjeldnere er det.

Vi finner også at de aller eldste kandidatene gjennomsnittlig skårer høyere på dette spørsmålet, og at de i aldersgruppen 22–30 år skårer noe lavere.

Fagskolekandidatene rapporterer dessuten i svært stor grad at de er tilfredse med utdanningen samlet sett. Åtte av ti kandidater har oppgitt å være fornøyd eller svært fornøyd på dette spørsmålet.

Når vi ser på hva fagskolekandidatene har svart på spørsmålene knyttet til de ulike sidene ved utdanningene, finner vi at de generelt er noe mer fornøyd med utdanningenes faglige innhold enn med undervisningskvalitet og veiledning. Det er i tråd med hva vi finner blant kandidater med høyere utdanning.

De sidene av utdanningstilbudet som har å gjøre med undervisning og kontakt med undervisningspersonalet, ser altså ut til å være det som fagskolekandidatene er minst fornøyd med,

mens de altså er noe mer fornøyde med det faglige innholdet og utdanningens relevans for arbeidslivet.

Både mannlige og kvinnelige fagskolekandidater vurderer i stor grad utdanningen samlet sett som vellykket. Når vi undersøker oppfatninger om ulike sider ved utdanningene mer spesifikt, finner vi imidlertid at kvinner er noe mer fornøyde enn menn. Det har trolig sammenheng med at menn og kvinner i stor grad har valgt ulike fag. Kjønnsforskjeller gjelder synet på utdanningenes faglige innhold, undervisningskvaliteten, og kvaliteten på tilbakemeldinger og veiledninger de har fått underveis i sine studier.

Når vi undersøker graden av tilfredshet med utdanningene i ulike aldersgrupper, finner vi at aldersgruppen 22–30 år skårer noe lavere enn de andre aldersgruppene på spørsmålet om samlet vurdering av utdanningen. Denne aldersgruppen skårer også lavere enn gjennomsnittet på spørsmålet om utdanningens faglige innhold, mens de aller yngste og de aller eldste skårer signifikant høyere på det sistnevnte spørsmål. De aller yngste kandidatene (21 år eller yngre) er dessuten mer fornøyde med undervisningskvaliteten og tilbakemeldinger og veiledning, enn de som er eldre.

Vi finner også variasjon mellom de ulike faggruppene i vurderingene av utdanningene. Kandidater innenfor faggruppen helse- og sosialfag skårer noe høyere enn de andre gruppene både på vurderingen av utdanningen samlet sett, og på hver av de mer spesifikke sidene ved utdanningstilbudet. Kandidater fra faggruppen naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag skårer derimot noe lavere enn gjennomsnittet for alle faggruppene på spørsmålet om undervisningskvaliteten, mens kandidater fra faggruppen samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag skårer noe lavere enn gjennomsnittet på spørsmålet om kvaliteten på tilbakemeldinger og veiledning.

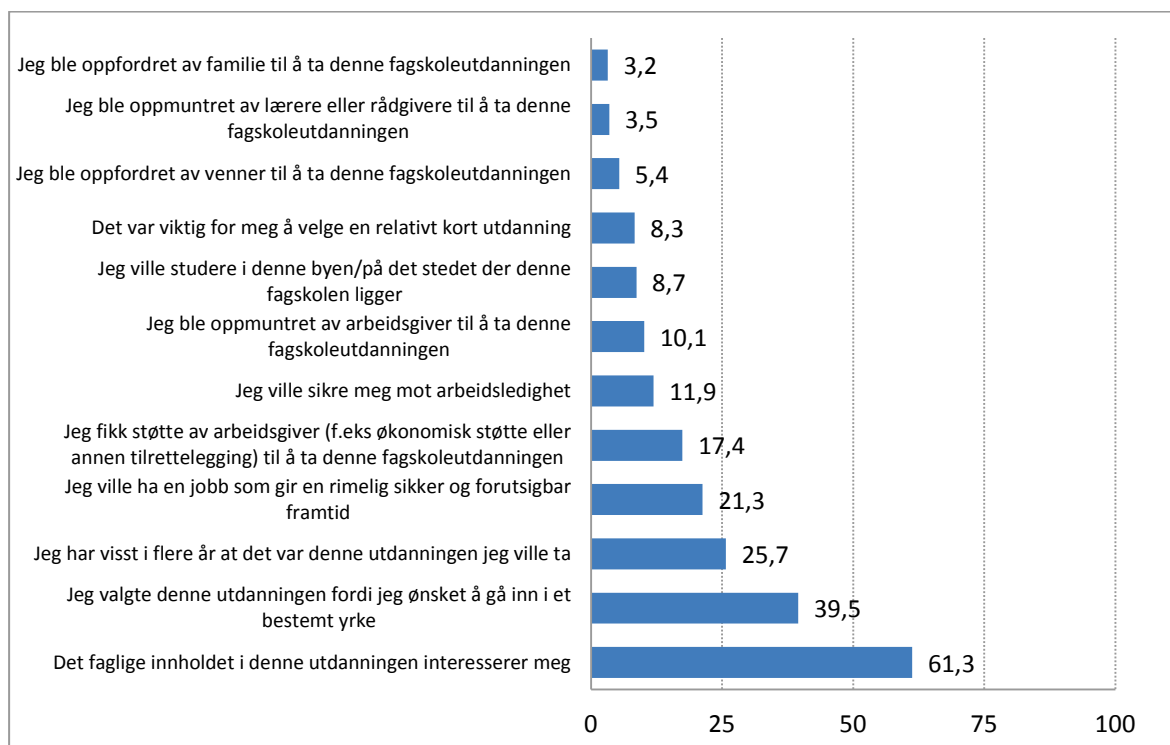
Den jevnt over lavere vurderingen av sider ved undervisningskvaliteten i den store gruppen av kandidater innenfor fagfeltet naturvitenskapelige-, håndverksfag og tekniske fag, kan være tankevekkende på bakgrunn av en liknende tendens i kandidatundersøkelsen av høyere utdannede, der bachelorer med treårig utdanning i ingeniørfag skårer langt lavere enn andre grupper på disse spørsmålene. Dette kan tyde på at de teknisk-naturvitenskapelige utdanningene på lavere nivå enn masternivå (sivilingeniører) har visse utfordringer med hensyn til å styrke undervisningskvaliteten.

5 Motivasjon for valg av utdanning

Motivene for valg av utdanning kan være svært forskjellige, og i forskningslitteraturen kan man grovt sett skille mellom teorier som forklarer utdanningsvalg ut fra individenes bakgrunn og oppvekst og teorier som forklarer utdanningsvalg gjennom overordnede samfunnstrekk (Caspersen 2006). I den førstnevnte tradisjonen er det vanlig å hevde at individenes preferanser og vurderinger når de skal velge utdanning og yrke er farget og påvirket av deres bakgrunn, og at man velger ut fra de tilsynelatende tilgjengelige alternativer. I tilnærminger som vektlegger samfunnsmessige endringer og utvikling er det ofte de mange mulighetene individene har som anses som viktige. Hvor man kommer fra og hvilken bakgrunn man har spiller liten rolle for hvilke valg man tar.

Fagskoleutdanningene er yrkesrettede utdanninger, i motsetning til mange utdanninger på høyere nivå, og kjennetegnes dermed av at valg av utdanning også er valg av yrke. Det har blitt hevdet at kandidater på disse utdanningene har stabile preferanser for valg av studier gjennom studiene (se for eksempel Hakim 1991, Birkelund 2000 og Marini et. al 1996), mens andre har argumentert for at studietiden er der jobbverdiene formes og den faglige identiteten utvikles. I denne rapporten har vi ikke anledning til å gå inn i analyser av hvordan preferanser og motivasjon formes, eller hvorvidt de endres gjennom studiene. Noen av spørsmålene om motivasjon for studievalg handler likevel om når valget av utdanning ble tatt og hvilken rolle forskjellige aktører har spilt i valget av utdanning, slik som familie, venner, lærere og rådgivere, mens andre spørsmål handler mer om indre motivasjon i form av faglige preferanser eller annen motivasjon.

I undersøkelsen er fagskolekandidatene bedt om å oppgi hva som var de tre viktigste grunnene for å velge akkurat den fagskoleutdanningen de fullførte våren 2011. De samlede resultatene av dette er presentert i figur 5.1.

Figur 5.1 De viktigste grunnene for å velge den aktuelle fagskoleutdanningen våren 2011. n=1278.

Den begrunnelsen for valg av utdanning som kandidatene oppgir oftest, er «det faglige innholdet i denne utdanningen interesserer meg». Seks av ti oppgir dette som én av de tre viktigste grunner. Fire av ti oppgir «jeg valgte denne utdanningen fordi jeg ønsket å gå inn i et bestemt yrke», mens én av fire oppgir at de i flere år har visst at det var akkurat denne utdanningen de ønsket å ta.

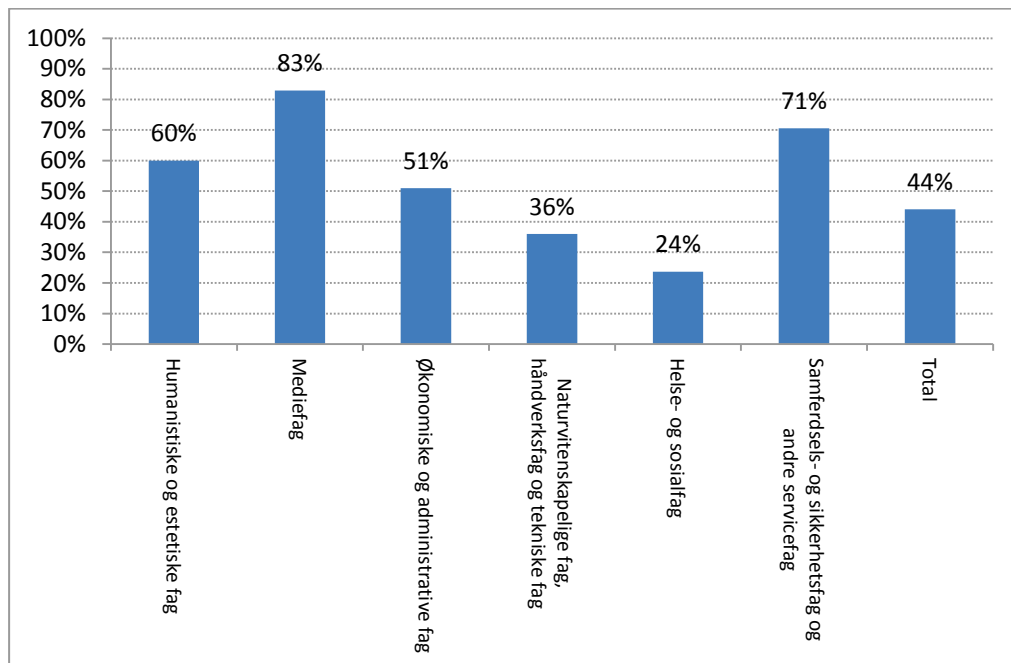
Å velge den aktuelle fagskoleutdanningen for å kunne ha en jobb som gir en rimelig sikker og forutsigbar fremtid, er oppgitt som viktig av én av fem kandidater, mens bare én av ti oppgir at de ønsket å sikre seg mot arbeidsledighet ved å velge den aktuelle fagskoleutdanningen.

Arbeidsgivers direkte støtte, økonomisk eller på andre måter, er en viktig grunn for nesten én av fem, mens (bare) én av ti oppgir at arbeidsgiver oppmuntret dem til å ta utdanningen. Svarene på disse spørsmålene er altså ikke overlappende, men innebærer at arbeidsgiver stiller opp med støtte når kandidatene har ønsket å ta en fagskoleutdanning, også selv om forslaget ikke kommer direkte fra arbeidsgiver. En nærmere analyse av data viser at bare ca. en tredel av dem som svarer at arbeidsgiver ga støtte (økonomisk eller på andre måter), oppgir «oppmuntring fra arbeidsgiver» som en viktig grunn. Og omvendt; 45 prosent av dem som er oppmuntret av arbeidsgiver, krysser *ikke* av for «støtte fra arbeidsgiver».

Nær ni prosent oppgir at det var viktig for dem å studere på det stedet eller den byen der fagskolen ligger, og om lag like mange (vel åtte prosent) oppgir det som viktig at utdanningen var relativt kort. Lavest andeler får grunner som oppmuntring/oppfordring fra venner, familie, lærere og rådgivere, med om lag tre – fem prosent.

5.1.1 Ulike faggruppers motivasjon for valg av fagskoleutdanning

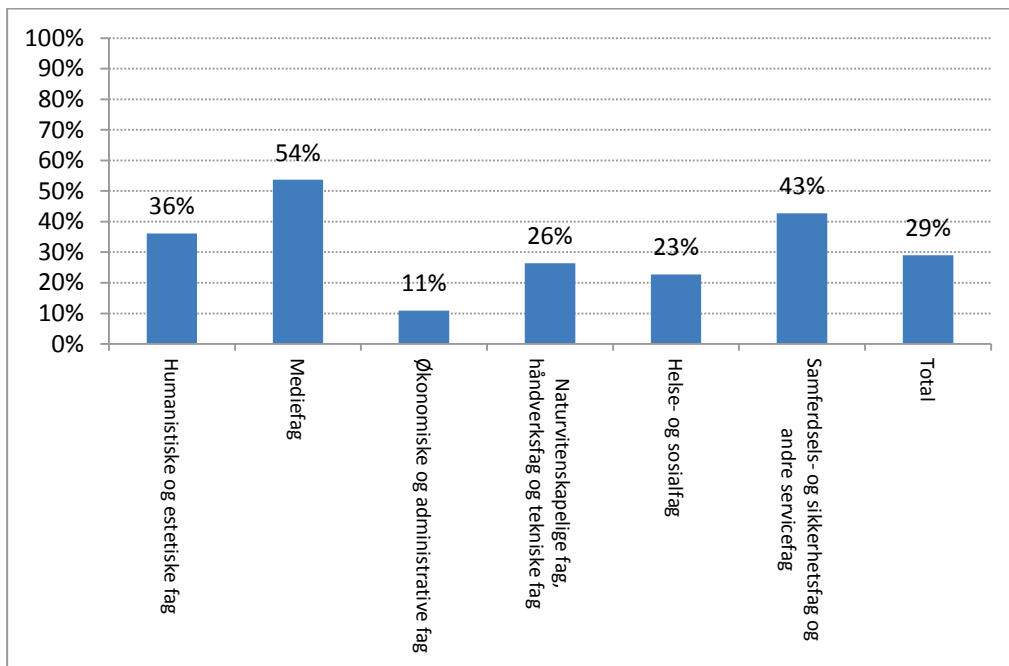
I figurene 5.2 – 5.6 nedenfor vises de fem oppgitte viktigste grunnene til valg av fagskoleutdanning, etter fagfelt. Forskjellen mellom gruppene er signifikante (kvikvadrat<0,000). n=1223.

Figur 5.2 Jeg valgte denne utdanningen fordi jeg ønsket å gå inn i et bestemt yrke, etter fagfelt. Prosent.

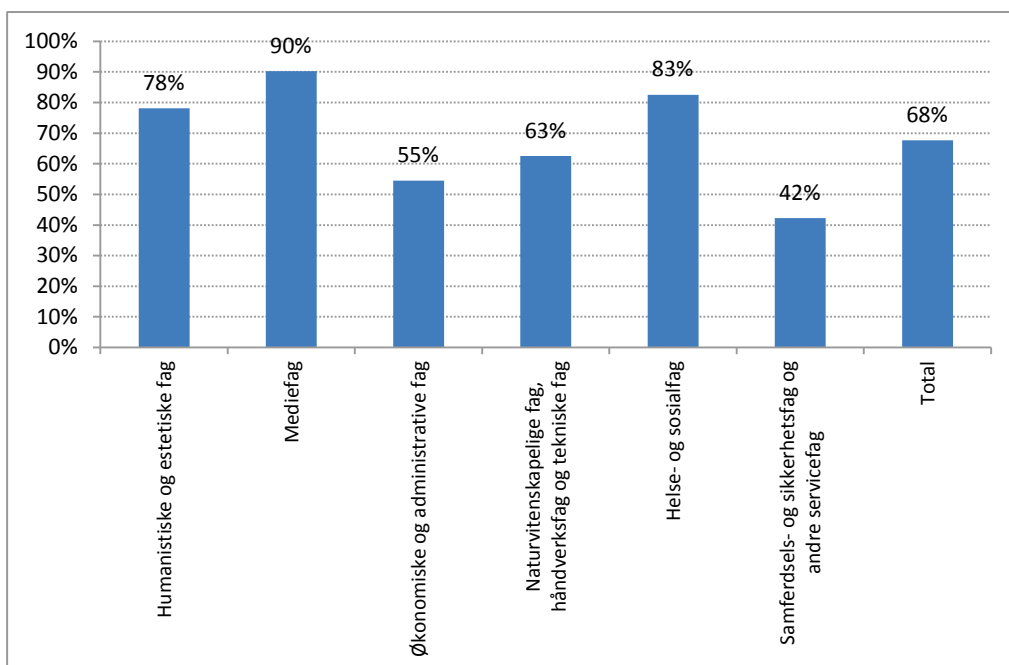
Det er store forskjeller mellom de ulike fagfeltene i hvilke grunner de oppgir for valg av fagskoleutdanningen de har tatt. Åtte av ti av kandidater med en fagskoleutdanning i mediefag²⁵ oppgir at de valgte utdanningen for å gå inn i et bestemt yrke, mens i underkant av én av fire av kandidater fra helse- sosialfag oppgir at dette var én av de tre viktigste grunnene for utdanningsvalget. Det er interessant at denne studentgruppen (mediefagstudenter) er så sterkt yrkesorientert, og sterkere enn andre grupper.

²⁵ Som tidligere omtalt, hører mediefag innunder det brede fagfeltet «samfunnsfag og juridiske fag» i følge SSBs standard for utdanningsgruppering. De som faller innunder dette fagfeltet blant fagskolekandidatene, har imidlertid alle tatt en utdanning innenfor mediefag (herunder film- og tv-produksjon). Derfor bruker vi her betegnelsen «mediefag».

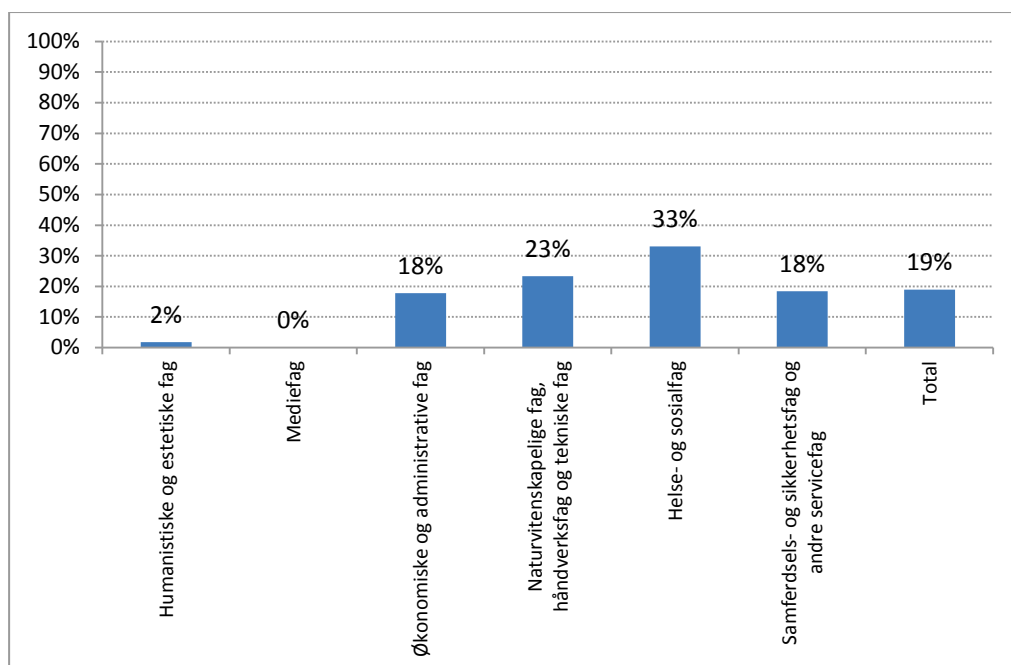
Figur 5.3 Jeg har visst i flere år at det var denne utdanningen jeg ville ta, etter fagfelt. Prosent.

At de i flere år har visst at det var akkurat denne utdanningen de ville ta, er en mindre viktig grunn for alle kandidatene enn grunnen som er omtalt over, men det er også her flest fra mediefag som oppgir dette som viktig grunn (54 prosent). Færrest er det i gruppen med fagskoleutdanning innen økonomiske og administrative fag, her er det kun én av ti som oppgir at de har visst lenge at dette var utdanningen de ville ta.

Figur 5.4 Det faglige innholdet i denne utdanningen interesserer meg, etter fagfelt. Prosent.

Det faglige innholdet i utdanningen er den grunnen for valg av utdanning som oppgis oftest i alle gruppene, bortsett fra de med utdanning innen samferdsels-, sikkerhetsfag og andre servicefag (i denne gruppen er det ønsket om å gå inn i et bestemt yrke som er det viktigste). Fire av ti i denne gruppen oppgir det faglige innholdet som den viktigste grunnen, mens ni av ti som har tatt fagskoleutdanninger innen mediefag oppgir at det faglige innholdet er viktigst, og åtte av ti av de som har tatt humanistiske og estetiske fag, oppgir dette (figur 5.4).

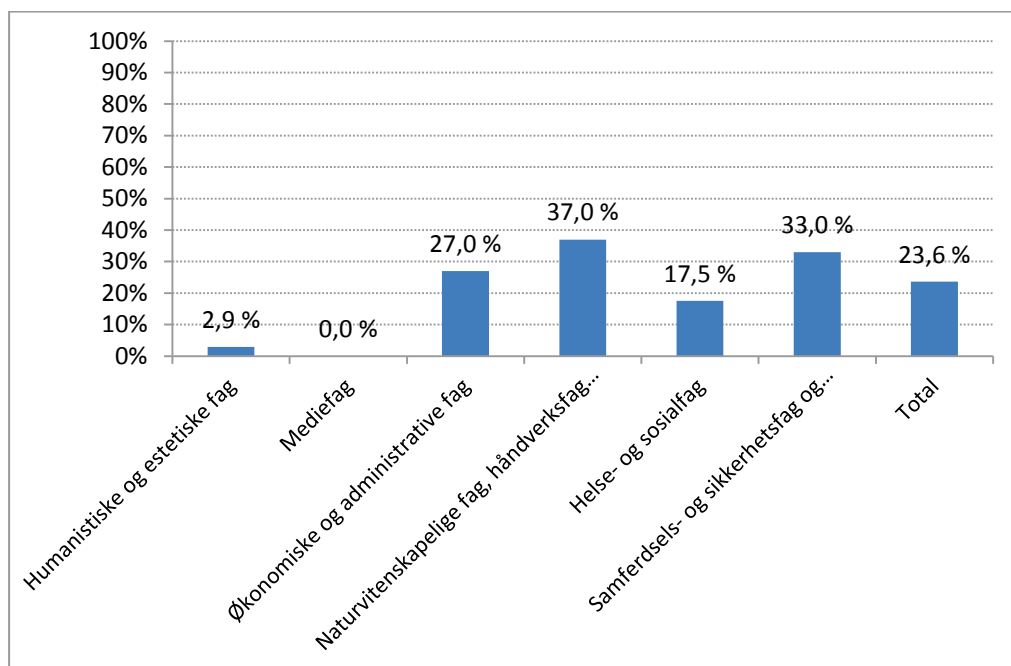

Figur 5.5 Jeg fikk støtte av arbeidsgiver (f. eks økonomisk støtte eller annen tilrettelegging) til å ta denne fagskoleutdanningen, etter fagfelt. Prosent.

Blant fagskolekandidater i humanistiske og estetiske fag er det kun to prosent som oppgir «støtte fra arbeidsgiver» blant de tre viktigste grunnene, mens derimot én av tre av dem som har tatt fagskoleutdanninger innen helse- og sosialfag, oppgir dette. Ingen av kandidatene innenfor mediefag oppgir arbeidsgiverens støtte som viktig (figur 5.5).

Som tidligere vist (se kapittel 3) har de fleste kandidatene arbeidserfaring, også fra tiden rett før de begynte på fagskoleutdanningen. Om man skiller mellom dem som har jobbet deltid rett før de begynte i fagskoleutdanningen (mindre enn 30 timer) og dem som jobbet heltid (mer enn 30 timer), og undersøker hvorvidt de oppgir som viktig at arbeidsgiveren har støttet dem, finner vi: Ca. én av fire som har jobbet heltid, har opplevd dette, mot én av ti som har jobbet deltid. Dette reflekterer nok en naturlig vurdering hos arbeidsgivere, der man støtter dem som allerede er tilsatt i full stilling.

De få som har fått støtte og har jobbet deltid rett før de begynte på fagskoleutdanningen, har hovedsakelig tatt fagskoleutdanningen innen helse- og sosialfag. Det er viktig å merke seg at dette ikke nødvendigvis betyr at det er tilsvarende forskjeller i hvorvidt arbeidsgiver *gir* støtte i de forskjellige gruppene, bare at det er forskjell i hvorvidt det er oppgitt som én av de tre viktigste grunnene for å velge den aktuelle fagskoleutdanningen. Det er imidlertid nærliggende å anta at de som faktisk har fått slik støtte, vil oppgi dette som én av tre viktige grunner til å ta fagskoleutdanning.

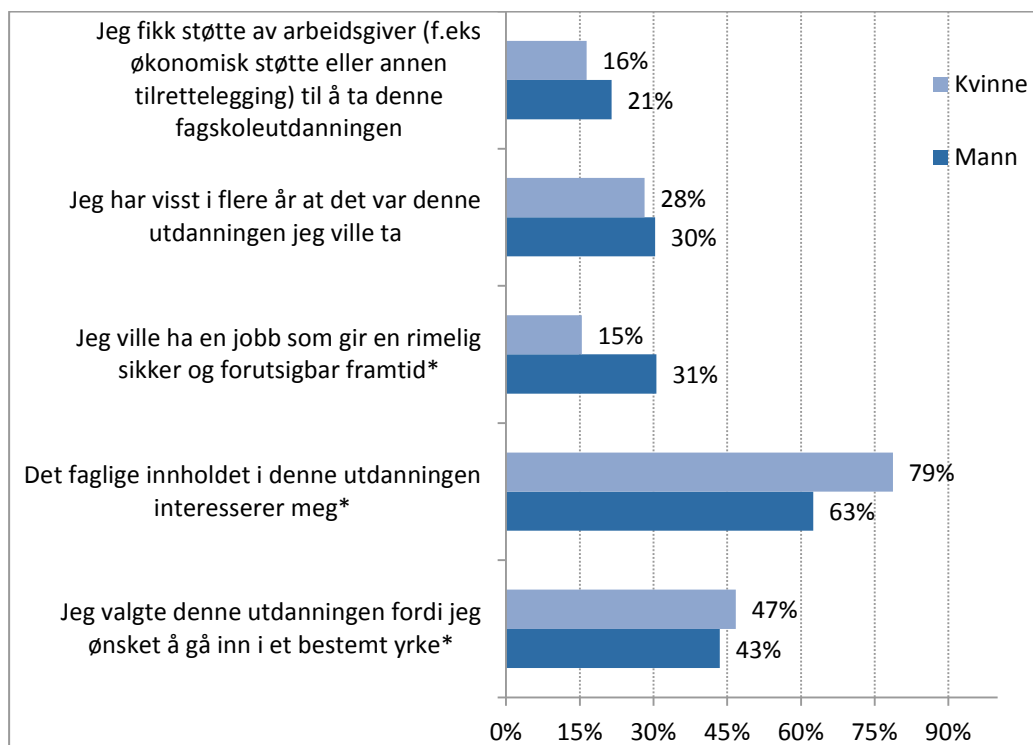

Figur 5.6 Jeg ville ha en jobb som gir en rimelig sikker og forutsigbar framtid, etter fagfelt. Prosent.

Nesten fire av ti blant kandidater i naturvitenskapelige, håndverksfaglige og tekniske fagskoleutdanning oppgir det å ha «en jobb som gir en rimelig sikker og forutsigbar fremtid» som en viktig grunn. Ingen av kandidatene innenfor mediefag oppgir dette som viktig. Som vi har sett foran (figur 5.4), oppgir disse kandidatene i all hovedsak rent faglige grunner for sitt valg av utdanning. Det er også svært få (tre prosent) av kandidater fra humanistiske og estetiske fag som oppgir «rimelig sikker og forutsigbar fremtid» som en viktig grunn.

5.1.2 Kvinner og menns motivasjon for valg av fagskoleutdanning

I og med at det er såpass store kjønnsforskjeller i valg av fagskoleutdanning, er det interessant å se nærmere på hvilke grunner menn og kvinner oppgir for sine valg. I figur 5.7 er dette presentert for de fem hyppigst oppgitte grunnene kandidatene har oppgitt.

Figur 5.7 De fem viktigste grunner for valg av fagskoleutdanning, etter kjønn. n=1215. *=signifikant forskjell (kjikvadrattest).

På spørsmålene om de fikk støtte av arbeidsgiver og om de visste i flere år at det var denne utdanningen de ville ha, er det ingen signifikante forskjeller mellom kvinner og menn i svarmønsteret. Det er imidlertid forskjeller når det gjelder spørsmålet om de har valgt jobben fordi de ønsket en jobb gir en rimelig sikker og forutsigbar fremtid. Av mennene oppgir 31 prosent dette, mot 15 prosent av kvinnene.

Det er samtidig en større andel kvinner, åtte av ti, som oppgir at interesse for det faglige innholdet er bakgrunn for valg av fagskoleutdanning, mens en noe lavere andel av mennene, om lag seks av ti, oppgir det samme.

Forskjellen i svaret på utsagnet om at utdanningsvalget er tatt på bakgrunn av et ønske om å gå inn i et bestemt yrke, er signifikant, men ikke særlig stor; henholdsvis 47 prosent av kvinnene og 43 prosent av mennene oppgir dette.

Det er interessant å se nærmere på kjønnsfordelingen i grunner for valg av utdanning innen de enkelte fagfeltene. Det er imidlertid vanskelig på grunn av den svært skjeve kjønnsfordelingen i fagfeltene, noe som innebærer at vi får svært lavt tallgrunnlag for ett av kjønnene i enkelte av fagfeltene. Med dette forbeholdet har vi likevel forsøkt å se nærmere på dette, og resultatene er presentert i tabell V 2 i vedlegg. På utsagnet om at de valgte den spesifikke utdanningen fordi de ønsket å gå inn i et bestemt yrke er det signifikant forskjell mellom menn og kvinner innen økonomiske og administrative fagskoleutdanninger. Seks av ti kvinner oppgir at de valgte utdanningen for å gå inn i et bestemt yrke, mot kun ca. én av fire menn. Det er også en signifikant kjønnsforskjell innen samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, der ni av ti kvinner oppgir at de valgte utdanningen for å kunne gå inn i et bestemt yrke, mens knapt sju av ti menn oppgir det samme.

Andre resultater (tabell V 2) er at 82 prosent av kvinnene utdannet i humanistiske og estetiske fag oppgir at de valgte utdanningen fordi det faglige innholdet interesserte dem, mens en lavere andel, 68 prosent, av mennene på samme fagfelt oppgir det samme. Forskjellen er statistisk signifikant. Innen

økonomiske og administrative fag finner vi et helt motsatt mønster, der halvparten av kvinnene oppgir at det faglige innholdet var viktig, mens hele 84 prosent av mennene oppgir det. Det er også en signifikant kjønnsforskjell i betydningen av faglig interesse innen samferdsels-, sikkerhets- og servicefag, der alle kvinnene (21 personer) oppgir at det faglige var viktig, mot bare 27 prosent av mennene.

På utsagnet om at de valgte utdanning for å få en rimelig sikker og forutsigbar fremtid, er det ingen signifikante forskjeller mellom kjønnene innenfor de enkelte fagfeltene, til tross for at det var en signifikant kjønnsforskjell når vi ikke tok hensyn til fagfelt. Dette skyldes mest sannsynlig at gruppene blir mindre når man deler opp etter fagfelt, og at det dermed blir vanskeligere å identifisere signifikante forskjeller.

Av (trolig) samme grunn er det heller ikke signifikante kjønnsforskjeller innen fagfelt på utsagnet om at de valgte utdanning fordi de hadde visst i flere år at det var denne utdanningen de ville ta.

På utsagnet om at arbeidsgiver har gitt støtte (økonomisk eller med annen tilrettelegging) er det en signifikant forskjell mellom kvinner og menn innenfor samferdsels-, sikkerhets- og andre servicefag. Ingen av kvinnene (21 personer) har oppgitt dette som grunn, mens 21,5 prosent av mennene har oppgitt dette som en viktig grunn. Dette kan komme av at dette fagfeltet rommer svært forskjellige utdanninger, og at kvinner og menn innenfor dette fagfeltet har valgt helt ulike utdanninger.

Grunnene til å velge utdanning varierer stort mellom de ulike fagfeltene, og vi ser også at de varierer etter kjønn. Det er imidlertid ingen klar retning for kjønnsforskjellene, for eksempel at kvinner oftere enn menn peker på faglige grunner, siden retningen på slike kjønnsforskjeller varierer mellom fagfeltene.

Det faglige oppgis som viktigste grunn for valg av utdanning innenfor alle faggruppene bortsett fra blant dem med utdanning innen samferdsels-, sikkerhetsfag og andre servicefag (i denne gruppen er det ønsket om å gå inn i et bestemt yrke som er det viktigste).

Grunnene til å velge utdanning kan også variere med hva slags erfaringer man har på arbeidsmarkedet. I tabell 5.1. er det skilt mellom de som jobbet heltid, deltid eller ikke jobbet rett før de startet på sin fagskoleutdanning, og hva slags motivasjon de hadde for valg av utdanning (de fem viktigste oppgitte grunnene).

Tabell 5.1 Arbeidstilknytning og motivasjon for valg av utdanning.

		Jeg valgte denne utdanningen fordi jeg ønsket å gå inn i et bestemt yrke	Det faglige innholdet i denne utdanningen interesserer meg	Jeg ville ha en jobb som gir en rimelig sikker og forutsigbar framtid	Jeg har visst i flere år at det var denne utdanningen jeg ville ta	Jeg fikk støtte av arbeidsgiver (f.eks. økonomisk støtte eller annen tilrettelegging) til å ta denne fagskoleutdanningen
Arbeidet du (tilnærmet) heltid (30 timer eller mer per uke), eller deltid (under 30 timer per uke) i denne jobben	Heltid/ tilnærmet deltid	42 %	67 %	29 %	32 %	26 %
	Deltid	46 %	84 %	17 %	22 %	11 %
	Ikke jobb før	43 %	53 %	11 %	22 %	3 %
	p (kvikvadrat)	0,927	0,000	0,000	0,000	0,000

På utsagnet om at de har valgt utdanningen for å gå inn i et bestemt yrke, er det ingen signifikante forskjeller mellom gruppene. På de fire andre utsagn er det derimot signifikante forskjeller mellom gruppene ut fra om de har jobbet heltid, deltid eller ikke jobbet i det hele tatt. Det å tillegge det faglige innholdet stor betydning, framstår som særlig viktig blant dem som jobbet deltid rett før de begynte på fagskoleutdanningen (84 prosent svarer dette). Det er noe mindre viktig blant dem som har jobbet heltid (67 prosent) og oppgis sjeldnest av dem som ikke var i jobb før fagskoleutdanningen, selv om også flertallet i denne gruppen peker på dette (53 prosent).

At gruppen som har jobbet deltid rett før de startet på fagskoleutdanningen oppgir det faglige innholdet som viktig i større grad enn de som har jobbet heltid, kan kanskje forklares med at deltidsjobben kan sees som en prøveperiode før man starter opp med en relevant fagskoleutdanning. I så fall kan man anta at de har valgt fagskoleutdanning ut fra faglige interesser fremfor trygghet og sikkerhet på arbeidsmarkedet. Denne tolkningen understøttes av deltidsarbeidende i mindre grad enn heltidsarbeidende oppgir å ha valgt jobb fordi det gir en rimelig sikker og forutsigbar framtid, altså spiller dette en mindre rolle for de deltidsarbeidende. På den annen side henger dette også sammen med hvilket fagfelt en er utdannet innenfor, og at andelen deltid varierer med fagfelt. Andelen som arbeidet deltid rett før de påbegynte fagskoleutdanningen, var for eksempel høy blant kandidater utdannet innenfor humanistiske og estetiske fag, helse- og sosialfag og mediefag.

Et annet kanskje påfallende resultat, er at grunnen «jeg ville ha en jobb som gir en rimelig sikker og forutsigbar framtid» oppgis *oftest* av dem som jobbet *heltid* og *sjeldnest* av dem som *ikke* var i jobb rett før fagskoleutdanningen. Vi vet ikke bakgrunnen for dette, men det kan henge sammen med den sterke faglige interessen som synes å eksistere i gruppen som ikke var i jobb før fagskoleutdanningen. Kandidater innenfor mediefag – som vi har sett er de som har uttrykt aller sterkest faglige interesser for sitt valg av utdanning – var for eksempel overrepresentert blant dem som ikke var i jobb rett før fagskoleutdanningen ble påbegynt.

5.2 Oppsummering

Det faglige innholdet i utdanningen framstår som den viktigste grunnen for valg av utdanning, og de som har jobbet deltid i tiden før de begynte fagskoleutdanningen oppgir dette som den viktigste grunnen. Det er også en større andel menn enn kvinner som oppgir det faglige innholdet som viktigst, men dette gjenspeiler i stor grad forskjeller mellom forskjellige fagområder. Det å velge

fagskoleutdanning fordi man ønsker å gå inn i et bestemt yrke er den nest hyppigst oppgitte grunnen, og er med på å understreke at det er det faglige eller faginterne som er det viktigste for kandidatene. Det å skaffe seg en sikker og forutsigbar fremtid er viktig for én av fem av kandidatene, mens noe færre (17 %) oppgir at arbeidsgivers tilrettelegging (økonomisk eller på annen måte) var blant de viktigste motivasjonene for å velge utdanning.

At spørsmålene som handler om hvilken betydning forskjellige aktører og personer har hatt for utdanningsvalget tillegges minst vekt gjenspeiler selvsagt ikke den faktiske betydningen de forskjellige alternativene har hatt for kandidatenes motivasjon for utdanningen. Det gjenspeiler kun hvilken betydning de oppgir at det har om lag tre kvart år etter avsluttet fagskoleutdanning, og det er kanskje da naturlig at spørsmål som går direkte på utdanningens relevans og innhold vurderes som viktigst. Betydningen av tidlige års påvirkning kommer kanskje i stedet til syne gjennom utsagnet «jeg har visst i flere år at det var denne utdanningen jeg ville ta», som én av fire svarer at er en viktig motivasjon for valget.

6 Arbeidsmarkedssituasjon og videre utdanning

Syssetning og arbeidsmarkedssituasjon er undersøkt ved å ta utgangspunkt i en bestemt referanseuke, 20. – 26. februar 2012. Kandidatene er bedt om å svare på en rekke spørsmål omkring sine aktiviteter i denne uken. Denne uken er valgt kun for å lage et felles sammenligningsgrunnlag for kandidatene, ca. tre kvart år²⁶ etter uteksaminering fra fagskolen. Dette er samme fremgangsmåte som benyttes i NIFUs ordinære kandidatundersøkelser til høyere utdannede, med den forskjell at de sistnevnte får tilsendt spørreskjema i slutten av november (ca. et halvt år etter eksamen).

6.1 Syssetning og arbeidsledighet

I tabell 6.1 er kandidatenes hovedaktivitet i referanseuken presentert. «Hovedaktivitet» refererer til svar kandidatene ga på spørsmålet om hva de hovedsakelig betraktet seg som denne uka.

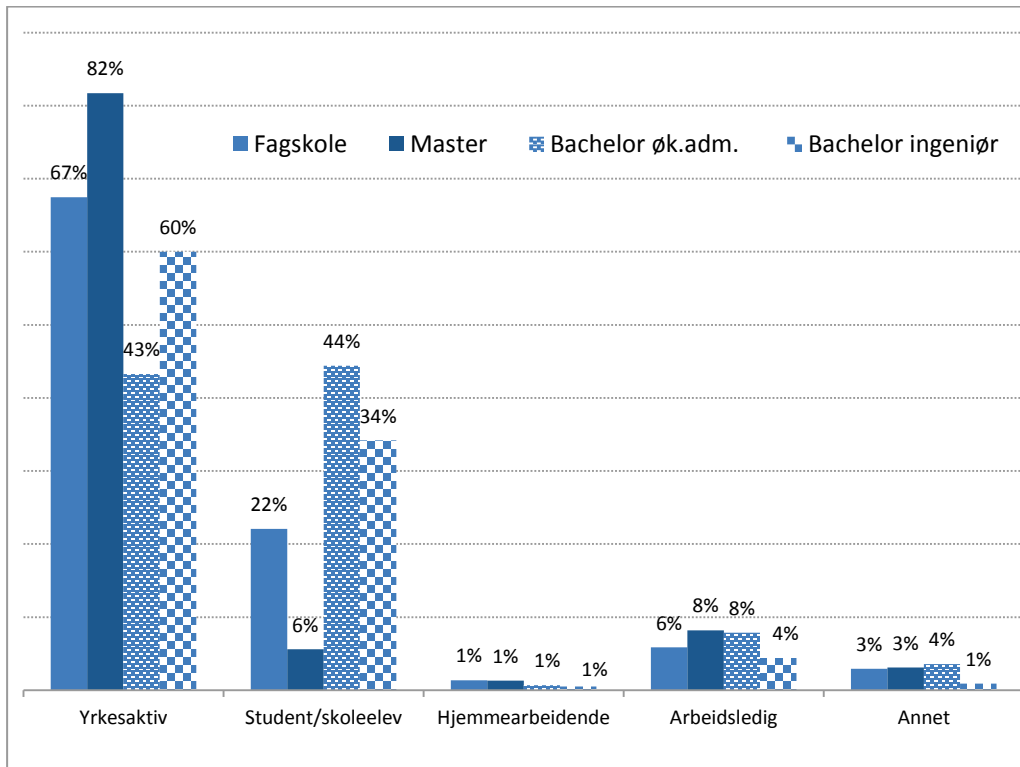
Tabell 6.1 Hovedaktivitet i uken 20. – 26. februar 2012.

	Antall (uveid)	Andel (veid)
Yrkesaktiv	892	67,4 %
Student/skoleelev	228	22,0 %
Hjemmearbeidende (uten lønn)	16	1,5 %
Arbeidsledig	58	5,9 %
Vernepliktig	4	0,3 %
Annet	32	2,9 %
Totalt antall svar	1230	100,0 %

To av tre kandidater, oppgir yrkesaktivitet som sin hovedsakelige virksomhet, om lag 22 prosent er fortsatt studenter/elever, mens de resterende er hjemmearbeidende (uten lønn) (1,4 prosent), arbeidsledige (5,9 prosent), vernepliktige (0,3 prosent), eller annet (2,9 prosent).

I figur 6.1 er fagskolekandidatene sammenlignet med kandidatene fra NIFUs ordinære kandidatundersøkelse fra 2011. Tallene er hentet fra Wiers-Jenssen (2012) (som brukte uken 14. – 20 november 2011 som referanseuke). (Vernepliktige er utelatt i figuren av plasshensyn, de omfattet under 1 prosent av kandidatene.)

²⁶ I gjennomsnitt var det gått vel 8 måneder fra kandidaten ble uteksaminert til referanseuka i slutten av februar.

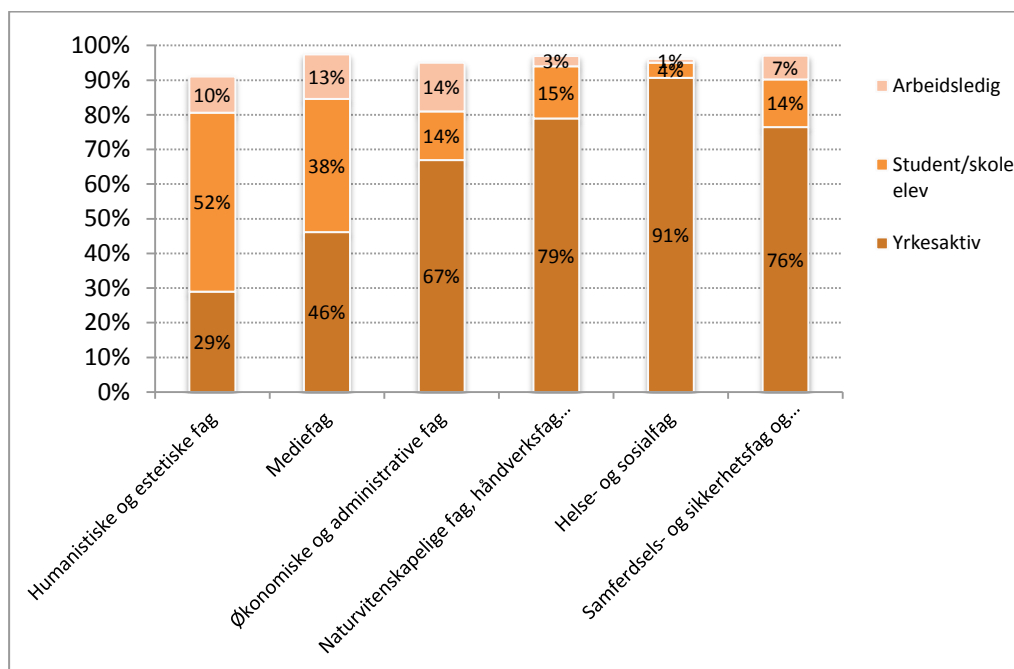

Figur 6.1 Hovedaktivitet i referanseuke. Prosent. Tall for master og bachelorkandidater hentet fra Wiers-Jenssen (2012).

Sammenligningen viser at fagskolekandidatene er yrkesaktive i mindre grad enn kandidatene med mastergrad, men i større grad enn kandidater med bachelorgrad som var med i NIFUs kandidatundersøkelse av høyere utdannede 2011. Fagskolekandidatene er i større grad i gang med videre studier enn masterkandidatene, men i mindre grad enn bachelorkandidatene. Ser man yrkesaktivitet og studier under ett er det mindre forskjeller mellom gruppene, og om lag ni av ti kandidater holder på med én av disse to aktivitetene i alle gruppene.

Fagskolekandidatene er noe sjeldnere arbeidsledige enn masterne og bachelorer i økonomisk-administrative fag, men noe oftere enn bachelorer i ingeniørfag som var med i kandidatundersøkelsen 2011.

Fagskolekandidatenes relativt høye andel yrkesaktive, og også den (generelt) lave andelen arbeidsledige, kan ses som uttrykk for at den yrkesrettede profilen i fagskoleutdanningene, i det minste i mange av disse utdanningene, gir gode muligheter på arbeidsmarkedet. Det er riktignok også en betydelig andel som fortsetter med videre studier. Det er interessant å se om det er forskjeller mellom faggruppene i hovedaktivitet. Vi har sett i kapittel 4 at kandidatene i humanistiske og estetiske fag er den gruppen som i minst grad var fornøyd med utdanningens relevans for arbeidslivet. Et spørsmål er derfor om yrkesaktiviteten er lavere i denne gruppen enn i de øvrige. Figur 6.2 viser at det er store forskjeller i yrkesaktivitet og videreutdanningstilbøyelighet mellom fagfeltene.

Figur 6.2 Hovedaktivitet etter fagfelt. p (kji kvadrat)<0,000.

I tillegg til at forholdet mellom yrkesaktivitet og det å studere videre varierer svært mye mellom fagfeltene (figur 6.2), varierer omfanget av arbeidsledighet mye. Det er særlig blant kandidater økonomiske og administrative fag, mediefag og humanistiske og estetiske fag at arbeidsledigheten er høy, mens den er nesten ikke-eksisterende innenfor helse- og sosialfag og også meget lav blant fagskolekandidater i naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag.

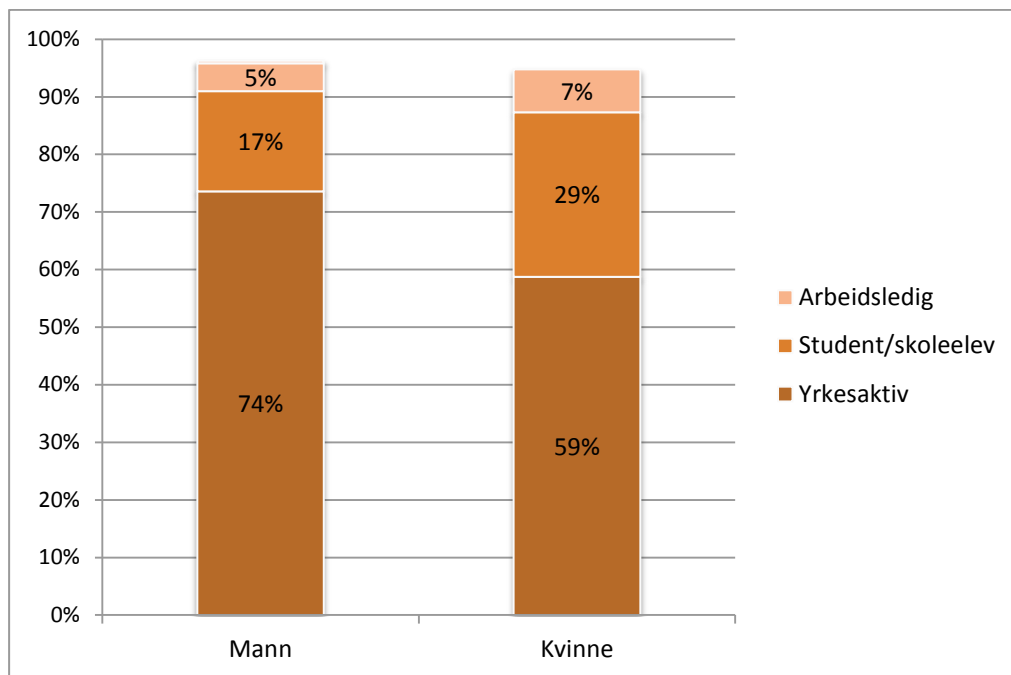
Andelen som er opptatt med studier eller er yrkesaktive varierer fra om lag 80 prosent blant kandidater med humanistiske og estetiske fagskoleutdanninger og økonomiske og administrative fagskoleutdanninger, til om lag 95 prosent innen naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fagskoleutdanninger og helse- sosialfag. Imidlertid; innen de humanistiske og estetiske fagene er det videre utdanning som er den dominerende aktiviteten; i underkant av 30 prosent i denne gruppen har yrkesaktivitet som sin hovedaktivitet, og litt over 50 prosent er i gang med studier og ser det som sin hovedaktivitet.

Innen mediefag er også svært mange (nesten 40 prosent) i gang med studier, og nær halvparten (46 prosent) har yrkesaktivitet som sin hovedaktivitet. For kandidatene med fagskoleutdanninger innen økonomiske og administrative fag er to av tre yrkesaktive, mens 14 prosent studerer. For de naturvitenskapelige faga, håndverksfag og tekniske fag er det 79 prosent som oppgir å være yrkesaktive, mens 15 prosent studerer. Ni av ti kandidater som har tatt helse- og sosialfag, er yrkesaktive, mens fire prosent av disse kandidatene studerer videre.

Av kandidater som har tatt samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag, er 76 prosent yrkesaktive, og 14 prosent av disse studerer. Med forbehold om få respondenter i noen av fagfeltene (spesielt mediefag) peker resultatene på svært store forskjeller mellom gruppene i yrkesaktivitet og videre studier.

Andelen vernepliktige er tatt ut av figuren; denne andelen varierer mellom null og en prosent i gruppene. Andelen i «annet» er heller ikke tatt med i figur 6.2, men varierer mellom en og seks prosent, høyest i humanistiske og estetiske fag. Heller ikke andelen hjemmeværende er med, denne andelen varierer mellom null og tre prosent,

I figur 6.3. er hovedaktiviteten undersøkt etter kjønn.

Figur 6.3 Hovedaktivitet etter kjønn. $p(\text{kjikkvadrat}) < 0,05$.

Mannlige fagskolekandidater har oftere yrkesaktivitet som hovedaktivitet enn kvinnelige, mens kvinnelige fagskolekandidater oftere er enn mannlige kandidater har videre utdanning som hovedaktivitet. Andelen som er arbeidsledig, er noe større blant kvinner enn menn, noe som trolig kommer av den høye arbeidsledigheten innenfor humanistiske og estetiske fag.

Å se nærmere på fordelingen av hovedaktivitet etter fagfelt og kjønn samtidig, gir liten mening, i og med at materialet er såpass sterkt kjønnsdelt, som tidligere vist.

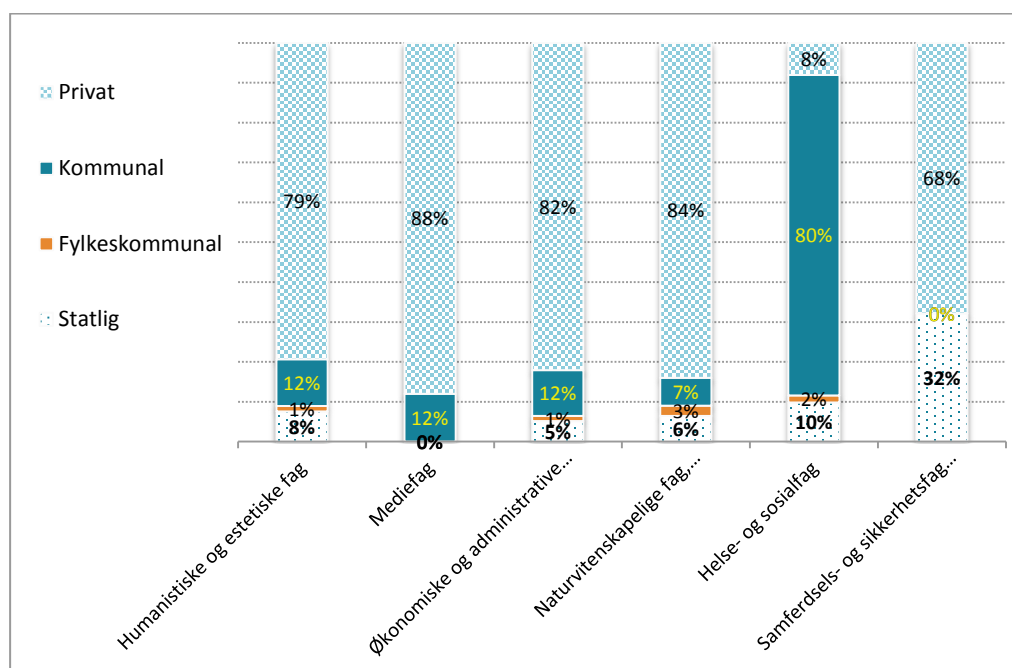
6.2 Offentlig eller privat sektor?

Nedenfor går vi nærmere inn på ulike sider ved jobben kandidatene har, og starter med spørsmålet om hvorvidt de arbeider i offentlig eller privat sektor. Her tar vi utgangspunkt i alle som har en jobb (er sysselsatt) og har svart på de ulike spørsmålene om den jobben de hadde i referanseuka, enten de er sysselsatt på heltid eller deltid. (Vi kommer tilbake til spørsmålet om omfang av deltidsarbeid senere i kapitlet.) For alle spørsmål som gjelder personens jobb, er det *hovedarbeidsforholdet* det refereres til i de tilfellene der de har mer enn en jobb. Hovedarbeidsforholdet vil si det arbeidet de bruker mest tid på.

Antallet som er sysselsatt omfatter noen fler kandidater enn de som hadde yrkesaktivitet som sin hovedaktivitet (som vi har omtalt over i avsnitt 6.1). Eksempelvis oppgir ca. ti prosent av alle sysselsatte at utdanning er deres hovedaktivitet. Denne andelen er høyere for kandidater fra humanistiske og estetiske fag, der 30 prosent av de sysselsatte oppgir at utdanning er deres hovedaktivitet. Nest høyest er andelen blant kandidatene i mediefag, der andelen av de sysselsatte som oppgir at utdanning er deres hovedaktivitet, er 12 prosent. For øvrige fagfelt er tilsvarende andel langt lavere. I avsnittene nedenfor ser vi imidlertid på alle sysselsatte som har gitt svar om jobben sin.

Tabell 6.2 Sektor kandidatene arbeider i.

Hva slags sektor arbeider du i?		
	Antall	Andel
Statlig	86	8,9
Fylkeskommunal	22	2,0
Kommunal	245	21,7
Privat	632	67,4
Totalt antall svar	985	100,0

Figur 6.4 Sektor kandidatene arbeider i, etter fagfelt. p (kjkvadrat)<0,000.

Det er en relativt lik profil på de aller fleste gruppene, der omkring åtte av ti er tilsatt i privat sektor og om lag én av ti jobber i kommunal sektor. Unntaket er helse- og sosialfag, der knapt én av ti jobber i privat sektor, mens åtte av ti jobber i kommunal sektor, altså motsatt forhold. Ytterligere én av ti sysselsatte med fagskoleutdanning i helse- og sosialfag jobber i statlig sektor. Gruppen med fagskoleutdanning i samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag skiller seg også noe ut, der jobber sju av ti i privat sektor, mens tre av ti jobber i statlig sektor. Andelen som jobber i fylkeskommunal sektor, er svært lav i alle gruppene.

6.3 Nye arbeidsoppgaver?

Det er også interessant å se om fagskolekandidatene har fått en ny type arbeidsoppgaver etter fullført fagskoleutdanning. Vi ba kandidatene sammenlikne nåværende jobb og den jobben de (eventuelt) hadde før de begynte på sin fagskoleutdanning. De som ikke er i jobb nå og ikke var i jobb før fagskoleutdanningen, er ikke tatt med i tabellene 6.3 og 6.4 nedenfor.

Tabell 6.3 Var jobben du hadde før du begynte på fagskoleutdanningen forskjellig fra din nåværende jobb med hensyn til arbeidsoppgaver? Prosent.

	Menn	Kvinner	Alle (medregnet uoppgitt kjønn)
Arbeidsoppgavene er de samme som før	31,3	51,3	38,7
Arbeidsoppgavene er blitt endret	68,7	48,7	61,3
N (=100 prosent)	564	323	895

Flertallet av dem spørsmålet var aktuelt for, har svart at de har fått nye arbeidsoppgaver. Det gjelder imidlertid menn langt oftere enn kvinner. Endring av arbeidsoppgaver medfører likevel ikke at *arbeidsbetingelsene* nødvendigvis blir bedre. Kandidatene er spurt om dette, og svarene presenteres i tabell 6.4.

Tabell 6.4 Var denne jobben forskjellig fra din nåværende jobb med hensyn til arbeidsbetingelser? Prosent.

	Menn	Kvinner	Alle (medregnet uoppgitt kjønn)
Arbeidsbetingelsene er de samme som før	39,8	59,8	47,2
Arbeidsbetingelsene er bedre enn før	55,4	32,9	47,0
Arbeidsbetingelsene er dårligere enn før	4,8	7,3	5,8
N (=100 prosent)	565	325	898

Svært få sier at arbeidsbetingelsene er blitt dårligere. Den lille gruppen som har svart dette, har trolig (ennå) ikke fått seg en jobb etter fagskoleutdanningen med tilsvarende arbeidsbetingelser som de hadde i det arbeidsforholdet de avsluttet før fagskoleutdanningen. Totalt er det om lag like mange som sier at arbeidsbetingelsene er blitt bedre (47 prosent), som sier at arbeidsbetingelsene er de samme som før (også 47 prosent). Også her er det imidlertid en kjønnsforskjell. Menn svarer mye hyppigere enn kvinner at arbeidsbetingelsene er blitt bedre enn de var før fagskoleutdanningen.

Kjønnsforskjellene som tabell 6.3 og 6.4 illustrerer, har sannsynligvis sin bakgrunn i at mannlige og kvinnelige fagskolekandidater er utdannet innenfor ulike fagfelt. (Tallgrunnlaget er for lavt til at vi kan gå nærmere inn på dette.)

Et annet spørsmål som det var ønsket at dette prosjektet skulle svare på, er i hvilken grad fagskolekandidatene gikk til en *lederstilling* etter fagskoleutdanningen. Nå er åtte måneder etter endt fagskoleutdanning kanskje en litt kort tidshorisont for å undersøke dette, men det er likevel interessant å se om andelen i lederstillinger er økt.

Hva som er en lederstilling, kan være vanskelig å definere. I stedet for å be fagskolekandidatene svare på et generelt spørsmål om dette, der vi ville risikere at respondentene la ulike ting i betegnelsen lederstilling²⁷, noe som ville medføre at vi ikke fikk sammenliknbare svar, har vi valgt en annen fremgangsmåte. Vi har spurt kandidatene som hva slags yrke de har i referanseuka (ca. åtte

²⁷ For å unngå et alt for langt spørreskjema, ville vi unngå et langt spørsmålsbatteri som måtte omfatte forklaringer og presiseringer, for å prøve å få et godt mål på «lederstilling».

måneder etter eksamen), og hvilket yrke de hadde rett før de begynte på fagskoleutdanningen. SSBs offisielle kodeverk, Standard for yrkesklassifisering, er benyttet for å kode kandidatens svar. Første siffer i dette kodeverket angir om yrket er en lederstilling.

De yrkene vi på denne måten har fått identifisert blant fagskolekandidatene, er lederyrker av denne typen: salgs- og markedsjefer, ledere i skogbruk gartnerier, ledere av industriproduksjon, ledere innenfor olje- og gassutvinning, ledere innenfor bygg- og anleggsvirksomhet, ledere av logistikk og transport, ledere innenfor sosialomsorg, hotellsjefer, restaurantsjefer, varehandelssjefer, samt andre ledere av produksjon og tjenesteyting og andre daglige ledere i tjenesteytende virksomheter.

Til tross for at det er avdekket flere lederyrker i materialet på denne måten, finner vi en svært lav andel med lederyrke blant fagskolekandidatene – slik vi har kunnet avdekke og kode disse yrkene. Imidlertid viser tallene at andelen har økt fra før de begynte på fagskoleutdanning til etter at fagskoleutdanningen var fullført, se tabell 6.5. Vi må imidlertid både ta forbehold om kvaliteten på våre opplysninger, og et relativt lite antall svar. Det siste har både å gjøre med at noen ikke ga svar eller fyllestgivende nok svar, samt at vi her har sett på dem som både var yrkesaktive rett før og etter fagskoleutdanningen, og utelukket dem som var yrkesaktive på bare ett av tidspunktene.

Tabell 6.5 Andel med lederstilling før og etter fagskoleutdanningen. Prosent.

Prosentandel som hadde lederstilling i jobben de hadde <i>rett før</i> fagskoleutdanningen	3,4
Prosentandel som hadde lederstilling i jobben de hadde <i>etter</i> fagskoleutdanningen	5,3
Prosentandel som har gått <i>til</i> en lederstilling i tiden etter fagskoleutdanningen	2,7
N (=100 %), alle som har svart på begge spørsmålene	586

Selv om det er få med lederyrke i følge dette kodeverket, er andelen likevel nesten fordoblet etter at fagskoleutdanningen var fullført (enkelte har hatt lederyrke både før og etter). Vi kan dermed se en viss effekt.

Tilleggsanalyser viser at flere mannlige enn kvinnelige fagskolekandidater har (fått) lederstilling. Det kommer av at de fleste av lederstillingene vi har avdekket, er blant personer innenfor naturvitenskapelige og tekniske fag, der flertallet er menn, og at vi knapt har funnet noen med lederstilling innenfor helse- og sosialfag (0,8 prosent av kandidatene innenfor dette fagfeltet oppgir lederstilling). Dette henger trolig sammen med at det er formaliserte krav til lederstillinger innenfor denne sektoren, der lederstillinger vanligvis krever (minimum) treårig bachelorutdanning.

6.4 Samsvar mellom utdanning og jobb?

Som i NIFUs ordinære kandidatundersøkelser av høyere utdannede er fagskolekandidatene stilt spørsmål om forholdet mellom det arbeidet de har etter fullført utdanning og innhold og nivå på utdanningen.

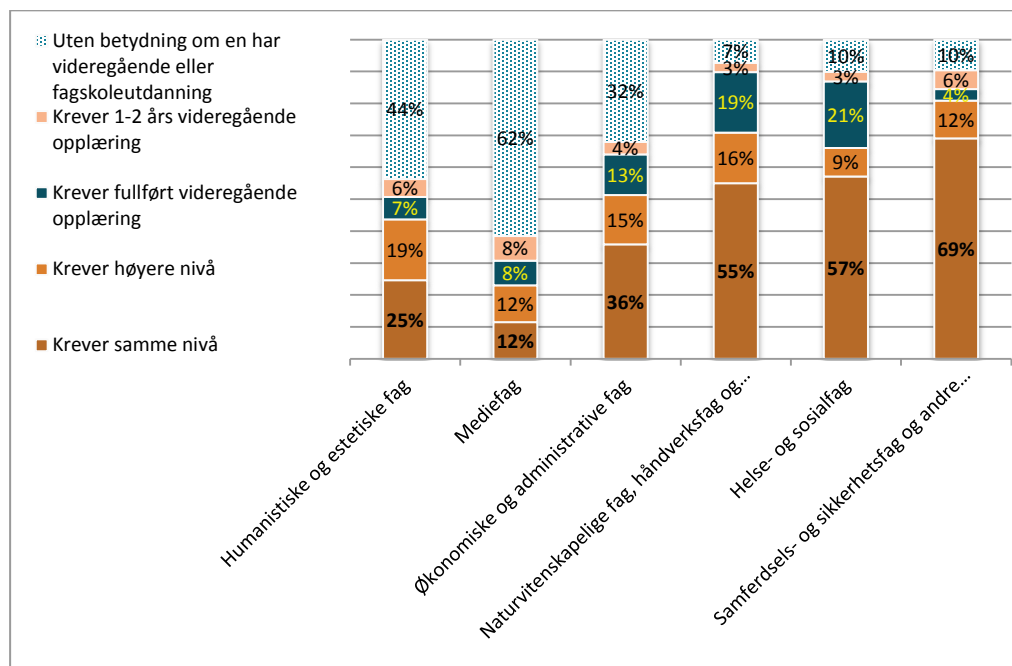
I tabell 6.6 er svarene på spørsmålet om forholdet mellom hvilke krav arbeidsoppgavene setter vurdert opp mot nivået på fagskoleutdanningen, presentert.

Tabell 6.6 Hvordan vil du karakterisere arbeidsoppgavene dine i forhold til nivået på den fagskoleutdanningen du avsluttet våren 2011?

	Antall	Andel
Krever samme nivå	505	48,9
Krever høyere nivå	135	14,3
Krever fullført videregående opplæring	165	15,8
Krever 1-2 års videregående opplæring	34	3,9
Uten betydning om en har videregående eller fagskoleutdanning	133	17,1
Totalt antall besvarte	972	100,0

Om lag 63 prosent av de sysselsatte kandidatene oppgir at arbeidsoppgavene krever samme eller *høyere* utdanningsnivå enn den fagskoleutdanningen de avsluttet våren 2011. Vel én av fem svarer at det er helt uten betydning om en har fagskoleutdanning eller videregående (17 prosent) eller at det ikke er behov for deler av videregående utdanning (4 prosent).

Vi har sett nærmere på hvordan svarene varierer med fagfelt (figur 6.5).

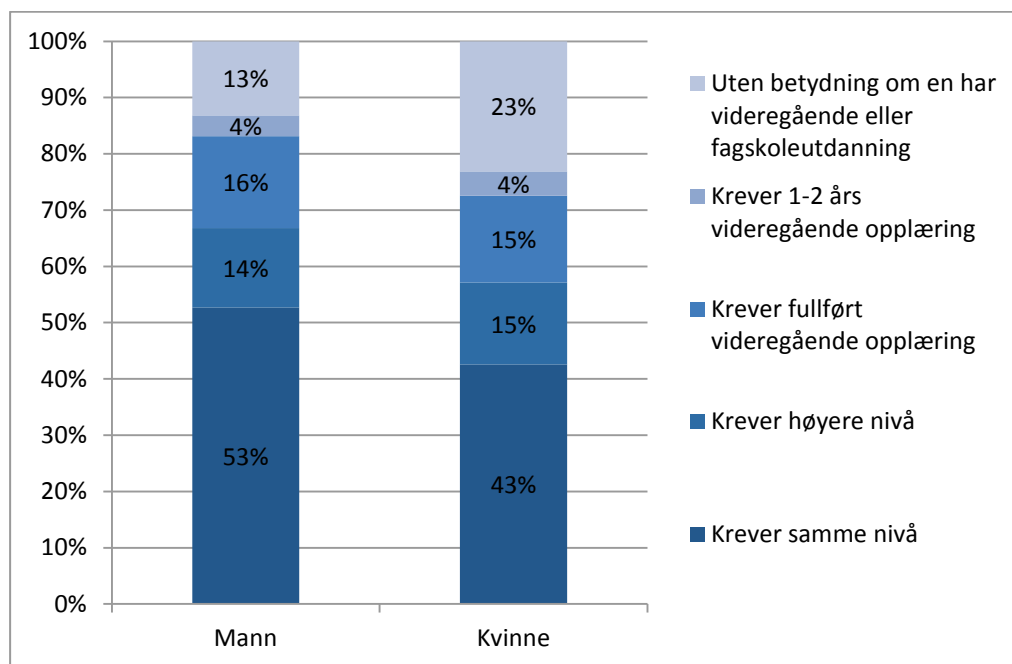
Figur 6.5 Vurdering av kravene arbeidsoppgavene stiller, sett opp mot nivået på fagskoleutdanningen, etter fagfelt. $p(kjikkvadrat) < 0,000$.

Det er igjen store variasjoner mellom fagfeltene. Hvis vi tar utgangspunkt i spørsmålet om arbeidsoppgavene krever samme nivå som den fagskoleutdanningen de har vært gjennom, oppgir bare 12 prosent innen mediefag dette, mens andelen er langt høyere for naturvitenskapelige og tekniske fag, helse- og sosialfag og samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag. Innenfor sistnevnte fagfelt oppgir hele 69 prosent dette.

Hele 62 prosent av de med fagskoleutdanning innen mediefag oppgir at det er uten betydning om de har utdanning på videregående eller fagskoleutdanning, mens bare 7 prosent av dem med fagskoleutdanning innen naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag oppgir det samme. Andelen som oppgir at utdanningen krever et høyere nivå enn fagskoleutdanningen, varierer fra 9 prosent innen helse-, sosial- og idrettsfag, til 19 prosent innen humanistiske og estetiske fag.

For kandidater i humanistiske og estetiske fag, der det er en relativt høy andel av de sysselsatte som jobber ved siden av studiene og har videre utdanning som sin *hovedaktivitet*, er det det sistnevnte som i stor grad forklarer deres høye andel (44 prosent) som svarer at det er helt uten betydning hvorvidt en har fagskole- eller videregående opplæring. Det er derimot ikke slike «bijobber» som forklarer resultatene for kandidater i mediefag, eller i øvrige fagfelt.

I figur 6.6 er forskjellen mellom kvinner og menn på de samme spørsmålene presentert.

Figur 6.6 Vurdering av kravene arbeidsoppgavene stiller, sett opp mot nivået på fagskoleutdanningen, etter kjønn. $p(kjikkvadrat) < 0,01$.

Det er en signifikant forskjell mellom kjønnene. Det gir seg tydeligst utslag i at en mindre andel kvinner enn menn oppgir at jobben krever samme utdanningsnivå som den fagskoleutdanningen de har tatt, og i at en større andel kvinner enn menn oppgir at det er uten betydning om de har fagskoleutdanning eller videregående utdanning for de arbeidsoppgavene de utfører.

I tabell 6.6 og figurene 6.5 og 6.6 er det nivået på fagskoleutdanningen som er vurdert opp mot kravene som stilles på arbeidsplassen. Kandidatene er imidlertid også spurt om *innholdet* i fagskoleutdanningen passer med arbeidsoppgavene i jobben. Resultatet for dette spørsmålet for hele utvalget under ett er presentert i tabell 6.7

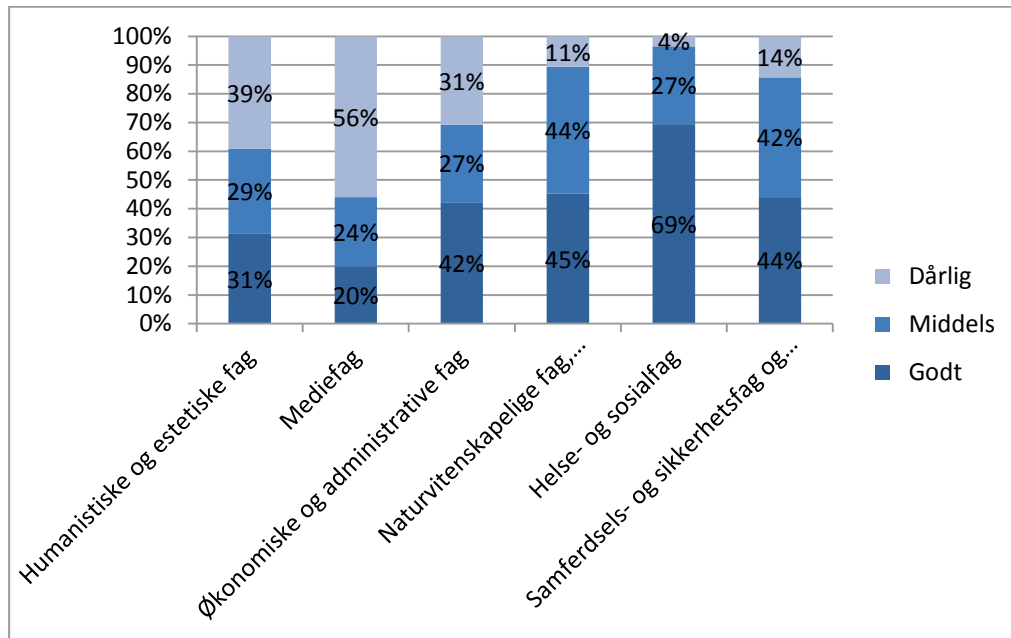
Tabell 6.7 Hvordan synes du innholdet i fagskoleutdanningen passer med arbeidsoppgavene i jobben? Prosent.

	Antall	Andel
Godt	479	46,8
Middels	361	36,2
Dårlig	135	17,0
Totalt antall svar	975	100,0

Bortimot halvparten av de sysselsatte kandidatene oppgir at innholdet i fagskoleutdanningen passer godt med arbeidsoppgavene, mens 36 prosent oppgir at innholdet i utdanningen passer middels med

oppgavene i jobben. Så mange som 17 prosent synes innholdet i utdanningen passer *dårlig* med arbeidsoppgavene.

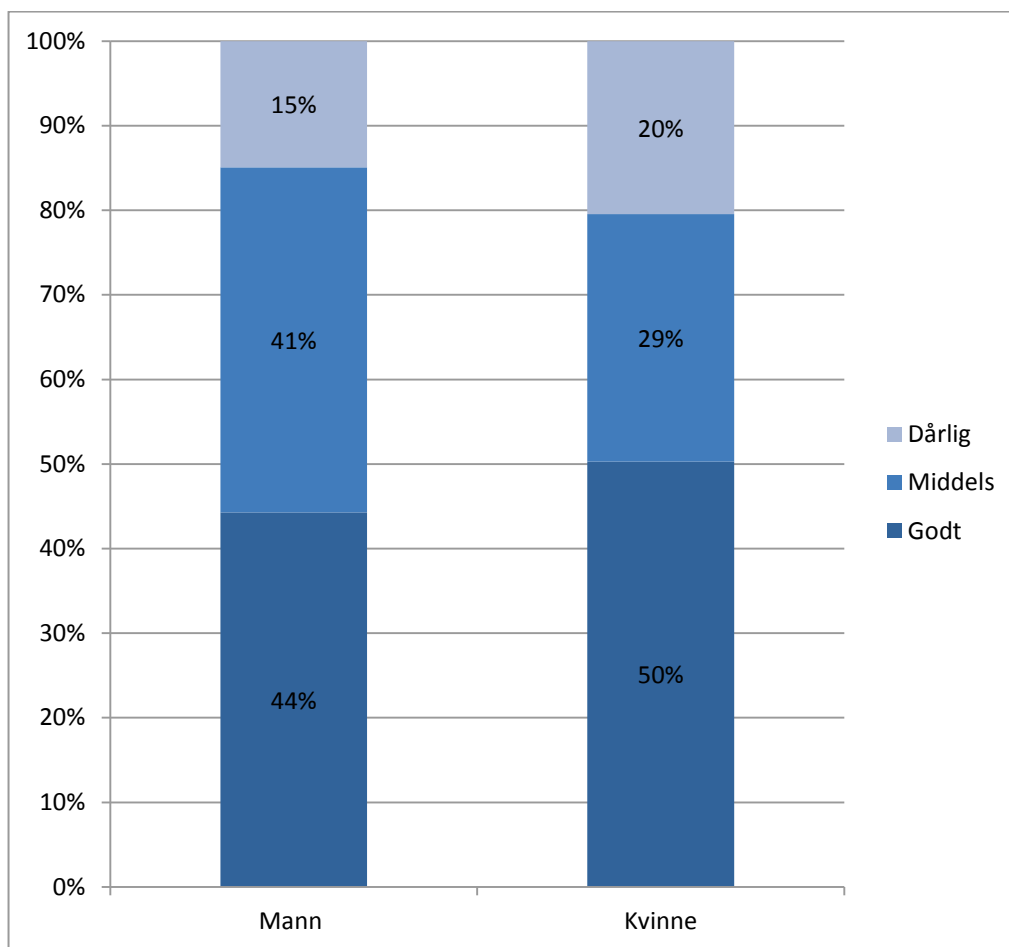
Dersom vi ser på forskjeller i det samme spørsmålet etter fagfelt (figur 6.7), finner vi at kandidater utdannet i mediefag i minst grad (20 prosent) synes innholdet i utdanningen passer til arbeidsoppgavene, mens kandidater fra helse- og sosialfag i størst grad synes innholdet i utdanningen passert godt (69 prosent).

Figur 6.7 Hvordan synes du innholdet i fagskoleutdanningen passer med arbeidsoppgavene i jobben? Prosent. Etter fagfelt. $p(\text{kjikkvadrat}) < 0,000$.

Tilsvarende er andelen som sier at innholdet i utdanningen passer dårlig med oppgavene de utfører, størst innen mediefag (56 prosent), mens den er lavest i helse- sosial- og idrettsfag (4 prosent). Svarmønsteret henger i liten grad sammen med det faktum at andelen av sysselsatte som har utdanning (og ikke yrkesaktivitet) som *hovedaktivitet*, varierer mellom fagfeltene. For eksempel er dette – med forbehold om lavt tallgrunnlag – neppe forklaringen for kandidatene i mediefag. Blant kandidatene i humanistiske og estetiske fag er det derimot i noen grad det at en høy andel jobber ved siden av studier, som forklarer en relativt høy andel (39 prosent) som har en jobb som passer dårlig med utdanningen.

Også på spørsmålet om innholdet i utdanningen passer med arbeidsoppgavene er det en kjønnsforskjell (figur 6.8).

Figur 6.8 Hvordan synes du innholdet i fagskoleutdanningen passer med arbeidsoppgavene i jobben? Prosent. Etter kjønn. $p(\text{kjikkvadrat}) < 0,01$.

Sammenliknet med menn, svarer kvinnene oftere både at jobben samsvarer *godt* med innholdet i fagskoleutdanningen og at jobben passer *dårlig* med utdanningen. Halvparten av kvinnene oppgir at de synes innholdet i utdanningen passer godt med arbeidsoppgavene, mens 44 prosent av mennene sier det samme. Én av fem kvinner sier at innholdet i utdanningen passer dårlig med arbeidsoppgavene, mens 15 prosent av mennene oppgir det samme. Andelen som er middels fornøyd er da altså klart størst blant mennene (41 prosent mot 29 prosent). Kjønnforskjellene henger sammen med at kvinner og menn fordeler seg ulikt på fagfelt.

6.5 Irrelevant arbeid og/eller arbeidsledighet?

Spørsmålene vi har omtalt over om hvilket utdanningsnivå arbeidsoppgavene krever og om forholdet mellom innholdet i arbeidsoppgaver og innholdet i utdanningen, kan benyttes til å få fram et samlemål på det å ha «irrelevant arbeid». Det er også interessant å se dette sammen med omfang av på arbeidsledighet, som begge er viktige kjennetegn ved hvorvidt en er *mistilpasset* eller ikke på arbeidsmarkedet. Vi benytter da tilnærmet de samme definisjonene som benyttes i NIFUs ordinære kandidatundersøkelser av høyere utdannede. Den vanlige framgangsmåte, som vi også velger her, er å undersøke disse to formene for mistilpasning som andel av *arbeidsstyrken*.

6.5.1 Definisjoner – mistilpasning

De som er i *arbeidsstyrken*, er de som er enten sysselsatt eller arbeidsledige. De som er sysselsatt, kan enten ha irrelevant arbeid eller relevant arbeid. Sysselsetting defineres da noe videre enn det å ha yrkesaktivitet som hovedaktivitet, som er vist i tabell 6.1. De nærmere definisjonene er:

Sysselsatt: Omfatter alle som oppfattet seg som hovedsakelig yrkesaktiv eller utførte minst én times inntektsgivende arbeid i uka 20. – 26. februar 2012, eller hadde et inntektsgivende arbeid som de var midlertidig borte fra i undersøkelsesuka. Som sysselsatte regnes også de som var i enkelte sysselsettingstiltak (som for eksempel lønnstilsudd).

Arbeidsledig: Omfatter alle som var uten inntektsgivende arbeid (det vil si var ikke-sysselsatte) og som i tillegg oppfylte minst én av følgende betingelser: oppfattet seg som hovedsakelig arbeidsledig og hadde søkt arbeid, eller oppfattet seg ikke som hovedsakelig yrkesaktiv eller arbeidsledig, men hadde søkt arbeid eller deltok i nærmere definerte arbeidsmarkedstiltak.

Disse definisjonene innebærer at arbeidsledighet *kan* omfatte flere enn dem som har krysset av for hovedsakelig arbeidsledig, men det forutsetter *arbeidssøking*. Samtidig vil «sysselsatte» kunne omfatte flere enn de som har krysset av for hovedsakelig yrkesaktiv, herunder personer som jobber deltid og ha krysset av for hovedsakelig arbeidsledig. (Det siste vil da redusere andelen som er arbeidsledig.)

Irrelevant arbeid: Omfatter her sysselsatte som mener at fagskoleutdanning og videregående opplæring er *helt uten betydning* for arbeidet de har, og at innholdet i utdanningen passer *dårlig* med arbeidsoppgavene.

Vi skiller dessuten mellom de som var i *irrelevant arbeid på grunn av vanskeligheter med å få arbeid i samsvar med fagskoleutdanningen*, som vi her kaller "ufrivillig i irrelevant arbeid", og de som var i irrelevant arbeid av andre grunner som vi her kaller "frivillig i irrelevant arbeid". Det siste vil ofte omfatte personer som jobber ved siden av videre studier.

Det må understrekes at dette er nokså strenge definisjoner av det å ha irrelevant arbeid.

I tabell 6.8 sammenliknes nivået på mistilpasning i form av arbeidsledighet eller det å ha irrelevant arbeid i kandidatundersøkelsen av fagskoleutdannede og mastere som var med i NIFUs kandidatundersøkelse 2011.

Tabell 6.8 Mistilpasning blant personer i arbeidsstyrken. Kandidatundersøkelse av fagskoleutdannede, og høyere grads kandidater (mastere) i Kandidatundersøkelsen 2011. Prosent.

	Relevant arbeid	Frivillig irrelevant	Ufrivillig irrelevant	Arbeidsledig	N (tallet på personer i arbeidsstyrken, =100 %)
Fagskolekandidater	87,0	3,6	4,7	4,7	1067
Høyere grads kandidater (mastere) 2011 ²⁸	87,6	1,7	4,8	5,9	2140

Det er svært små forskjeller mellom fagskolekandidatene og mastere i kandidatundersøkelsen 2011. Andelen i *ufrivillig* irrelevant arbeid er like stor i begge gruppene, nær 5 prosent. Andelen som er i

²⁸ Kilde: NIFU, upubliserte resultater fra Kandidatundersøkelsen 2011. NIFU opererer også med undersyssetting som en form for mistilpasning. Undersysselsatte vil kunne ha både relevant og irrelevant arbeid.

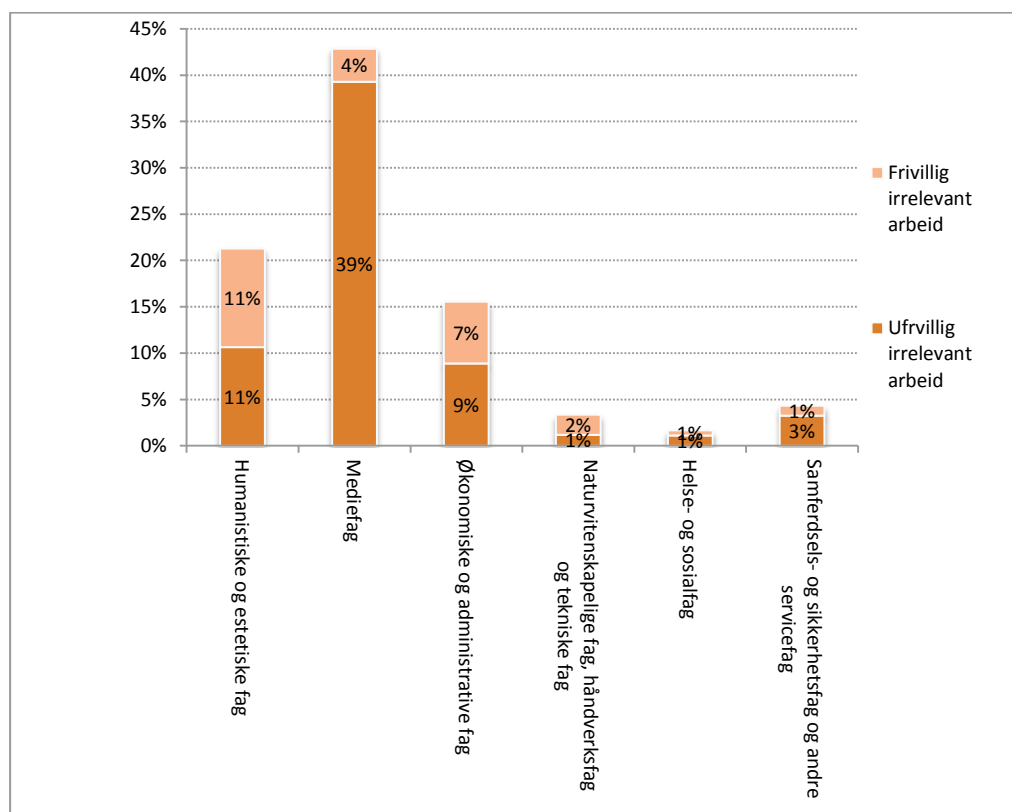
frivillig irrelevant arbeid er derimot høyere blant fagskolekandidatene enn blant masterne, noe som trolig kommer av at fagskolekandidatene har større tilbøyelighet enn masterne til å kombinere arbeid med videre utdanning. Det er små forskjeller når det gjelder arbeidsledigheten. (Vi minner om at arbeidsledighet her er definert noe annerledes i tabell 6.8 enn i tabell 6.1 og figur 6.1).

Nedenfor ser vi nærmere på fordelingen av mistilpasningsformen «irrelevant arbeid» etter kjønn (tabell 6.9) og fagfelt (figur 6.9)

Tabell 6.9 Andel i irrelevant arbeid etter kjønn blant personer i arbeidsstyrken i kandidatundersøkelse av fagskoleutdannede. Prosent.

	Frivillig irrelevant	Ufrivillig irrelevant	N (tallet på personer i arbeidsstyrken)
Menn	3,1	3,9	652
Kvinner	4,3	6,0	389

De kvinnelige fagskolekandidatene er oftere enn menn i ufrivillig irrelevant arbeid. Dette kan henge sammen forskjeller i andelen irrelevant arbeid etter fagfelt og det faktum at kvinner og menn fordeler seg ulikt på fagfelt. Forskjeller etter fagfelt vises i figur 6.9.

Figur 6.9 Andel i irrelevant arbeid etter fagfelt, blant personer i arbeidsstyrken i kandidatundersøkelse av fagskoleutdannede. Prosent.

Figur 6.9 viser store forskjeller etter fagfelt. Ytterpunktene utgjøres av fagskoleutdannede i mediefag, med svært høy andel i irrelevant arbeid på den ene siden; det gjelder både frivillig og ufrivillig

irrelevant arbeid, og helse- og sosialfag på den andre siden, med svært lav andel. (Figur 6.9 er ikke fordelt på kjønn fordi tallgrunnlaget for enkelte fagfelt blir for lavt for enten menn eller kvinner.)

Når vi i tabell 6.9 så at kvinner oftere enn menn er i irrelevant arbeid, er dette altså *på tross av* at kvinner er i flertall innenfor helse- og sosialfag, og *på tross av* at kvinner er i mindretall innenfor mediefag. I noen grad kommer kjønnsforskjellen i totaltallene (tabell 6.9) av at kvinner er i stort flertall innenfor humanistiske og estetiske fag, som har en meget høy andel i irrelevant arbeid. Dette fagfeltet omfatter også langt flere kandidater enn mediefagene, og gjør således et større utslag på gjennomsnittstallene i tabell 6.9 enn hva mediefag gjør

I tillegg er det imidlertid slik – noe underlagsmaterialet viser – at innenfor et stort fagfelt som de naturvitenskapelige og tekniske fagene, har kvinnene høyere andel i irrelevant arbeid enn menn, og også det gjelder både frivillig og ufrivillig irrelevant arbeid.

6.6 Heltid, deltid og undersyssetting

Å være undersyssettsatt, det vil si jobbe deltid fordi det ikke var mulig å få full stilling, er en annen form for mistilpasning. Før vi undersøker innslag av undersyssetting, vil vi beskrive omfanget av heltids- og deltidsarbeid blant sysselsatte fagskolekandidater.

Tabell 6.10 Heltid- og deltidsarbeid.

Mer enn heltid	10 %
Heltid	63 %
Deltid	27 %
N (=100 prosent)	957

Én av ti kandidater arbeider mer enn heltid, seks av ti arbeider heltid (100 prosent), mens litt mindre enn tre av ti arbeider deltid, altså mindre enn full stilling (tabell 6.10).

Som omtalt foran, refererer alle spørsmål om kandidatens jobb til hovedarbeidsforholdet, det vil si det arbeidet de bruker mest tid på hvis de har mer enn en jobb. Kandidatene er spurt om de har flere stillinger, og vi har undersøkt om dette spesielt gjelder dem som har deltidsarbeid (tabell 6.11).

I alt er det hele 18 prosent av de sysselsatte kandidatene som har mer enn ett arbeidsforhold. Både i gruppen som arbeider deltid og blant dem som arbeider mer enn heltid, er det om lag tre av ti som oppgir at de hadde mer enn ett arbeidsforhold (tabell 6.11). Av dem som arbeider heltid, er det derimot bare én av ti som oppgir at de har flere arbeidsforhold.

Tabell 6.11 Antall arbeidsforhold etter arbeidstid. Prosent.

Arbeider du...	Mer enn ett arbeidsforhold		
	Nei	Ja	N (=100 prosent)
Mer enn heltid	69	31	98
Heltid	90	10	620
Deltid	70	30	239
Alle	82	18	957

Dersom heltids- og deltidsarbeid undersøkes etter hvilket fagfelt kandidatene er utdannet i, kommer det igjen frem klare fagforskjeller (tabell 6.12).

Tabell 6.12 Heltid og deltid, etter fagfelt. Prosent. p (kjikvadrat)<0,000.

	Arbeider du....			N (=100 prosent)
	Mer enn heltid?	Heltid (100 %)	Deltid	
Humanistiske og estetiske fag	5	39	56	82
Mediefag	8	31	62	16
Økonomiske og administrative fag	7	54	39	59
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	13	82	5	478
Helse- og sosialfag	4	36	60	211
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	11	81	8	70
Total	10	63	27	929

Heltidsarbeid er mest utbredt i naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, og i samferdsels-, sikkerhetsfag og andre servicefag. I disse gruppene jobber over 90 prosent heltid eller mer enn heltid. Deltidsarbeid er mest vanlig i mediefag og i helse- og sosialfag. I disse gruppene jobber mer enn 60 prosent deltid.

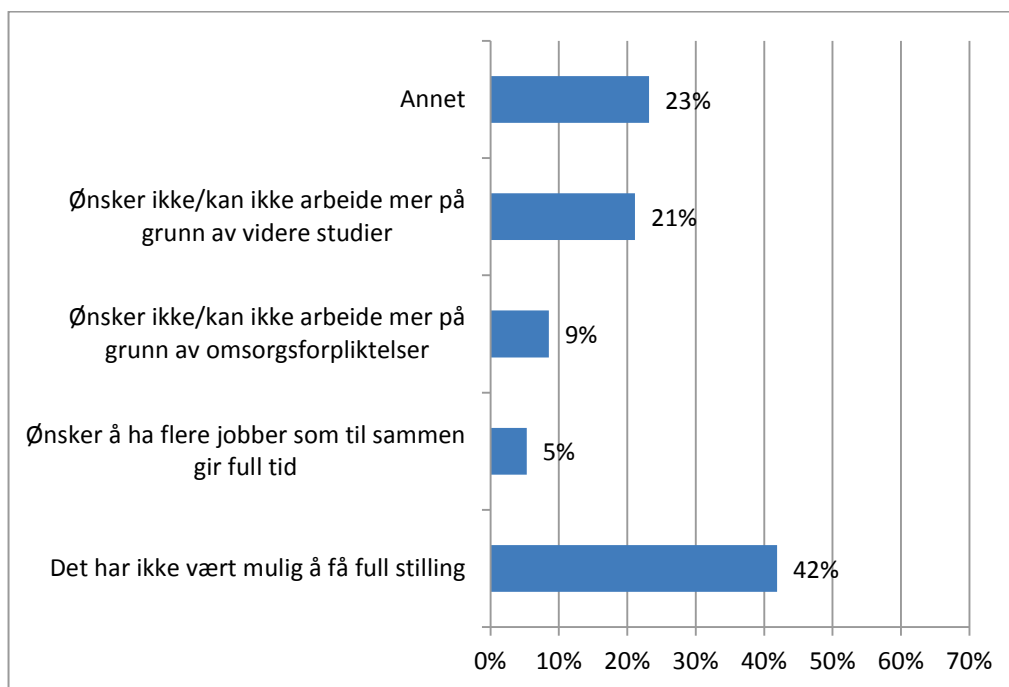
Tilleggsanalyser viser at den høye andelen som arbeider deltid blant kandidater i helse- og sosialfag, *ikke* kommer av at det er mange av dem som har studier som hovedaktivitet og at sysselsettingen er en bibeskjeftigelse. Kombinasjon av studier og yrkesaktivitet er heller ikke hovedgrunnen til deltidsarbeid blant kandidatene i mediefag. Videre utdanning i kombinasjon med arbeid har imidlertid større betydning som forklaring på deltidsarbeidet blant kandidater i humanistiske og estetiske fag.

Tabell 6.13 Heltid, deltid og kjønn. p(kjikvadrat)<0,000.

	Mann	Kvinne	Total
Arbeider du.... mer enn heltid?	13	5	10
heltid (100 %)	77	40	63
deltid	10	55	27
N (=100%)	608	333	941

Det er store forskjeller mellom kvinner og menn i andelen som arbeider mer enn heltid, heltid eller deltid. 13 prosent av mennene oppgir at de arbeider mer enn heltid, mens 5 prosent av kvinnene oppgir det samme. Forskjellen er enda større i andelen som arbeider heltid, der 77 prosent av mennene oppgir dette, mens bare 40 prosent av kvinnene oppgir det samme. Dette gjenspeiler seg selvsagt i andelen som jobber deltid: kun 10 prosent av mennene oppgir dette, mens 55 prosent av kvinnene oppgir det samme.

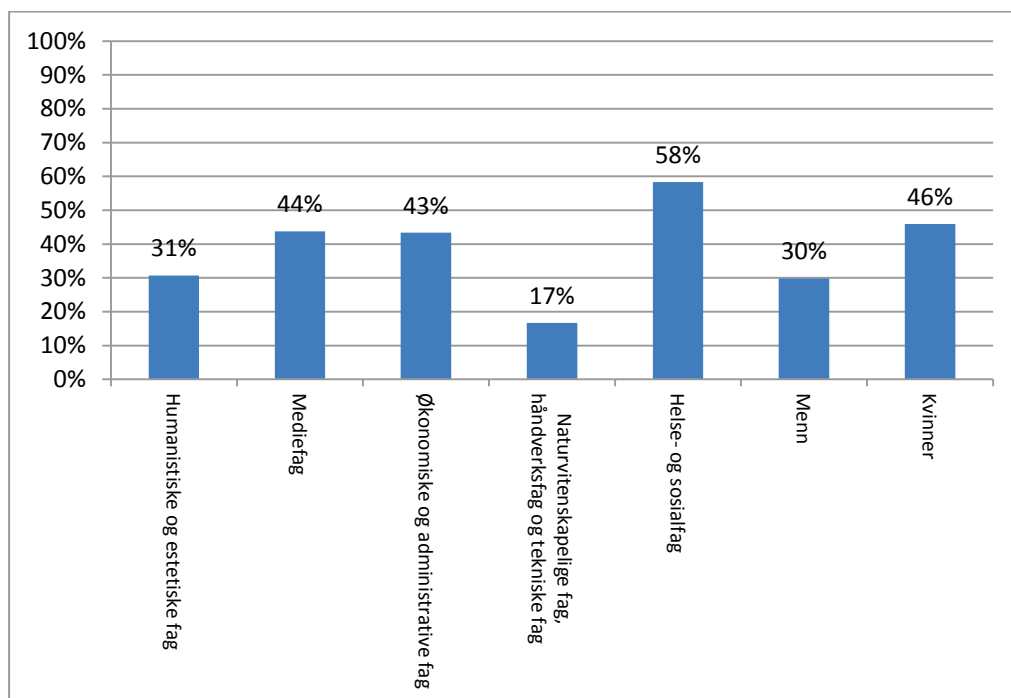
Kandidatene som arbeider deltid, er bedt om å oppgi grunner for dette. Svarene er presentert i figur 6.10.

Figur 6.10 Grunner for deltid. n=246.

Den vanligste grunnen for å arbeide deltid er at det ikke har vært mulig å få full stilling. Dette er den gruppen som regnes som undersysselsatt. 42 prosent oppgir dette som grunn. I og med at 27 prosent av de sysselsatte fagskolekandidatene oppgir at de jobber deltid, og 42 prosent av disse oppgir at det skyldes undersyssestilling, innebærer det at 11,3 prosent av de sysselsatte fagskolekandidatene er undersysselsatt.

Fem prosent oppgir at de frivillig jobber deltid fordi de ønsker å ha flere jobber som til sammen gir full tid, mens ni prosent oppgir at de ikke ønsker – eller ikke kan – arbeide mer på grunn av omsorgsforpliktelser. 21 prosent ønsker ikke eller kan ikke arbeide mer på grunn av videre studier, mens 23 prosent oppgir at det er andre grunner til at de arbeider deltid. (Kandidatene er ikke bedt om å spesifisere innholdet i kategorien for «andre grunner».) Det er kun kategorien «det har ikke vært mulig å få full stilling» som omfatter mange nok svar til at vi kan se nærmere på eventuelle forskjeller etter fagfelt og kjønn. Dette er presentert i figur 6.11.

Figur 6.11 Andel som oppgir at det ikke har vært mulig å få full stilling som årsak til deltidsjobb, etter fagfelt og kjønn.

Kandidater fra helse- og sosialfag oppgir oftere enn andre grupper at det ikke har vært mulig å få full stilling (58 prosent), mens kandidater fra naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag i minst grad oppgir dette som grunn til deltidsarbeidet (17 prosent). Det er også vanlig i den mindre gruppen av kandidater innenfor mediefag å jobbe deltid fordi det ikke er mulig å få full stilling.

Det er også en kjønnsforskjell i årsakene som oppgis; 30 prosent av menn som jobber deltid, oppgir manglende mulighet for fulltidsjobb som årsak for deltidsjobb, mens 46 prosent av kvinner som jobber deltid, oppgir det samme. Det er altså ganske store forskjeller mellom kjønnene, men de kan igjen forklares av kjønnsforskjellene mellom fagfelt.

Det er altså tydelig at selv om det ofte uttrykkes mangel på fagfolk til helse- og sosialsektoren, er det relativt utbredt blant fagskolekandidatene i helse- og sosialfag å være undersysselsatt, altså at de jobber deltid fordi det ikke har vært mulig å få full stilling.

6.7 Fast eller midlertidig stilling?

Vi forventet at mange av fagskolekandidatene i humanistiske og estetiske fag og i mediefag ville ha en relativt løs tilknytning til arbeidslivet, med relativt få personer i fast stilling. Det undersøkes nedenfor. Først viser vi fordelingen av ansettelsesforhold etter kjønn (tabell 6.14).

Tabell 6.14 Sysselsatte mannlige og kvinnelige fagskolekandidater etter ansettelsesforhold. Prosent.

	Menn	Kvinner	I alt
Fast ansatt	84,1	79,2	82,2
Vikar eller i en annen midlertidig stilling	10,1	15,3	12,1
Frilansmedarbeider (herunder som selvstendig næringsdrivende)	2,8	2,9	2,9
Selvstendig næringsdrivende (uten å anse seg som å arbeide frilans)	3,0	2,6	2,9
N (=100%)	639	378	1017

De fleste sysselsatte fagskolekandidater er fast ansatt, og det er små kjønnsforskjeller når det gjelder ansettelsesforhold. Det er imidlertid en tendens til at kvinnene oftere enn menn har midlertidige stillinger. Dette henger trolig sammen med forskjeller etter fagfelt, noe som vises i tabell 6.15.

Tabell 6.15 Sysselsatte fagskolekandidater etter ansettelsesforhold og fagfelt. Prosent.

	Humani- stiske og estetiske fag	Mediefag	Økono- miske og admini- strative fag	Natur- vitensk. fag, håndv. fag og tekniske fag	Helse- og sosialfag	Samferdsels- og sikker- hetsfag og andre service-fag	Total ²⁹
Fast ansatt	57,1	36,7	76,5	91,1	91,5	86,0	82,3
Vikar eller i en annen midlertidig stilling	27,9	30,0	22,2	6,2	7,4	10,8	12,2
Frilansmedarbeider (herunder som selvstendig næringsdrivende)	9,7	33,3	0	0,2	0,6	0	2,8
Selvstendig næringsdrivende (uten å anse seg som å arbeide frilans)	5,2	0	1,2	2,5	0,6	3,2	2,7
N (=100 prosent)	94	19	64	502	231	78	1005

Ansettelsesforholdene varierer svært mye etter hva salgs fagfelt kandidatene er utdannet innenfor. Andelen som er vikarer eller i andre typer midlertidige stillinger, er svært høy innenfor mediefag og humanistiske og estetiske fag, og det sistnevnte forklarer nok hvorfor kvinner totalt har høyest andel med midlertidig stilling. Når det gjelder den lille gruppen som er utdannet innenfor mediefag, er det – selv om vi må ta forbehold om lavt tallgrunnlag – svært få i fast stilling, og det er en høy andel frilansarbeidere. Ellers, for øvrige fagfelt, er det bemerkelsesverdig høy andel som svarer at de er fast ansatt.

Liknende data fra kandidatundersøkelsen 2011³⁰ viser at bare 60 prosent av de sysselsatte masterne var fast ansatt et halvt år etter eksamen, 87 prosent av bachelorer i ingeniørfag og 68 prosent av

²⁹ Medregnet et fåtall kandidater i primærnæringsfag og uoppgjitt fagfelt.

bachelorene i økonomisk-administrative fag. Grunnene til at nyutdannede fagskolekandidater (med unntak av humanistiske og estetiske fag og mediefag) oftere er fast ansatt enn nyutdannede mastere, er sannsynligvis to. For det første jobber de oftere i privat sektor, der det er mindre vanlig med vikariater og andre midlertidige stillinger enn i offentlig sektor. For det andre er det slik at de av dem som jobber i offentlig sektor, er hovedsakelig utdannet innenfor helse- og sosialfag, og de aller fleste fagskolekandidater innenfor dette fagfeltet har oppnådd å få fast stilling. Dette kommer nok på sin side av at denne gruppen er relativt gamle og har lang arbeidserfaring på forhånd i helse- og sosialsakatorene (se kapittel 3).

6.8 Videre utdanning

Én av fire fagskolekandidater holdt i uken 20. – 26. februar 2012 på med videre utdanning (tabell 6.16). Det er en noe høyere andel enn hva vi foran (tabell 6.1) fant på spørsmålet om hovedaktivitet. Det er altså slik at noen av dem som studerer videre, ikke har studier som sin hovedaktivitet, men at de for eksempel studerer videre ved siden av en jobb.

Tabell 6.16 Andeler kvinner og menn som i uken 20.-26. februar 2012 var i gang med skolegang/studier. Prosent

	Menn (N=726)	Kvinner (N=456)	Totalt (N=1182)
Ja**	22	29	25
Nei**	78	71	75
Totalt	100	100	100

**=Signifikante forskjeller mellom kvinner og menn på 1-prosentnivå

Flere kvinner enn menn var i gang med videre utdanning (tabell 6.16) i den aktuelle uken, og det er også flere kvinner enn menn som gjør dette på heltid (tabell 6.17). En tredel av mennene som studerte videre etter at de hadde fullført fagskoleutdanningen våren 2001, gjorde dette på deltid, mens 17 prosent av kvinnene gjorde det samme.

Tabell 6.17 Andeler kvinner og menn som studerte på heltid og deltid. Prosent

	Menn (N=153)	Kvinner (N=105)	Totalt (N=258)
Heltid**	68	83	75
Deltid**	33	17	25
Totalt	100	100	100

**=Signifikante forskjeller mellom kvinner og menn på 1-prosentnivå

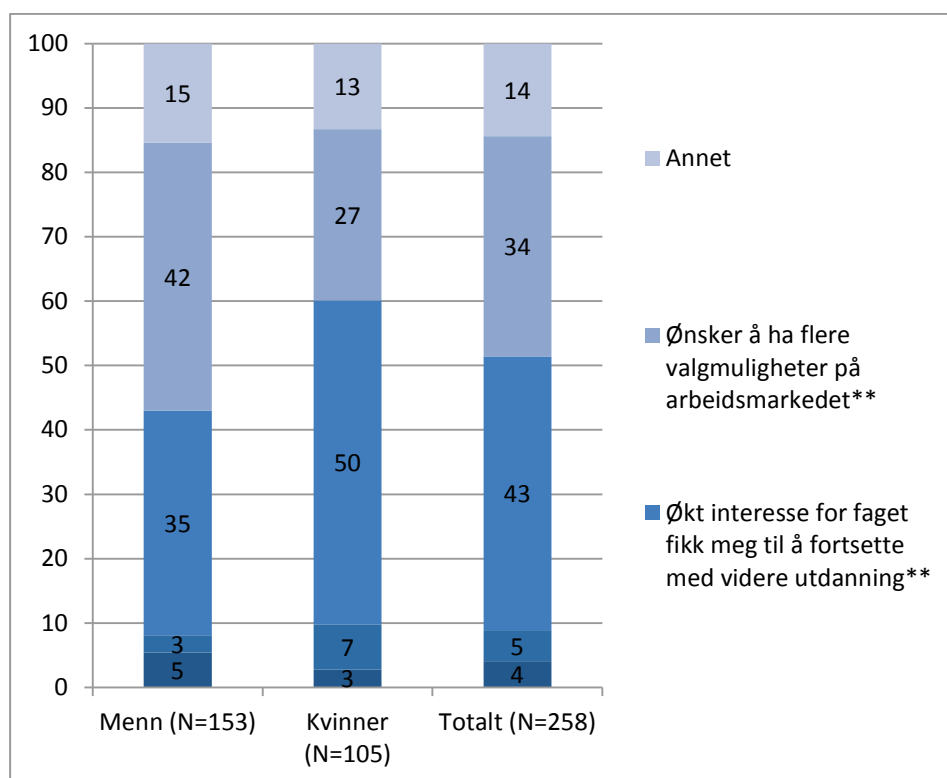
Underlagsmaterialet tyder dessuten på at ca. 60 prosent av dem som studerer videre, er i gang med høyere utdanning, og nær 40 prosent holder på med utdanning på fagskolenivå. Så mange som 40 prosent av dem som studerer videre, holder altså på med en utdanning på samme nivå som den de fullførte våren 2011. En forklaring på dette ligger nok i at mange fagskoletilbud består av 1+1

³⁰ Kilde: NIFU, upubliserte data fra Kandidatundersøkelsen 2011.

modeller, der man får eksamensbevis etter første år, selv om man fortsetter på andre år direkte etterpå.

Når det gjelder forskjeller etter fagfelt, har vi foran sett (se figur 6.2) at videreutdanningstilbøyeligheten er størst innenfor fagfeltene humanistiske og estetiske fag og mediefag, fagfelt som også har de yngste kandidatene (se kapittel 3).

Ser vi på årsaker til videre utdanning (figur 6.12), finner vi at det for kvinner i størst grad skyldes økt interesse for faget (50 prosent). Tilsvarende andel for menn er 35 prosent. For mennene er den viktigste årsaken til videre studier etter fullført fagskoleutdanning at de ønsket flere valgmuligheter på arbeidsmarkedet (42 prosent). Tilsvarende andel for kvinner er 27 prosent. Svært få, både kvinner (7 prosent) og menn (3 prosent), hevder de studerer videre på grunn av vansker med å finne relevant arbeid. Dette samsvarer godt med den relativt lave arbeidsledigheten blant kandidatene (tabell 6.1), og den relativt store andelen som var fornøye med fagskoleutdanningens relevans for arbeidslivet (tabell 4.1).

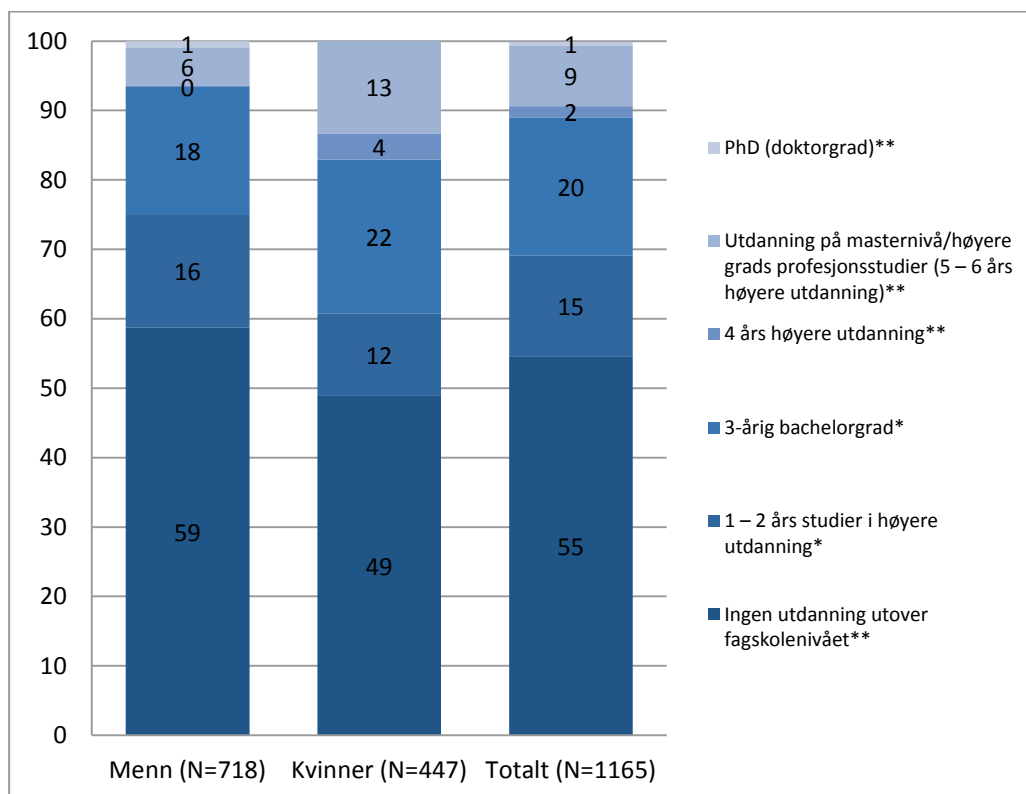

Figur 6.12 Årsaker til videre studier, etter kjønn. Prosent

*=Signifikante forskjeller mellom kvinner og menn på 5-prosentnivå

**=Signifikante forskjeller mellom kvinner og menn på 1-prosentnivå

Vi har sett over at ca. én av fire holder på med videre utdanning ca. åtte måneder etter at fagskoleutdanningen var avsluttet (tabell 6.16), og at ca. 60 prosent av disse holder på med høyere utdanning. Det er imidlertid langt flere som har *planer* om å ta videre utdanning på høyere nivå enn fagskoleutdanning (figur 6.13). Ca. 45 prosent av alle fagskolekandidatene har planer om å ta en høyere utdanning, de fleste av dem på bachelornivå eller lavere. Flere kvinnelige (13 prosent) enn mannlige (6 prosent) fagskolekandidater planlegger å ta en masterutdanning. Flere av mennene (59 prosent) enn av kvinnene (49 prosent) har ingen planer om å ta utdanning utover fagskolenivået.

Figur 6.13 Høyeste utdanning fagskolekandidatene planlegger å ta, etter kjønn. Prosent.

*=Signifikante forskjeller mellom kvinner og menn på 5-prosentnivå

**=Signifikante forskjeller mellom kvinner og menn på 1-prosentnivå

6.9 Oppsummering

Når det gjelder hva slags hovedaktivitet fagskolekandidatene var engasjert i ca. åtte måneder etter eksamen, er det store forskjeller avhengig av hvilket fagfelt de var utdannet innenfor. Kandidater i helse- og sosialfag, naturvitenskapelige og tekniske fag, samferdsels- og sikkerhetsfag og (dernest) økonomiske og administrative fag er i all hovedsak yrkesaktive (fra 67 til 91 prosent). Denne andelen er langt lavere blant kandidater i humanistiske og estetiske fag (29 prosent) og i mediefag (46 prosent), mens disse på sin side oftere har videre utdanning som sin hovedaktivitet (henholdsvis 52 og 38 prosent). De to gruppene som oftest studerer videre, er – i tillegg til kandidater innenfor økonomisk-administrative fag – også de som har høyest andel som anser seg som arbeidsledige (10 – 14 prosent). Arbeidsledigheten er derimot svært lav blant kandidater utdannet i helse- og sosialfag og i fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag.

Flertallet av kandidatene arbeider i privat sektor, med unntak av kandidater i helse- og sosialfag som i all hovedsak arbeider i kommunal sektor.

Et fåtall av kandidatene har fått lederstillinger, men andelen har likevel økt sammenliknet med andelen som var i lederstilling like før fagskoleutdanningen ble påbegynt. Samtidig oppgir flertallet av fagskolekandidatene at de har fått nye arbeidsoppgaver sammenliknet med den jobben de hadde rett før fagskoleutdanningen ble påbegynt, men dette gjelder først og fremst menn. Nær halvparten av kandidatene oppgir at arbeidsbetingelsene er blitt bedre enn før, men også dette gjelder først og fremst menn.

Det er store forskjeller avhengig av hvilket fagfelt en er utdannet innenfor, med hensyn til hvorvidt det er godt samsvar mellom de krav jobben stiller og innholdet i og nivået på fagskoleutdanningen. Det er

særlig kandidater innenfor mediefag og humanistiske og estetiske fag, spesielt mediefag, som rapporterer om dårlig samsvar mellom jobb og utdanning, både når det gjelder innhold og kravene til utdanningsnivå som jobben stiller.

Dette medfører også at kandidatene innenfor disse to fagfeltene (mediefag og humanistiske og estetiske fag), og dernest kandidater i fagfeltet økonomisk-administrative fag, har en høy andel som er i et arbeid som er *irrelevant* for utdanningen. De fleste av dem som har irrelevant arbeid, svarer at de har slikt arbeid fordi det var vanskelig å få arbeid som var relevant for utdanningen.

Kandidater utdannet i helse- og sosialfag er sjelden arbeidsledige og har meget sjeldent irrelevant arbeid. De arbeider imidlertid svært ofte deltid (60 prosent). Deltidsandelen er også meget høy innenfor mediefag (62 prosent) og humanistiske og estetiske fag (56 prosent). Gjennomsnittlig arbeidet nær 30 prosent av de sysselsatte deltid, men bare 5 prosent innenfor naturvitenskapelige og tekniske fag jobbet deltid. Hele 42 prosent av dem som jobber deltid, oppgir at de gjør det fordi det ikke har vært mulig å få full stilling. Denne andelen er særlig høy innenfor helse- og sosialfag (58 prosent), men også mange av de deltidsarbeidende som var utdannet innenfor mediefag og økonomisk-administrative fag oppga dette som grunn (43–44 prosent).

Flertallet av de sysselsatte fagskolekandidatene har fast stilling (82 prosent), og andelen er høyere enn blant nyutdannede med høyere utdanning. Også andelen i fast stilling varierer imidlertid mye mellom fagfeltene som fagskolekandidatene er utdannet innenfor, med lavest andel for mediefag (37 prosent) og humanistiske og estetiske fag (57 prosent). Kandidater i mediefag er ofte vikarer eller frilansmedarbeidere, og også kandidater i humanistiske og estetiske fag har ofte vikariat eller annen type midlertidig stilling.

Samlet, når vi ser alle indikatorer under ett, ser det ut til at den lille gruppen som har fagskoleutdanning innenfor *mediefag*, har en svært vanskelig arbeidsmarkedssituasjon. Samtidig viser data om motiver for valg av utdanning (kapittel 5) at denne gruppen i spesielt stor grad hadde valgt sin fagskoleutdanning fordi de ønsket å gå inn i et bestemt yrke. For denne gruppen (mediefag) må vi imidlertid ta forbehold om at tallgrunnlaget er lavt.

Kandidater innenfor humanistiske og estetiske fag har en relativt høy andel som studerer videre og som kombinerer arbeid og videre utdanning. Men også om vi tar hensyn til dette, tyder resultatene på at det er mange kandidater innenfor dette fagfeltet som har hatt store problemer med å få relevant heltidsstilling. Fagskolekandidater i helsefag har derimot en god tilpasning til arbeidsmarkedet, med ett unntak; relativt mange av dem jobber ufrivillig deltid.

Fagskolekandidater innenfor fagfeltet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, framstår samlet som den gruppen som har best arbeidsmarkedstilpasning. Dette er også den gruppen som representerer de tradisjonsrike tekniske fagskolene.

Ca. én av fire fagskolekandidater studerer videre åtte måneder etter eksamen, de fleste av dem på heltid. Årsaken til at de studerer videre er sjelden at det var vanskelig å få relevant jobb. Hovedårsaken er økt interesse for faget (særlig blant kvinner), og det å få flere valgmuligheter på arbeidsmarkedet (særlig blant menn). Ytterligere flere har planer om å ta en høyere utdanning, hele 45 prosent av kandidatene planlegger å skaffe seg utdanning på et høyere nivå enn fagskoleutdanningen. Også dette oppgis noe oftere av kvinner (51 prosent) enn av menn (41 prosent).

Vedlegg

V 1 Kjønn og fagfelt i utvalg og populasjon, og vekter.

	Utvalg			Populasjon			Vekter	
	Mann	Kvinne	Total	Kvinne	Mann	Total	Mann	Kvinne
Humanistiske og estetiske fag	48	135	183	765	303	1068	1,75	1,57
	3,8 %	10,8 %	14,6 %	17,0 %	6,7 %	23,7 %		
Mediefag	19	10	29	33	119	152	1,74	0,92
	1,5 %	0,8 %	2,3 %	0,7 %	2,6 %	3,4 %		
Økonomiske og administrative fag	19	60	79	294	72	366	1,05	1,36
	1,5 %	4,8 %	6,3 %	6,5 %	1,6 %	8,1 %		
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	564	38	602	101	1646	1747	0,81	0,74
	45,1 %	3,0 %	48,2 %	2,2 %	36,6 %	38,8 %		
Helse- og sosialfag	15	232	247	619	50	669	0,93	0,74
	1,2 %	18,6 %	19,8 %	13,8 %	1,1 %	14,9 %		
Primærnæringsfag	1	3	4	12	5	17	1,39	1,11
	0,1 %	0,2 %	0,3 %	0,3 %	0,1 %	0,4 %		
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	83	10	93	85	312	397	1,04	2,36
	6,6 %	0,8 %	7,4 %	1,9 %	6,9 %	8,8 %		
Uoppgitt fagfelt	11	2	13	5	77	82	1,95	0,69
	0,9 %	0,2 %	1,0 %	0,1 %	1,7 %	1,8 %		

V 2 Motivasjon for yrke etter fagfelt og kjønn

Fagfelt	Kjønn	Jeg valgte denne utdanningen fordi jeg ønsket å gå inn i et bestemt yrke	Det faglige innholdet i denne utdanningen interesserer meg	Jeg ville ha en jobb som gir en rimelig sikker og forutsigbar fremtid	Jeg har visst i flere år at det var denne utdanningen jeg ville ha	Jeg fikk støtte av arbeidsgiver(f.eks. økonomisk støtte eller annen tilrettelegging) til å ta denne utdanningen
Humanistiske og estetiske fag	Mann	51 %	68 %	3 %	38 %	3 %
	Kvinne	60 %	82 %	3 %	36 %	
Mediefag	Mann	85 %	91 %		52 %	
	Kvinne	75 %	88 %		56 %	
Økonomiske og administrative fag	Mann	26 %	84 %	16 %	16 %	11 %
	Kvinne	58 %	49 %	30 %	9 %	5 %
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag	Mann	38 %	64 %	38 %	27 %	15 %
	Kvinne	19 %	52 %	38 %	27 %	11 %
Helse- og sosialfag	Mann	38 %	92 %	15 %	23 %	31 %
	Kvinne	24 %	87 %	19 %	25 %	20 %
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag	Mann	67 %	27 %	37 %	44 %	6 %
	Kvinne	90 %	100 %	23 %	43 %	
Uoppgitt fagfelt	Mann	9,5 %	54,5 %	36,4 %	27,3 %	45,5 %
	Kvinne		100,0 %	50,0 %	0,0 %	50,0 %

Litteratur

- Birkelund, G. E. (2000) 'Modernitetens flertydighet- økende individualisme eller stabil strukturell ulikhet', *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 41(2), 215-235.
- Caspersen, J. (2006). *Kallet eller dannet? Motivasjon og yrkessosialisering hos sykepleiere og lærere*. HiO-rapport 5/2006. Oslo: Høgskolen i Oslo, Senter for profesjonsstudier.
- Frølich, N., Waagene, E. & P.O. Aamodt (2011). *Gamle spillere - nye regler. Samspillet mellom etterspørsel og tilbud av høyere utdanning. Søkning til høyere utdanning og lærestedenes utdanningsprofil etter Kvalitetsreformen*. Rapport 43/2010. Oslo: NIFUSTEP
- Gythfeldt, K. & Heggen, K. (2012) Er høgskolene regionale kvalifiseringsinstitusjoner? : likheter og ulikheter mellom høgskolene på Vestlandet og i hovedstadsregionen, HiOA-rapport 5/2012, Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Hakim, C. (1991) 'Grateful slaves and self-made women: fact and fantasy in women's work orientations', *European Sociological Review*, 7(2), 101-121.
- Høst, H., Arnesen, C.Å, Næss, T. & P.O. Aamodt (2010). *Evaluering av Kompetanseløftet 2015. Underveisrapport 2*. Rapport 3/2010. Oslo: NIFU STEP.
- Næss, T. & L.A. Støren (2006). *Hvem er de nye studentene? Bakgrunn og studievalg*. Arbeidsnotat 3/2006. Oslo: NIFU STEP.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2005). *Stortingsmelding nr. 25, 2005–2006 Mestring, muligheter og mening. Framtidas omsorgsutfordringer*.
- Kunnskapsdepartementet (2001). *Tilstandsrapport for fagskolesektoren 2011*.
- Marini, M. M., Fan, P.-L., Finley, E. & Beutel, A. M. (1996) 'Gender and Job Values', *Sociology of Education*, 69, 49-65.
- NOU 2000: 5. *Mellom barken og veden – om fagskoleutdanninger*. Oslo: Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
- Støren, L.A., Helland, H. & J. B. Grøgaard (2007). *Og hvem stod igjen...? Sluttrapport fra prosjektet Gjennomstrømning i videregående opplæring blant elever som startet i videregående opplæring i årene 1999–2001*. Rapport 14/2007. Oslo: NIFU STEP.
- Støren, L.A. (2011). Pursuing educational ambitions? HE enrolment and the choice of study programmes among immigrant and non-immigrant youth in Norway. *Irish Educational Studies* 30 (2): 159–177.
- Vibe, N., Brandt, S.S. & E. Hovdhaugen (2011). *Underveis i videregående opplæring. Evaluering av Kunnskapsløftet. Underveisrapport fra prosjektet "Struktur, gjennomføring og kompetanseoppnåelse"*. Rapport 19/2011. Oslo: NIFU
- Wierss-Jenssen, J. (2012). *Kandidatundersøkelsen 2011*. Arbeidsnotat 5/2012. Oslo: NIFU.

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no